

KATALOG ZABYTKÓW SZTUKI W POLSCE

TOM V

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

POD REDAKCJĄ

TERESY RUSZCZYŃSKIEJ
I ANIELI SŁAWSKIEJ

ZESZYT 11

POWIAT KROTOSZYŃSKI

INWENTARYZACJĘ PRZEPROWADZILI
ZOFIA I JANUSZ KĘBŁOWSCY

INSTYTUT SZTUKI
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
PRACOWNIA INWENTARYZACJI ZABYTKÓW

Informacje historyczne przejrzał i uzupełnił
JERZY WIŚNIEWSKI

KATALOG ZABYTKÓW SZTUKI W POLSCE

Redaktor naczelny
JERZY Z. ŁOZIŃSKI

Zastępca redaktora
BARBARA WOLFF-ŁOZIŃSKA

Asystent redakcji: Maria Lewicka. Redakcja mieści się
w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa,
ul. Długa 28

BASZKÓW

WIEŚ. Obejmuje pierwotnie osobne miejscowości Baszków i Włodyki. Wzmiankowana od 1395 do końca w. XVI jako własność Baszkowskich i Włodyckich. Sołtysi we Włodykach wymieniani do 1757. W końcu w. XVI własność Konarskich, następnie Zborowskich, Sieniutów, od 1684 Leszczyńskich. Od 1738 właścicielami Sułkowscy, którzy w 2. poł. w. XVIII wykupili sołectwo i wcielili Włodyki do folwarku. Od 1791 właścicielami Mielżyńscy, od ok. 1850 księżęta Reuss, następnie, po 1907 Czartoryscy. Wieś założona wokół wydłużonego placu (ryнку) na osi wsch.-zach. W części wsch. zabudowania dworskie i folwarczne, w części zach. (dawne Włodyki) kościół par. zwrócony fasadą ku rynkowi. Zabudowa wsi częściowo stara, z w. XIX.

KOŚCIOŁ PAR. p.w. Wniebowzięcia N.P. Marii (fig. 33). 33
Probszcz wzmiankowany 1418. Pierwotny kościół drewniany wymieniany 1425, 1472, 1527, 1644; przed 1728 na jego miejscu wzniesiono nowy drewniany, z kaplicą murowaną, restaurowany 1786, rozebrany 1828 (dziś teren zajmuje szkoła). Obecny kościół wzniesiony (na nowym miejscu) 1828—29, z fundacji Mikołaja i Brygidy ze Szanieckich Mielżyńskich. Renowacje wnętrza: 1919—29, 1951, 1966; 1967 nowe tynki zewnętrzne. Klasycystyczny. Prezbiterium zwrócone na zach. Murowany, otynkowany. Jednonawowy z wieżą w fasadzie. Prezbiterium węższe od nawy, zamknięte półkolistą apsydą, przy nim prostokątne piętrowe przybudówki, występujące ryzalitowo przed elewację nawy i mieszczące: od pd. zakrystię, od pn. lożę, nad nimi na piętrze empory. Przy nawie od frontu kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu. Wnętrze nakryte sufitem z fa-setą. Ściany nawy pięcioosiowe, podzielone kanelowanymi pilastrami o kapitelach jońskich (kapitele nowe 1951, na miejscu malowanych); między pilastrami wysokie wnęki arkadowe, w trzech środkowych prostokątne okna, zamknięte półkoliście. Chór muzyczny wsparty na czterech drewnianych kolumnach kompozytowych z prostą balustradą. Polichromia wnętrza *Janusza Bersza* 1951. Zewnątrz dolna kondygnacja wieży, odcinkę fasady przy wieży oraz

- boczne elewacje nawy rozczłonkowane jednolicie pilastrami tokańskimi, nad którymi belkowanie z fryzem doryckim (obiegające również przybudówki i apsydę prezbiterium); między pilastrami płyciny, w których okna lub płytkie ślepe wnęki arkadowe. Górna kondygnacja wieży węższa, opięta na narożnikach pilastrami jońskimi dźwigającymi belkowanie i profilowany gzyms z ząbkowaniem; powyżej, wsparty na odrębnym gzymsie, baniasty hełm z latarnią, pobity blachą. Okna w wieży zamknięte łukiem lub półkoliste. Dach kościoła trójpołaciowy, kryty dachówką. — Ołtarz główny architektoniczny, o cechach barokowych z w. XVIII (pochodzi zapewne z dawnego kościoła), przerobiony ok. 1919 przez arch. *Lucjana Michałowskiego*;
- 205 w polu głównym krucyfiks ok. poł. w. XVII (fig. 205), w zwieńczeniu Bóg Ojciec w glorii w. XVIII, po bokach ołtarza figury śś. Stanisława i Wojciecha bpów rzeźbione przez *Marcina Rożka* ok. 1919 (wadliwie położone 1966).
- 95 Dwa ołtarzyki boczne (fig. 95) analogiczne późnoklasycystyczne ok. 1850—60, w nich obrazy współczesne im, w bogatych ramach: Wydobycie z rzeki zwłok św. Jana Nepomucena (fig. 161), mał. być może *Leon Kapliński*, oraz Wniebowzięcie N. P. Marii. Ambona o cechach barokowych w. XVIII. Prospekt organowy z rzeźbami aniołków w. XVIII. Chrzcielnica stiukowa, późnoklasycystyczna 1855, w kształcie wazy na postumencie. Kropielniczka marmurowa w. XVIII. Krzesło konfesjonalne rokokowe 2. poł. w. XVIII. Dwa postumenty barokowe w. XVIII, w kształcie kręconych kolumn. Feretrony: 1. barokowy 1. poł. w. XVIII z obrazami św. Anny z Marią i św. Józefa z Dzieciątkiem; 2. ludowy w. XIX, z obrazami Matki Boskiej Częstochowskiej, św. Józefa i św. Barbary. Krucyfiks rokokowy. Pacyfikał (fig. 256) 2. poł. w. XVI, nodus i stopa w. XVIII. Ornat czarny 1. poł. w. XIX. Obraz Boga Ojca sygn. *Marcin Rożek* 1918 (na plebanii).
- 256
- 53 PAŁAC (fig. 53). W końcu w. XVII wzniesiony dla Leszczyńskich dwór piętrowy z muru pruskiego, z dwoma narożnymi alkierzami zwieńczonymi kopułami, położony w „ogrodzie włoskim”, wzmiankowany 1712 i 1738; m.i. rezydencja króla Stanisława Leszczyńskiego. Pałac obecny zbudowany po 1800 dla Mikołaja Mielżyńskiego, przekształcony i rozbudowany dla książąt Reuss w 2. poł. w. XIX przez dodanie skrzydła w stylu neorenesansu francuskiego i przerobienie elewacji, zwłaszcza frontowej. Położony w parku krajobrazowym z sadzawkami, założonym ok. 1830 przez Brygidę Mielżyńską. Późnoklasycystyczny. Zwrócony

fasadą na zach. Murowany, otynkowany. Na rzucie prostokąta, w nowszym, poprzecznym skrzydle od pn. Jednopiętrowy, podpiwniczony. Piwnice sklepione krzyżowo z gurtami i kolebkowo z lunetami. Wnętrze w układzie dwutraktowym, częściowo przebudowane w latach 1950—60; dekoracja zachowana fragmentarycznie. Na osi od frontu westybul (pierwotnie ozdobiony stiukami), za nim sala rotundowa o ścianach rozczłonkowanych czterema wnękami, w których po dwie kolumny kompozytowe; w dwóch wnękach kominki z hermowymi pilastrami; sufit pokryty stiukową dekoracją kasetonowo-rozetową (fig. 54), pośrodku duża rozeta z motywami akantu i gołębi, wokół plafonu gzyms profilowany z ząbkowaniem, kimationem jońskim i konsolkami. W trakcie ogrodowym od pd. dwa gabinety: w pierwszym, przy sali rotundowej, na suficie rozeta z motywem akantu, kwiatów i girlandą, w drugim półkolista alkowa ujęta kolumnami. Od pn. w trakcie ogrodowym prostokątny salon o ściętych narożnikach i z konchowymi wnękami, zapewne na posągi; rozety na suficie i dekoracja stiukowa z ok. 1850—60. W skrzydle pn. stropy belkowane, wzorowane na renesansowych, w dużym salonie od pn.-wsch. kamienny kominiek neorenesansowy. Elewacja frontowa i ogrodowa jedenastoosiowe. Od frontu na osi pozorny ryzalit z wgłębnym portykiem o czterech jońskich kolumnach; nad ryzalitem niewielki szczyt z kartuszem herbowym książąt Reuss. Na osi fasady ogrodowej piętro wy pseudoryzalit, zwieńczony trójkątnym frontonem, ujęty boniowanymi lizenami; na parterze, we wnęce drzwi i okna w ujęciu półkolumn i pilastrów korynckich, powyżej okno półkoliste. Kondygnacje oddzielone gzymsem kordonowym. Okna parteru w fasadzie prostokątne z gzymkami nadokiennymi na konsolkach, okna od ogrodu zamknięte lukami. Dach trzyspadowy, kryty dachówką, więźba dachowa stara. Skrzydło neorenesansowe dwuosiowe, kryte dachem mansardowym, zwieńczone wieżą z wysokim hełmem.

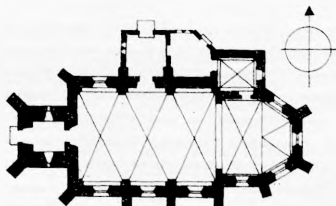
54

GORZELNIA. Późnoklasycystyczna z 1. ćw. w. XIX. Murowana, otynkowana. Na rzucie prostokąta, trzykondygnacyjowa. Na osiach obu elewacji płytkie ryzality zamknięte trójkątnymi frontonami. Dach naczółkowy, kryty dachówką.

BENICE

WIEŚ. 1358 i 1510 wzmiankowane miasto, w. XIV—XVII własność Rozdrażewskich.

- 5 KOSCIÓŁ PAR. p.w. św. Mikołaja, niegdyś także Narodzenia N. P. Marii (fig. 5). Proboszcz wzmiankowany 1406. Obecny kościół murowany wzniesiony w. XVI/XVII z fundacji Anny z Łukowa Hieronimowej Rozdrażewskiej. Konsekrowany 1644. Uszkodzony pożarem 1908, remontowany do 1912. 1958 polichromia wnętrza. Późnorenesansowy o cechach gotyckich. Orientowany. Murowany z cegły. Jednonawowy, trzyprzęsłowy z nieco węższym i niższym jednonprzęsłowym prezbiterium zamkniętym trójbocznice oraz z kwadratową wieżą od zach., w której w przyziemiu kruchta. Przy prezbiterium od pn. zakrystia, przy nawie kruchta.
- 9 Wewnątrz (fig. 9) ściany nawy rozczłonkowane opilastrowanymi filarami przysięnnymi, między którymi arkadowe

Kościół par. w Benicach 1 : 750

- wnęki; ściany prezbiterium z pilastrami. Okna zamknięte odcinkiem łuku. Sklepienia kolebkowo-krzyżowe. Łuk tęczyowy półkolisty. Zewnątrz kościół oszarpowany; szczyt wsch. nawy (fig. 8) późnorenesansowy, tynkowany ze śladami sgraffita, trzykondygnacyjny o dekoracyjnych spływach esowatych ze sterczynkami. Wieża oszarpowana na narożach, z wąskimi otworami o charakterze strzelniczym w czterech kondygnacjach. Dachy dwuspadowe, wieża namiotowy, kryte dachówką. Z prezbiterium do zakrystii i w nawie od pn. drzwi w. XVII/XVIII obite blachą w kratownicę, ze starymi zamkami. — W ołtarzu głównym, neo-barokowym sprzed 1912, obraz Matki Boskiej Różańcowej, sygn. *Julian Wałdowski* Wrocław 1909; tabernakulum ro-

kokowe. Dwa ołtarze boczne rokokowe 3. ćw. w. XVIII, lewy (fig. 93) z rzeźbą Chrystusa na krzyżu w polu środkowym i nowym obrazem św. Augustyna w zwieńczeniu, prawy z obrazami ok. 1909. Chrzcielnica (fig. 110) regencyjno-rokokowa ok. poł. w. XVIII, przyścienna, wisząca z rzeźbą anioła wśród wstęg i ornamentów. Konfesjonał (fig. 117) rokokowy 3. ćw. w. XVIII. Krucyfiksy: 1. barokowy ow. poł. w. XVII (zapewne z tęczy); 2. barokowy 2. poł. w. XVIII. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego półludowa. Nagrobek Anny z Łukowa Rozdrażewskiej (fig. 228), późnorennesansowy pocz. w. XVII, piaskowcowy, ze stojącą postacią zmarłej, herbami Topór i Doliwa oraz napisem polskim zatartym. Monstrancja (fig. 245) rokokowa 1759 fundacji ks. Tisowskiego, z cechą Wrocławia, imienną złotnika IC oraz datującą G (?). Puszka wczesnobarokowa pocz. w. XVII. Pacyfikał (fig. 255) późnogotycki 2. poł. w. XVI, na ramionach rewersu symbole ewangelistów, na awersie u góry i u dołu krzyża Matka Boska z Dzieciątkiem, na ramionach św. Weronika i Paweł (?); stopa i nodus gładkie w. XVIII/XIX. Lawabo ceramiczne, barokowe z literami XTPB AD 1783. Plakieta barokowa 1791, cynowa, obustronnie rytowana, z postaciami św. Mikołaja i Jana Nepomucena. Cztery wota barokowe. Kilka ornatów z tkaniny w. XVIII. Ornat biały z bokami z tkaniny w. XVIII, ofiarowany przez bpa Ignacego Raczyńskiego 1810. Dzwon gotycki z datą 1447.

FIGURA PRZYDROŻNA. Na cmentarzu kościelnym rzeźba św. Mikołaja barokowa.

BIADKI

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Izydora. Zbudowany 1945—7. Murowany. — Krucyfiks rokokowy. Figurka kobieca alegoryczna barokowa.

BORZĘCICZKI

WIEŚ. W końcu w. XVI — do 1605 właścicielem Krzysztof Mycielski, sędzia ziemski sieradzki; do ok. 1617 Marcin Sulimowski, następnie Bielliccy i Kurnatowscy. Ok. 1740 wieś należy do Gajewskich, od ok. 1830 do Radolińskich, 1865 Juliusz Radoliński sprzedaje ją Stolbergom.

W parku dworskim z w. XIX dwór Stolbergów z końca w. XIX, na miejscu starszej siedziby właścicieli.

- 22** KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Marcina bpa (fig. 22). Pierwotny murowany, późnorenesansowy, zbudowany dla Braci Czeskich w końcu w. XVI z fundacji Krzysztofa Mycielskiego sędziego ziemskiego sieradzkiego, właściciela wsi. Staraniem Marcina Sulimowskiego, nowego właściciela, kościół przechodzi w 1605 w ręce katolików, jako filialny parafii w Mokronosie. Od 1649 parafialny. Ok. 1740 rozebrano zniszczony budynek, zachowując zakrystię i część muru prezbiterium. Kościół obecny zbudowany 1740—5, z fundacji Andrzeja Gajewskiego i jego brata Rafała, późniejszego kasztelana rogozińskiego oraz proboszcza Stefana Leciejewskiego. Restaurowany 1864 i 1869 (nowa sygnaturka). 1903—4 gruntowna renowacja (dobudowa kruchty od zach., tynki, posadzka, malowidła ścienne, witraże, część wystroju). Ostatnie odnowienie 1954. Kościół późnobarokowy, z późnorenesansową zakrystią. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany; w murach zakrystii i części prezbiterium wątek kamienny. Założenie centralne, na planie krzyża greckiego, z wpisaniem wewnątrz ośmiobokiem. We wsch. ramieniu krzyża prezbiterium, za nim pięcioboczna zakrystia; w ramionach pn. i pd. kaplice: N. P. Marii Szkaplerznej i św. Marcina, w ramieniu zach. chór muzyczny, od zach. dobudowana nowsza kruchta. Centralna część kościoła ośmioboczna, nieco wyższa, nakryta sklepieniem kopulastym, otwarta do ramion krzyża arkadami koszowymi; skośne ściany ośmioboku opilastrowane, ponad pilastrami gierzowany gzymś, obiegający także ściany ramion krzyża (oprócz prezbiterium). Ramiona krzyża wydzielone podwyższoną posadzką, nakryte sklepieniami żaglastymi. Okna prostokątne zamknięte odcinkiem łuku, umieszczone wysoko, ponad gzymsem, w skośnych ścianach partii centralnej i szczytowych ścianach ramion krzyża. Chór muzyczny wsparty na filarach, z dwiema kondygnacjami arkad; środkowe koszowe, boczne półkoliste; filary opięte pilastrami, nad którymi gzymś i balustrada chóru, w części środkowej wybrzuszone. Pod chórem dawna kruchta, sklepiona żaglasto. W zakrystii sklepienie późnorenesansowe, krzyżowe o szwach zaznaczonych ornamentem cekinowym (wykonanym w tynku), spływających na wsporniki z odcinkami gzymśsu; na wysklepkach stiukowe główki aniołków i rozety; okna zamknięte odcinkiem łuku. Zewnątrz elewacje kościoła artykułowane kwadratowymi płycinami, zwieńczone profilowanym gzymsem. Ramiona

krzyża ujęte na narożnikach pilastrami na cokołach, zwieńczone barokowymi szczytami ze spływami, pilastrami i półkolistymi frontonami. Ściany zakrystii i nowej kruchty ujednolicone, z płycinami na wysokości okien. Portal zach. o łuku koszowym, ujęty pilastrami, zwieńczony belkowaniem. Portale do zakrystii zamknięte odcinkiem łuku, z dekoracyjnym kluczem. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką, pośrodku wieżyczka na sygnaturkę z 1869, o formach barokowych, z latarnią. Nad zakrystią i nową kruchtą dachy pięcioboczne, baniaste, kryte blachą. — Ołtarz główny i dwa boczne w kaplicach rokokowe ok. poł. w. XVIII, stiukowe, marmoryzowane, z kolumnami o bazach i kapitelach muszlowych i z bogatą dekoracją rocaille, muszlową, wolutową i główkami anielskimi w zwieńczeniach; 1. główny (fig. 91) z krucyfiksem (fig. 208) drewnianym ok. poł. w. XVIII, między kolumnami figury Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana, w zwieńczeniu rzeźby św. Michała Archanioła i aniołów; 2—3. boczne (fig. 85) z obrazami: Matki Boskiej z Dzieciątkiem 2. poł. w. XVII, na desce, w sukience z blachy srebrnej trybowanej ok. 1700 i św. Marcina bpa 1849. Ambona drewniana, rokokowa ok. poł. w. XVIII. Prospekt organowy klasycystyczny 1. poł. w. XIX. Fotel barokowy w. XVII/XVIII (fig. 123), rzeźbiony, wyściełany kurdybanem. Dwa feretrony z poł. w. XIX, w nich obrazy: 1. Matka Boska z Dzieciątkiem (fig. 148), na desce, zapewne koniec w. XVI, przemalowany (fragment większego obrazu, z napisem z w. XIX u dołu: Malowany 1694 (?); na odwrocie św. Benon 1849 fundacji Tekli Skibiny; 2. św. Wojciech i Wawrzyniec ok. poł. w. XIX. Krucyfiksy: 1. barokowy 1. poł. w. XVIII; 2. procesyjny, późnobarokowy 2. poł. w. XVIII. Trzy płyty nagrobne Sulimowskich, późnorennesansowe, z piaskowca, ze stojącymi postaciami zmarłych i herbami: 1. Macieja Sulimowskiego (fig. 229) zabitego przez Tatarów pod Lubartowem 1605, płyta fundacji brata, Marcina, z postacią zmarłego w zbroi, obok herby: Leszczyć z monogramem MS, Abdank, Dębno, Łódzia; ponad postacią napis polski; 2. Marcina (zm. ok. 1617), niemal analogiczna do poprzedniej (fig. 230), równocześnie z nią wykonana ok. 1605 (data śmierci nie wypełniona); 3. nieznaney niewiasty, zapewne żony Marcina Sulimowskiego (fig. 227), z pocz. w. XVII, z postacią zmarłej w szacie z szamerowaniem, w kwefie z podwiką, obok herby: Łódzia z literami A.S.S., zniszczony, Trąby (odm.) i Loeben (?). Pacyfikał (fig. 257) pocz. w. XVII, wg tradycji fundacji Marcina Sulimowskiego, odnawiany 1904. Dzwony: 1. fun-

91, 208

85

123

148

229

230

227

257

dacji Krzysztofa Mycielskiego i jego żony Anny z Sokółowa, z napisem fundacyjnym, z herbem Dołęga Mycielskich i datą 1604; 2. odlany w Gdańsku 1623 przez *Macieja N. H. L...*; 3. odlany we Wrocławiu 1762 przez *Jana Sebastiana Gerstnera*.

267 Na plebanii figurka św. Jana Nepomucena na rokokowym postumencie (fig. 267) ok. poł. w. XVIII.

We dworze, zbudowanym dla Stolbergów w końcu w. XIX, trzy żeliwne płyty kominkowe: 1—2. z datami 1674, pierwsza ze sceną uczyty, druga z dekoracją roślinną, jeleciem i napisem: *Friedrich Wilhelm Graf zu Stolberg K. R. W. V. H.*; 3. z tarczą herbową, zapewne Stolbergów, 2. poł. w. XIX (?).

BUDY

KRZYŻ PRZYDROŻNY z rzeźbą Chrystusa ludową 2. poł. w. XIX, przy której figurka aniolka i narzędzia Męki; na belce krzyża płaskorzeźbione narzędzia Męki. Krzyż zwieńczony daszkiem z pelikanem.

CHWALISZEW

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Mikołaja. Wzmiankowany 1540. Obecny murowany wzniesiony ok. 1899 na miejscu drewnianego z ok. 1800. — W nowszych ołtarzach, głównym i bocznym, rzeźby barokowe w. XVIII: św. Piotr, Paweł, Mateusz i Matka Boska Bolesna.

KOBIERNO

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Wojciecha, 1472 wzmiankowany proboszcz. Obecny murowany kościół neogotycki wzniesiony 1881—5 na miejscu drewnianego z 1721. — Ornat, manipularz, welon, dwie stuly barokowe w. XVIII z tkanin jedwabnych. Dzwony: 1. z 1508; 2. z 1634, odlany przez *Barłomieja Koysche* z Poznania.

KOBYLIN

MIASTO. Najstarsze dzieje niewyjaśnione. Być może w końcu w. XIII miasto na prawie polskim (dziś Stary Kobylin?), jakoby lokowane 1303 na prawie średzkim pod nazwą Wenecja. 1426 potwierdzenie przywileju lokacyjnego przez ówczesnych właścicieli Andrzeja, Wincentego i Mikołaja Łodziów Kobylińskich, 1430 potwierdzenie przez króla Władysława Jagiełłę. Własność: pocz. w. XVI Kobylińskich, od ok. 1518—1599 Konarskich, następnie Zborowskich, od ok. 1615 Sieniutów, 1684—1738 Leszczyńskich, do końca w. XVIII Sułkowskich, od 1791 Mielżyńskich, następnie książąt Reuss. 1835 ordynacja miejska. W. XIII budowa kościoła par., 1434 kościoła drewnianego Św. Ducha, przy którym później szpital (budowle rozebrane pocz. w. XIX), 1456 sprowadzenie zakonu bernardynów. W. XVI wzmiankowane Przedmieście Wielkie lub Poznańskie oraz zamek murowany, do poł. w. XVII siedziba właścicieli, położony na pd. od miasta, być może na miejscu dawnego grodu. Ok. 1630 właściciel Kobylina Piotr Sieniuta zakłada tzw. Nowe Miasto dla protestanckich uchodźców ze Śląska; 1632 budowa zboru protestanckiego. W. XVI i XVII Kobylin ożywionym ośrodkiem rzemieślniczym i handlowym, na rynku drewniany ratusz i waga. 1656 i 1708 zniszczenie miasta przez Szwedów wraz z kościołem par. i zamkiem, który popada w ruinę. 1772 Aleksander Sułkowski starosta odolanowski oddaje teren zamkowy gminie ewangelickiej na cmentarz. Większe pożary: 1689 i 1763. 1888 budowa linii kolejowej do Krotosyna. — Miasto położone nad rzeką Radecą. Poprzez drogi lokalne do Zdun i Rawicza połączone z traktem Poznań—Wrocław. Ośrodkiem rynek na planie prostokąta, wydłużonego w kierunku pn.-pd.; na pn.-wsch. od rynku, poza blokiem zabudowy, kościół par. Na wsch. od kościoła ul. Wałowa o owalnym zarysie, wyznaczająca linię dawnych umocnień. Na pd. od rynku teren Nowego Miasta, obecnie Nowy Rynek i ul. 1 Maja, przy której wieża pozostała ze zboru ewangelickiego. Na wsch. krańcu miasta, przy drodze do Krotosyna kościół i klasztor bernardynów. Na pn. od rynku dawne Przedmieście Wielkie (obecnie ul. Powstańców Wielkopolskich), przy którym znajdował się kościół Św. Ducha. Na pd. skraju miasta cmentarz poewangelicki, miejsce dawnego założenia zamkowego. Zabudowa w rynku i przyległych ulicach (ul. Mickiewicza, 1 Maja, Wałowa, Kościelna, Wolności) murowana, przeważnie jednopiętrowa w. XIX.

- 1** KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Stanisława bpa (fig. 1). Kościół drewniany istniał zapewne w końcu w. XIII. 1512 budowa obecnego z fundacji Mikołaja z Kobyłina, 1517 wykonanie polichromii roślinno-figuralnej stropu prezbiterium, 1518 poświęcenie kościoła. W końcu w. XVI lub pocz. w. XVII dobudowa wieży; do 1701 dobudowa kaplicy Matki Boskiej Różańcowej. 1707 kościół częściowo spalony i następnie restaurowany. 1757 zniszczenie sklepień w nawie i wieży od pioruna, do 1782 gruntowna restauracja staraniem proboszcza Józefa Broniewskiego. W końcu w. XIX wymiana stropu w prezbiterium i zniszczenie jego polichromii. 1951—5 podbicie stropu belkami i konserwacja ołtarza głównego. 1963—5 odnowienie wnętrza i konserwacja pozostałych sprzętów. Kościół późnogotycki z barokową kaplicą. Orientowany. Murowany z cegły. Jednonawowy z nieco węższym i niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie i prostokątną wieżą od zach., w której przyziemiu kruchta. Przy prezbiterium od pd. zakrystia ze skarbczykiem, przy nawie od pn. kaplica Matki Boskiej Różańcowej. Wewnątrz (fig. 10) stropy, w zakrystii i skarbczyku sklepienie kolebkowe. Łuk tęczyowy i rozglifione okna zamknięte ostrołukowo. Zewnątrz kościół opięty trójuskokowymi szkarpami; w ścianie pd. nawy portal ostrołukowy o profilu wałkowym. Dachy dwuspadowe, strzeliste, kryte dachówką. Wieża dwukondygnacyjowa, oszarpowana na narożach, zapewne obniżona i nakryta dachem dwuspadowym po pożarze 1757; blendy i okna o lukach odcinkowych, nad wejściem rzeźba św. Stanisława z Piotrowinem, stiukowa, barokowa w. XVII (?). Kaplica Matki Boskiej Różańcowej na planie ośmioboku, nakryta kopułą z datą 1701. Wewnątrz ściany rozczłonkowane pilastrami. Zewnątrz naroża ujęte w przełamane pilastry; w dolnej strefie półkoliście zamknięte okna, w górnej, wydzielonej kordonowym gzymsem blendy na planie leżącego owalu, w podobnych obramieniach tynkowych z kluczami. Dach wielopołaciowy kryty dachówką. — Ołtarz główny: tryptyk gotycko-renesansowy (fig. 67) z warsztatu wielkopolskiego (?) ok. 1518, z mal. na desce scenami z życia św. Stanisława bpa, konserwowany 1951—5; obramienie i zwieńczenie ołtarza późnorenesansowe 1613 (?) z ornamentami okuciovymi; część środkowa tryptyku (fig. 133) ze sceną Zabójstwa św. Stanisława, z prawej u dołu klęcząca postać fundatora, bpa krakowskiego Jana Konarskiego i herb Abdank; na awersach kwater sceny: Kupno wsi (fig. 134) i Świadczenie Piotrowina przed sądem królewskim (fig.

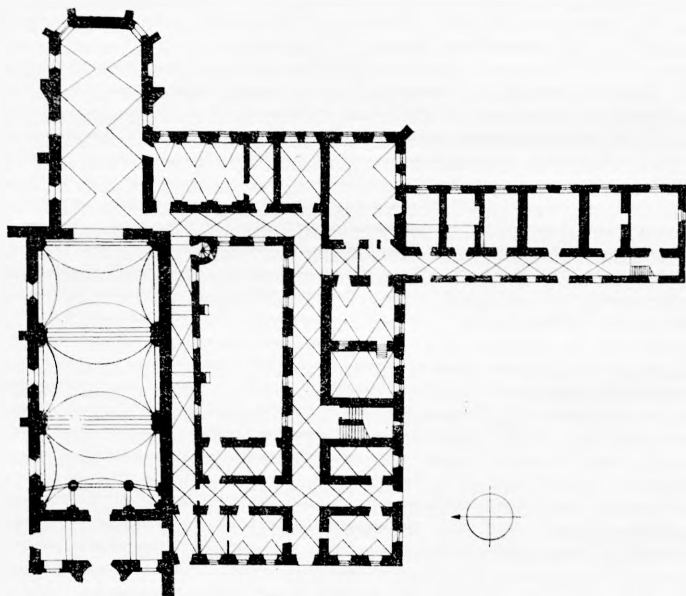
- 136) (skrzydło lewe), oraz Wskrzeszenie Piotrowina (fig. 135),
 Rozsiekanie zwłok św. Stanisława (fig. 137) (prawe), na
 rewersach: Zwiastowanie (fig. 138), śś. Barbara i Katarzyna
 (fig. 140) oraz Wniebowzięcie (fig. 139), śś. Elżbieta i Jad-
 wiga (fig. 141); na odwrocie kwatery środkowej napis: Ma-
 thias Pe...is i data 1613, odnoszące się zapewne do obra-
 mienia, w zwieńczeniu w polach wydzielonych kolumnien-
 kami rzeźby: w polu środkowym Matka Boska z Dzieciąt-
 kiem (fig. 207), barokowa ok. poł. w. XVIII (z kościoła 207
 w Kobiernie), w bocznych: śś. Wojciech, Stanisław, Mał-
 gorzata i Agnieszka (?), późnogotyckie ok. 1518, na szczycie
 grupa Pasji (fig. 183) z tegoż czasu. Ołtarze boczne archi-
 tektoniczne: 1—2. w prezbiterium barokowe ok. 1700, po-
 dobne, z rzeźbami aniołków; w prawym (fig. 79) obrazy: 183
 śś. Kryspina i Kryspiniana oraz św. Józefa w zwieńczeniu,
 w lewym św. Walentego w sukience posrebrzanej w.
 XVIII/XIX (z nie istniejącego kościoła Św. Ducha) w polu
 środkowym i św. Barbary w zwieńczeniu; 3—4. w nawie,
 przy tęczy barokowe 4. ćw. w. XVII, podobne, z rzeźbami
 aniołów, prawy (fig. 80) z płaskorzeźbą Trójcy Św. w polu 80
 środkowym i Zwiastowania w zwieńczeniu, lewy z rzeźba-
 mi śś. Piotra, Pawła i Jerzego oraz obrazem Ecce Homo
 1859, mal. ks. *Bronisław Prebisz*, w polu środkowym
 i Przemienienia Pańskiego 1782 w zwieńczeniu; 5. w nawie,
 od pn. (fig. 77), barokowy ok. poł. w. XVII z rzeźbami 77
 śś. Barbary, Katarzyny i aniołów oraz obrazem Anioła
 Stróża w polu środkowym i św. Benona w zwieńczeniu;
 6. w kaplicy (fig. 78), barokowy ok. poł. w. XVII, z rzeź- 78
 bami śś. Piotra, Pawła, Wojciecha, Stanisława, aniołów
 i płaskorzeźbą Boga Ojca w zwieńczeniu; w polu środko-
 wym obraz Matki Boskiej Różańcowej z śś. Dominikiem
 i Katarzyną Sieneńską (fig. 154) otoczony wieńcem piętna- 154
 stu medalionów w obramieniach kartuszowych z główkami
 aniołków z malowanymi na blasze scenami Tajemnic Ró-
 żańca (fig. 157, 158). Ambona barokowa koniec w. XVII 157, 158
 z rzeźbami ewangelistów i Chrystusa Salvatora Mundi,
 częściowo uzupełniana. Chrzcielnice: 1. wczesnorenesan-
 sowa z datą 1518 (fig. 105), kamienna z dekoracją roślinną 105
 i zwierzęcą; 2. barokowa w. XVII/XVIII, niegdyś wisząca,
 przyścienna, obecnie na nowej podstawie. Obrazy: 1. Matki
 Boskiej Częstochowskiej barokowy w. XVII/XVIII; 2. Chry-
 stusa w Ogrójcu koniec w. XVIII we współczesnej ramie.
 Krucyfiksy: 1. gotycko-renesansowy 1. poł. w. XVI (fig. 186)
 z malowanymi na ramionach krzyża symbolami ewan- 186
 gelistów; 2. barokowy w. XVIII. Epitafium proboszcza

- z Kobylina M. Tyzlerskiego (zm. 1813), inskrypcyjne, drewniane. Monstrancje: 1. wieżyczkowa (fig. 238), góra późnogotycka pocz. w. XVI, po bokach glorii i w zwieńczeniu figurki Matki Boskiej z Dzieciątkiem, Matki Boskiej Bolesnej i śś. Jana, Piotra i Pawła, stopa renesansowa z końca w. XVI z plastycznymi kartuszami (pustymi) rolwerkowymi i z grawerowanymi postaciami śś. Stanisława, Wojciecha, Katarzyny i Jana Chrzciciela; 2. regencyjna ok. poł. w. XVIII. Kielichy: 1. wczesnobarokowy 1631; 2. ze stopą i nodusem barokowymi z ok. poł. w. XVII, czasza neogotycka. Relikwiarze: 1. wczesnobarokowy 1. poł. w. XVII z symbolami ewangelistów na ramionach; 2. Św. Krzyża (fig. 261), w kształcie monstrancji, regencyjny 1774 z cechą Wrocławia, datującą Z i złotnika IGG, zapewne Jana *Gottlieba Gauscha st.* (1734—90). Lichtarz na paschal w formie klęczącego anioła (fig. 266), wczesnobarokowy 1. poł. w. XVII. Lichtarze cynowe: dwa ze stopą 1691 i górą w. XIX; dwa w. XVII i w. XIX; dwanaście barokowych w. XVIII; cztery klasycystyczne, na dwóch data 1812; dwa późnoklasycystyczne z ok. poł. w. XIX; dwa neobarokowe po poł. w. XIX; dwa neorenesansowe po poł. w. XIX. Kąpielnica regencyjna ok. poł. w. XVIII. Krzyże ołtarzowe: 1. rokokowy 2. poł. w. XVIII (fig. 268); 2—3. cynowe z końca w. XVIII. Ornat i kapa z tkanin jedwabnych, barokowe w. XVIII.

KOŚCIÓŁ I KLASZTOR BERNARDYNÓW. 1456 sprowadzenie zakonu przez Wojciecha i Mikołaja Kobylińskich, staraniem Jana Wierzbięty Kobylińskiego, członka zakonu. 1463 zatwierdzenie fundacji. 1831 kasata zakonu i zamiana klasztoru na szkołę; od 1929 ponownie w ręku bernardynów. Do orientowanego kościoła przylega od pd. czworobok klasztoru.

- 2 A. KOŚCIÓŁ p. w. N. P. Marii (fig. 2). Do końca w. XV budowa prezbiterium, wkrótce potem korpusu krytego stropem; w końcu w. XVI przedłużenie o przeszło, podwyższenie i przesklepienie prezbiterium. Ok. 1720 gruntowna przebudowa i barokizacja korpusu i fasady zach. 1969—70 odnowienie wnętrza (polichromia) i sprzętów. Orientowany. Murowany z cegły, nawa otynkowana. Prezbiterium wydłużone, trójprześłowe, o wsch. narożach ściętych. Nawa szersza i wyższa, trójprześłowa z dodatkowym przesłem od zach. mieszczącym przedsionek. W prezbiterium sklepienie kolebkowe z lunetami zapewne z końca w. XVI z dekoracją renesansową o motywach roślinnych na szwach lunet; okna ostrołukowe. W nawie (fig. 16) przeszła wydzielone przez fi-

lary przyścienne o ściętych narożach, opięte pilastrami, od czoła parzystymi, po bokach pojedynczymi, dźwigającymi odcinki belkowania; między filarami wielkie arkadowe wnęki, w których półkoleście zamknięte okna. Sklepienia żaglaste rozdzielone gurtami o łuku koszowym. Łuk tęczywy półkolisty. Chór muzyczny wsparty na trzech arkadach

Kościół i klasztor bernardynów w Kobylinie 1 : 750

filarowych: środkowej szerszej, zamkniętej łukiem koszowym i bocznych półkolistych; archiwolty z wolutowymi kluczami, na osiach filarów wolutowe spływy. Zewnątrz kościół oszkarpowany. Okna w prezbiterium ostrołukowe, w nawie zamknięte odcinkiem łuku, w opaskach tynkowych. Wokół prezbiterium profilowany, tynkowany gzyms wieńczący. Fasada zach. (fig. 19) barokowa ok. 1720, trójdzielna, ujęta w narożne pilastry; partia środkowa wydzie-

- lona dwoma opilastrowanymi filarami, połączonymi półkolistym przyczółkiem, między nimi arkadowa wnęka, w której otwór wejściowy i nad nim okno; szczyt wydzielony szerokim pasem attykowym, ujęty spływami, zwieńczony przerwany przyczółkiem; między pilastrami nisza z rzeźbą św. Franciszka, barokową. Wsch. szczyt nawy trójkątny, rozczłonkowany smukłymi blendami prostokątnymi i ostrołukowymi. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką. Drzwi:
- 129 1. z przedsionka do kościoła barokowe 1726 (fig. 129), drewniane, dwuskrzydłowe; w płycinach płaskorzeźbione postacie św. Jana Chrzciciela i Franciszka, zwieńczenie z liści akantu, muszli i wstęg; 2. z zakrystii do klasztoru, barokowe koniec w. XVIII. — Ołtarze architektoniczne: 1. główny barokowo-regencyjny 1. poł. w. XVIII, z kolumnami i rodzajem bramek z prześwietami oraz rzeźbami Trzech Króli i nieznanego świętego, w polu środkowym obraz Pokłonu Pasterzy; 2—3. boczne przy tęczy, podobne, rokokowe 2. poł. w. XVIII, lewy z rzeźbami św. Symeona i Zachariasza oraz obrazem św. Anny nauczającej N. P. Marię, prawy z rzeźbami św. Jana Nepomucena (?) i biskupa oraz obrazem Nadania odpustu Portiunkuli św. Franciszkowi; w nawie ołtarze rokokowo-klasycystyczne z końca w. XVIII, podobne, murowane, z rzeźbami przeważnie stiukowymi: 4. z krucyfiksem drewnianym w. XVII (?) w polu środkowym i rzeźbami Matki Boskiej i św. Jana po bokach; 5. z rzeźbami św. Bonawentury i Ludwika de Valois, płaskorzeźbą św. Franciszka w zwieńczeniu i obrazem Stygmatyzacji św. Franciszka w polu środkowym; 6. z rzeźbami archaniołów Michała i Rafała (?), płaskorzeźbą Boga Ojca w zwieńczeniu i nowym obrazem św. Józefa; 7. z drewnianymi rzeźbami św. Bernarda ze Sieny i zakonnika bernardyńskiego oraz obrazem św. Antoniego. Ambona barokowa 2. poł. w. XVIII, murowana. Prospekt organowy rokokowy 2. poł. w. XVIII z rzeźbami muzykujących aniołków i sceną Zwiastowania. Konfesjonały: dwa rokokowe (fig. 118) z herbami Pilawa i literami AP KS, oraz Cholewa z literami HU SB Hilarego Umińskiego starosty bielskiego; dwa z ornamentami rokokowymi i wczesnoklasycystycznymi. Dwie ławy kolatorskie, szesnaście ławek, szafy i komody w zakrystii rokokowe 2. poł. w. XVIII. Obrazy ołtarzowe: św. Józefa z Dzieciątkiem i bł. Pacyfika, barokowe w. XVIII. Krucyfiksy: 1. barokowy w. XVII (z tęczy?); 2. barokowy 1. poł. w. XVIII; 3. barokowo-rokokowy w. XVIII/XIX. Płyta i tablica z napisem łacińskim z nagrobka Jana Konarskiego, kasztelana kaliskiego, późnore-
- 118

nesansowe 4. ćw. w. XVI, z czerwonego marmuru; płyta z leżącą postacią zmarłego w zbroi (fig. 221). Figura anioła 221
4. ćw. w. XVI, piaskowcowa, być może również z nagrobka Jana Konarskiego. Pacyfikał barokowy w. XVIII. Łódka na kadzidło (fig. 260) barokowa w. XVII/XVIII z nieczytelną 260
cechą CS lub GS. Krzyż ołtarzowy drewniany barokowy 1714. Świecznik żeliwny empirowy. Kapa i dwie dalmatyki barokowe w. XVIII z tkanin jedwabnych.

B. KLASZTOR. Zbudowany zapewne w. XVI, rozbudowany w. XVII i XVIII. Barokowy. Murowany z cegły, otynkowany. Piętrowy z mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony. O trzech skrzydłach otaczających wraz z parterowym krużgankiem przylegającym do pd. ściany nawy prostokątny wirydarz i czwartym wydłużonym skrzydłem od pd. Wokół wirydarza krużganek, wzdłuż niego jeden trakt pomieszczeń. W piwnicach sklepienia kolebkowe, w pomieszczeniach parteru kolebkowe z lunetami i kolebkowo-krzyżowe. Zewnątrz elewacje przedzielone gzymsem kordonowym, okna i wejście od zach. w obramieniach w tynku, uszakowych z kluczami. Dachy czterospadowe, kryte dachówką, z nowymi lukarnami. — Portret trumieny Anny z Choyna Rogalińskiej (zm. 1693), żony Władysława, kasztelana nakielskiego, na blasze (fig. 168), przemalowany, z herbami Abdank, Lis, Dryja i Zaremba oraz literami AZ CH R KN. Osiem portretów gwardianów zakonu, późnobarokowych z końca w. XVIII, owalnych, z malowany, z herbami Abdank, Lis, Dryja i Zaremba oraz li- 168
Strzeleckiego, Jana Kapistrana Szysieckiego, Bonawentury Lutockiego, Andrzeja Paszczyńskiego, Pawła Gostinisa, Franciszka Radońskiego, Józefa Gurskiego, Erazma Marinusa. Krucyfiks barokowy w. XVII. Rzeźba anioła w. XVIII. Epitafium (fig. 233) Kazimierza Skórczewskiego (zm. 1692); 233
w bogato rzeźbionej ramie ze zwojów akantu sześcioboczny portret zmarłego, na blasze, przemalowany z niegdyś czterema, obecnie dwiema tabliczkami herbowymi z herbami Drogosław i Jastrzębiec oraz literami KS ZS. u dołu tabliczka z napisem łacińskim. Krzyż ołtarzowy barokowy w. XVIII.

C. DZWONNICA. Barokowa 1. poł. w. XVIII. Drewniana, konstrukcji słupowej, szalowana. Dolna kondygnacja z zadaszeniem, górna wyższa, węższa, nakryta dachem kopulastym blaszanym.

D. KAPLICZKA. Barokowa w. XVIII. Murowana, otynkowana. Kwadratowa, sklepią kolebkowo. Dach czterospadowy, kryty dachówką. — Rzeźby: 1. Matki Boskiej

- 176 Bolesnej (fig. 176), gotycka 1. poł. w. XV; 2. Chrystusa
 189 Frasobliwego (fig. 139) o tradycjach gotyckich w. XVI (?).

WIEŻA KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO. Pierwotny kościół fundowany 1632. Ostatni wzniesiony 1764, rozebrany 1945, jego pozostałością wieża przylegająca niegdyś do fasady zach. Drewniana, konstrukcji słupowej, oszalowana. Kwadratowa o dwu kondygnacjach, zwieńczona barokowym hełmem z latarnią, pobitym blachą, na szczycie chogawka z datą 17[...].

KONARZEW

W parku krajobrazowym przy nowym dworze figura N. P. Marii kamienna 2. poł. w. XIX.

KARCZMA. Zbudowana ok. 1800, rozbudowana ok. 1900, o cechach neogotyckich. Murowana z cegły, otynkowana. Szczyt pn. rozczłonkowany lizenami i ostrolukowymi płycinami. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

- 276 FIGURA PRZYDROŻNA (fig. 276). Na murowanej kolumnie rzeźba św. Wawrzyńca 1. poł. w. XIX.

KORYTA

Miejscowość do 1. I. 1956 w pow. krotoszyńskim, obecnie w pow. ostrowskim, nie objęta katalogiem zabytków tego powiatu.

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Mikołaja. 1399 wzmiankowany proboszcz. Pierwotny kościół drewniany. Ok. 1800 staraniem proboszcza Teodora Mikstackiego budowa obecnego, murowanego prezbiterium, w miejsce drewnianego; nawa ok. poł. w. XIX. Bez cech stylowych. Orientowany. Murowany z cegły, z kruchtą pd. konstrukcji szkieletowej, otynkowany. Jednonawowy z prostokątnym prezbiterium, przy którym dwie kaplice oraz zakrystia, przy nawie kruchty. Wewnątrz stropy z polichromią mal. *Wacław Piotrowski* 1953. Zewnątrz elewacje o podziałach ramowych. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką. — Ołtarz główny (fig. 86) regencyjny 2. ćw. w. XVIII z rzeźbami dwu biskupów; naddatki z rzeźbami śś. Wojciecha i Stanisława oraz rzeźby śś. Barbary i Katarzyny w zwieńczeniu z ok. 1630; z tegoż czasu obraz Adoracji Matki Boskiej przez św. Stanisława Kostkę (fig. 152) w polu środkowym, na zasuwie

152

św. Mikołaj, przemalowany; tabernakulum 2. ćw. w. XVIII; antependium 2. ćw. w. XVII z płaskorzeźbionymi popiersiami Matki Boskiej, Pana Jezusa i św. Józefa (przemalowane) w obramieniach kartuszyowych. Ołtarze boczne: 1. barokowy 1. poł. w. XVIII z obrazem Matki Boskiej w sukience srebrnej i św. Pawła w zwieńczeniu; 2. rokokowy 1776 z obrazami Ecce Homo w. XVII w polu środkowym i św. Jana Nepomucena w zwieńczeniu. Ambona barokowa 1. poł. w. XVIII z malowanymi postaciami czterech ewangelistów. Obrazy śś. Antoniego Pałewskiego i Sebastiana barokowo-ludowe, w ramach w formie draperii zwieńczonych koroną. Rzeźby: 1. Pietà (fig. 183) wpółludowa o tradycjach gotyckich; 2. Chrystus Frasobliwy (fig. 273) wpółludowa (we wnęce na ścianie zewnętrznej kościoła); 3. krucyfiks barokowy w. XVII/XVIII. Monstrancja rokokowa 4. ćw. w. XVIII z cechą Wrocławia i złotnika N, stopa i nodus klasycystyczne pocz. w. XIX. Kielichy: 1—2. wczesnobarokowe 1. ćw. w. XVII; 3. barokowy z gładką czaszą, cechą Poznania i imienną złotnika poznańskiego *Jana Walentynusiewicza* (czynny 1640—67).

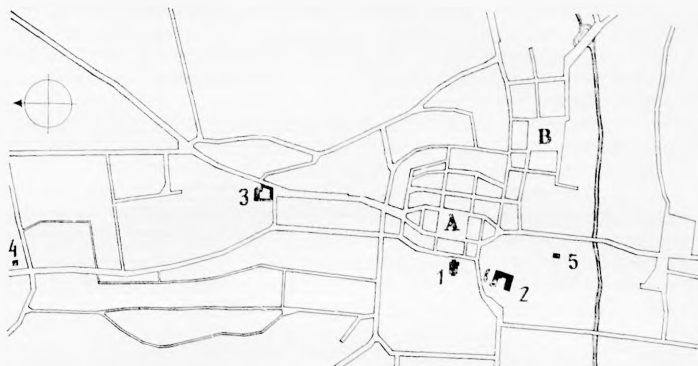
188

278

KOŹMIN

MIASTO. Gród i podgródzie istniały zapewne w. XII. 1232 pierwsza wzmianka o mieście zwanym w. XIV Orlą. Pierwotnie własność książęca. 1338 darowane Maćkowi Borkowicowi przez Kazimierza Wielkiego. Zapewne wkrótce potem budowa zamku na miejscu grodu oraz murów obronnych z dwiema bramami. W. XV—XVI miasto zwane Wielki Koźmin. Kolejno własność: do pocz. w. XV Wizenbergów, następnie do 1419 Sokołowskich, 1419—1449 Łodziów-Stęszewskich, 1449—71 Hinczy z Rogowa kasztelana sandomierskiego; następnie do 1519 Gruszczyńskich-Koźmińskich. Przed 1518 założenie tzw. Nowego Koźmina. Od 1519—92 własność Górków, następnie Czarnkowskich, Katarzyny z Rozdrażewskich Potulickiej i Weyherów, od 1621—94 Przyjemskich, od ok. 1700—91 Sapiechów. 1628 sprowadzenie bernardynów i budowa kościoła i klasztoru. 1775 z inicjatywy Elżbiety z Branickich Sapieżyny założenie na przedmieściu Lipowiec trzeciego miasta zwanego niemieckim z nowo zbudowanym drewnianym zbozem ewangelickim. Od 1797—1836 własność Kalkreuthów. 1810 i 1822 pożary. 1822 rozbiórka murów miejskich. 1875 budowa linii kolejowej Oleśnica—Gniezno. Od 1887—1932 mia-

sto powiatowe. — Położone nad rzeczką Orlą, przy dawnym szlaku handlowym ze Śląska na Pomorze. Ośrodkiem miasta owalnicowe jądro, którego centrum stanowi czworoboczny rynek, niegdyś z ratuszem pośrodku, z parami ulic

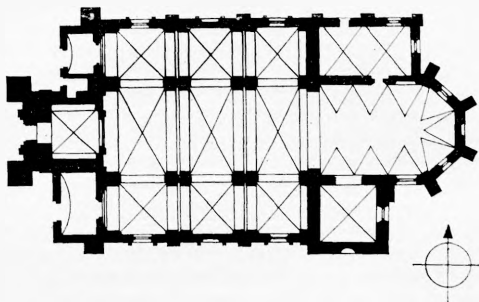
Plan miasta Koźmina 1 : 20000

A. Rynek, B. Nowy Rynek; 1. kościół par., 2. zamek, 3. kościół i klasztor pobernardyński, 4. kościół Trójcy Św., 5. dawny szpital Św. Ducha

wybiegających z naroży. Szlaki drożne biegną po bokach owalnicy zbiegając się w miejscu dawnych bram. Od pd.-zach., nieopodal rynku teren dawnego grodu i podgrodzia z założeniem zamkowym i kościołem par. Na pd.-wsch., poza obrębem dawnych obwarowań Nowe Miasto z rynkiem (obecnie Nowy Rynek); na pd. teren Koźmina Niemieckiego ze zborem ewangelickim, neogotyckim z końca w. XIX. Na pn., przy drodze do Jarocina kościół i klasztor bernardynów, dalej, na cmentarzu, kościół Św. Trójcy. Kościoły drewniane nie istniejące: na Nowym Mieście Św. Krzyża, wzmiankowany 1654 oraz szpitalny Św. Ducha na przedmieściu wrocławskim, wzmiankowany 1419, rozebrane 1830—3.

- 14** KOŚCIÓŁ PAR. p.w. N. P. Marii i św. Wawrzyńca (fig. 14). Fundowany w. XI lub XII. Obecny wzniesiony zapewne w związku z założeniem kolegium mansjonarzy 1462,

przez ówczesnego właściciela Hinczę z Rogowa, kasztelana sandomierskiego. W pocz. w. XVII dobudowa, być może z fundacji Katarzyny z Potulickich 1° voto Rozdrażewskiej, 2° voto Weyherowej, kaplicy, zwanej od 1669 kaplicą Przyjemskich. Przed 1671 całkowite zbarokizowanie kościoła staraniem Andrzeja Przyjemskiego chorążego wielkiego koronnego i proboszcza Macieja Ignacego Smielockiego:

Kościół par. w Koźminie 1 : 750

m. in. dobudowa naw bocznych (?), wieży, założenie sklepień. 1677 konsekracja. Większe remonty: 1756, 1843 (pokrycie wieży dachówką zamiast gontów), 1879, 1929—30, 1953 i 1968—9 (odnowienie wnętrza i sprzętów). Barokowy. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Trójnawowy, bazylikowy. Korpus na planie zbliżonym do kwadratu, trójprzęsłowy, prezbiterium równe szerokością nawie głównej, nieco niższe, trójprzęsłowe, zamknięte wielobocznie. Od zach. kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu i po bokach dwa przedsionki do naw bocznych. Przy prezbiterium od pn. dwuprzęsłowa zakrystia, od pd. kwadratowa kaplica zw. Przyjemskich z pocz. w. XVII. Wewnątrz (fig. 15) nawa główna otwarta do bocznych arkadami filarowymi; gurdy arkad wsparte na pilastrach tokańskich; od strony nawy filary opięte parami kompozytowych pilastrów wspierających przelamujące się belkowanie. W nawach, kaplicy, zakrystii, kruchcie wieżowej sklepienia kolebkowo-krzyżowe, w nawach na parzystych gurtach spływających na pilastry; w prezbiterium kolebka z lunetami, spływająca na wsporniki. Na sklepieniach dekoracja stiukowa (fig. 17) w tzw. typie lubelsko-kaliskim z ornamentowanymi wałkami podkreślających szwy lunet i two-

15

17

- 42 rzących pola czwórlistne i zbliżone do owalnych. Na ścianie ponad łukiem tęczowym dwa kartusze stiukowe (fig. 42) w obramieniach z liści laurowych z herbami Doliwa Rozdrażewskich i literami ZR DP CH K (z Rozdrażewskich Dorota Przyjemnska chorążyna koronna), oraz Rawa Przyjemnskich z literami ZP AP CH WK (z Przyjmy Andrzej Przyjemnski chorąży wielki koronny). Belka tęczowa profilowana w. XVI/XVII z rzeźbami Chrystusa na krzyżu w. XVI/XVII oraz Matki Boskiej i św. Jana barokowymi
- 212 2. poł. w. XVIII (fig. 212). W kaplicy na ścianach sześć kartuszy herbowych, barokowych ok. 1670, kamiennych, wolutowych z herbami Rawa i Pobóg, pozostałe z polami
- 39 pustymi. Z kościoła do kaplicy krata (fig. 39) żelazna, kuta, późnorenesansowa 1. poł. w. XVII. Zewnątrz prezbiterium i naroża wieży oszkarpowane. Elewacje korpusu rozczłonkowane pilastrami, naw bocznych uproszczonymi, nawy głównej tokańskimi parzystymi, zwieńczone przelamującym się belkowaniem, przerywanym przez obramienia okienne. Okna w arkadowych obramieniach z pilasterkami jońskimi wspartymi na konsolach z szyszek i wydatnymi łukowatymi gzymsami. Wsch. szczyt nawy ze splywami wolutowymi i sterczynami, zwieńczony wieżyczką na sygnaturkę. Kaplica Przyjemnskich z wysoką atyką o podziałach pilastrowych, zwieńczoną półkolistymi przyczółkami na osiach i wazonami w. XVIII (?) na narożach; na atyce herb Lis Sapiehów. Wieża ujęta na narożach parami pilastrów, w dolnej kondygnacji analogicznych jak na elewacjach nawy głównej, w górnej o stylizowanych głowicach. Okna wieży w obramieniach jak na korpusie. Na osi portal (fig. 37) barokowy ok. 1670, o boniowanej archiwolcie z kluczem, w którym herb Rawa, ujęty w pilastry wspierające belkowanie i odcinki przyczółka przerwane przez okno w pilastrowym obramieniu z falistym gzymsem;
- 40 wyżej drugie okno (fig. 40), pod którym tarcza z herbem Lis na tle rozpiętej kotary. Podobny zamurowany portal w elewacji pd. Dachy dwuspadowe, naw bocznych pulpituowe, kaplicy pograżony, kryte dachówką; na wieży helm kopulasty z latarnią, kryty blachą. — Ołtarz główny (fig. 63) manierystyczny przed 1635, architektoniczny z kolumnami oplecionymi winną latoroślą i z bogatą dekoracją snycerską o motywach roślinnych, chrząstkowo-małżowinowych, kartuszy, uskrzydłonych główek anielskich itp.; rzeźby: między kolumnami św. Wojciech i Stanisław, na gzymsie św. Wawrzyniec i Florian, w partii cokołowej małe figurki
- 200 św. Mikołaja, Kazimierza, Wacława (fig. 200), Sebastiana,

- aniołów (fig. 198), ponadto płaskorzeźbione sceny: św. Dominik przyjmujący różaniec i Komunia św. Stanisława Kestki w partii cokołowej oraz Przyjęcie N. P. Marii w niebie (fig. 197) i Bóg Ojciec w zwieńczeniu; w polu środkowym płaskorzeźba ze sceną Zaśnięcia N. P. Marii (fig. 180—2), późnogotycka, warsztat śląski 1. ćw. w. XVI, restaurowana 1927—8 i między 1940—5. Balustrada w prezbiterium wczesnobarokowa. Ołtarze boczne architektoniczne: 1—2. na zakończeniu naw bocznych od wsch., analogiczne, barokowe 3. ćw. w. XVII; lewy (fig. 76) z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w typie Boreckiej (fig. 146), na desce z tłem złotym wytłaczanym, koniec w. XVI, w sukienkach srebrnych, niejednorodnych, barokowych w. XVII oraz św. Pawła ok. poł. w. XVIII w zwieńczeniu i św. Józefa w. XIX na zasuwie; prawy z obrazem św. Wawrzyńca w. XIX (?) przemalowanym, w sukience srebrnej 1. poł. w. XVIII i św. Macieja w. XVIII w zwieńczeniu; 3—4. w nawach bocznych: w nawie pn. rokokowy po poł. w. XVIII z bramkami, rzeźbami trzech proroków, papieża, śś. Agnieszki i niezidentyfikowanej oraz obrazem św. Anny Samotrzeć w polu środkowym i św. Mateusza w zwieńczeniu; w nawie pd. barokowy wg tradycji 1679, z rzeźbami śś. Stanisława, Wojciecha i dwu nieznanych oraz obrazem śś. Kryspina i Kryspiniana 2. poł. w. XVIII, w miejscu predelli napis odnoszący się do fundacji pierwotnego ołtarza przez Benedykta z Koźmina; 5—6. na filarach zach. nawy głównej, niearchitektoniczne: lewy barokowy 2. poł. w. XVIII z rzeźbami śś. Rocha (fig. 201) i Sebastiana (fig. 199) 1. poł. w. XVII, oraz obrazami: św. Mikołaja w. XVII w polu środkowym, Wniebowzięcia (fig. 143) 3. ćw. w. XVI na zasuwie i św. Izydora 1. poł. w. XIX(?) w zwieńczeniu; prawy (fig. 87) rokokowy 2. poł. w. XVIII z rzeźbami Aniołów Stróżów koniec w. XVII i obrazem Anioła Stróża w. XVII w polu środkowym; 7. w kaplicy, rokokowy, 2. poł. w. XVIII, niearchitektoniczny z ornamentów rokokowych z rzeźbami aniołów z symbolami Męki. Sakramentarium (fig. 96) renesansowe ok. 1550, fundacji prooszcza Bartłomieja Sośnickiego, piaskowcowe, polichromowane, w obramieniu architektonicznym z dekoracją o motywach skrzyżowanych tarcz, owoców, wstęg i główek aniołków; otwór drzwiowy w kształcie arkadowego portalu ujętego w pilastry z dekoracją powtarzającą motywy obramienia, w zwieńczeniu otworu monstrancja wieżyczkowa podtrzymywana przez dwa klęczące anioły, drzwiczki żelazne w skośną kratownicę; w zwieńczeniu tablica z napi-

198

197

180—2

76

146

201

199

143

87

96

- sem o konsekracji kościoła 1677 i herb Trąby odmienny ks. Sośnickiego. Ambona, chrzcielnica, chór muzyczny, stalle, wczesnobarokowe ok. 1680, fundacji proboszcza Wojciecha Dambrowskiego. Ambona (fig. 99) z rzeźbami ewangelistów i św. Piotra w arkadowych wnękach korpusu wydzielonych kolumnienkami, Chrystusa (?) i nieznanego świętego na konsolach przy zaplecku oraz Michała Archanioła na nowszym zwieńczeniu. Chrzcielnica (fig. 111) 1683 (?) z czarnego marmuru, puklowana. Dwie kropielnice (fig. 106—7) gotyckie w. XV (?), granitowe w kształcie kielicha z płaskorzeźbioną maską ludzką, na jednej orzeł drewniany dodany w. XVIII/XIX, podstawy nowsze po 1914. Chór muzyczny (fig. 112) z parapetem podzielonym na sześć pól między którymi rzeźby aniołków, w polach obrazy z ok. 1680, przemalowane w. XIX: śś. Jana Kantego i Filipa Nereusza, Aleksego z Koźmina oraz profesorów Akademii Krakowskiej: Benedykta (fig. 172), Albina i Mikołaja (fig. 171) z Koźmina. Stalle po dwu stronach prezbiterium, dwurzędowe z datą 1680: para pięciosiedzeniowych, oraz trój-siedzeniowe (fig. 115) i dwusiedzeniowe z dekoracją małżowinową (fig. 116) i malowanymi obrazami świętych i błogosławionych w zaplekkach. Cztery rzeźby leżących lwów (fig. 132) w. XVII, niegdyś stopnie do stall lub katafalku. Trzy konfesjonały barokowe w. XVIII. Dwa feretrony ok. 1850 z obrazami śś. Józefa, Floriana, Wawrzyńca w. XIX i Matki Boskiej Częstochowskiej na desce (b. przemalowany), u dołu herb Rawa, data 1629 i litery SP PI MP G CC zapewne Stanisława Przyjemskiego. Portrety: 1. nieznanego 170 księdza klęczącego przed krucyfiksem (fig. 170) 2. poł. w. XVII; 2. ks. Mikołaja Rozalskiego, mal. Józef Müller 1757; 3. nieznanego księdza herbu Ogończyk po poł. w. XVIII; 4. ks. Jakuba Gagackiego (zm. 1858), mal. Antoni Piotrowicz z Chełmna 1911, wg portretu z epitafium. Portrety trumienne na blasze: 1—3. Przyjemskich: Andrzeja 163 (fig. 163) chorążego wielkiego koronnego (zm. 1677), Aleksandra (fig. 165) wojewody wielkopolskiego (zm. 1694), 164 Władysława (fig. 164) wojewody kaliskiego (zm. 1699) sześcioboczne, na blasze miedzianej; 4. Andrzeja Czepy (fig. 169), 169 doktora z Koźmina (zm. 1680); 5. Grzegorza Fałdrowskiego 166 (fig. 166) burmistrza koźmińskiego (zm. 1683), uszkodzony. 177 Rzeźby: 1. Matka Boska Bolesna (fig. 177), późnogotycka 184 w. XV/XVI; 2. Chrystus Frasobliwy (fig. 184), późnogotycka pocz. w. XVI; 3. Chrystus Zmartwychwstały, barokowa; 4—5. krucyfiksy, barokowy w. XVII i o cechach ludowych. Pasja ołtarzowa barokowa 1. poł. w. XVIII (w zwieńczeniu

- szafy w zakrystii). Nagrobki: 1. Andrzeja Górki kasztelana międzyrzeckiego (zm. 1583) i jego żony Barbary z Herburtów (zm. 1579), wystawiony przez Andrzeja Górkę dla żony przed 1583, późnorenesansowy (fig. 220); z szarego piaskowca i czerwonego marmuru z płaskorzeźbionymi postaciami zmarłych klęczących pod krucyfiksem (fig. 223) w arkadowej wnęce podkreślonej ornamentem plecionkowym i rozetami, ujętej w kolumny oplecione ornamentem roślinnym, w zwieńczeniu dwa kartusze podtrzymywane przez aniołki z herbami Łódzia, Poraj, Jastrzębiec, Nałęcz oraz Herburt, Ogończyk, Junosza, Nowina albo Szeliga, u dołu tablica inskrypcyjna; 2. nieznaney niewiasty (fig. 222), zapewne Katarzyny z Potulickich 1° voto Rozdrażewskiej 2° voto Weyherowej (zm. 1613), późnorenesansowy 1. ćw. w. XVII, zachowana płyta z czerwonego marmuru z leżącą postacią zmarłej. Płyta nagrobna Barbary Winklerówny (zm. 1606) córki rajcy poznańskiego Jana, renesansowa z pocz. w. XVII (fig. 226) z leżącą postacią zmarłej, gmerkiem Winklerów Lew i napisem polskim w otoku. Epitafia proboszczy koźmińskich marmurowe, inskrypcyjne w wolutowych obramieniach: 1. ks. Wojciecha Dambrowskiego (zm. 1690), barokowe (fig. 231) z portretem zmarłego (fig. 167) w zwieńczeniu; 2. ks. Franciszka Grabowskiego (zm. 1710) barokowe pocz. w. XVIII (fig. 232), w zwieńczeniu herb Pobóg; 3. ks. Jakuba Gagackiego (zm. 1858), z portretem zmarłego. Tablica inskrypcyjna Błażeja Nawrockiego (zm. 1818) i jego żony Barbary (zm. 1803). Monstrancja ze stopą i aniołami w. XVIII, nodusem o cechach klasycystycznych, glorią i ramionami nowszymi. Kielichy wczesnobarokowe: 1. z 1. poł. w. XVII (fig. 247); 2. z ok. poł. w. XVII (fig. 248); 3. barokowy 1759, gładki, fundacji ks. Jana Wochowicza dla nie istniejącego kościoła Św. Krzyża; 4. secesyjny ze stopą barokową. Puszka (fig. 254) barokowa ok. 1640. Relikwiarz św. Walentego, skrzynkowy, wczesnobarokowy 1. poł. w. XVII, drewniany z krucyfiksem wspartym na skrzyneczce z relikwiami. Dwa krzyże ołtarzowe: drewniany z końca w. XVIII i cynowy z 1840. Lichtarze cynowe z 1840: sześć z literami PM CP/S 1840, dwa z literami PF AJ, dwa z literami SW MP. Wotum (fig. 265) 1772 z blachy miedzianej srebrzonej, fundacji Katarzyny z Sapiehów Sapieżyny, z popiersiem Chrystusa Bolesnego oraz orłem z tarczą, na której herb książęcy Sapiehów, poniżej panorama Koźmina. Ornat biały z tkaniny jedwabnej, broszowanej, barokowej 1. poł. w. XVIII. Dzwon renesansowy 1546 fundacji ks. Bartłomieja Sońnickiego.

220

223

222

226

231, 167

232

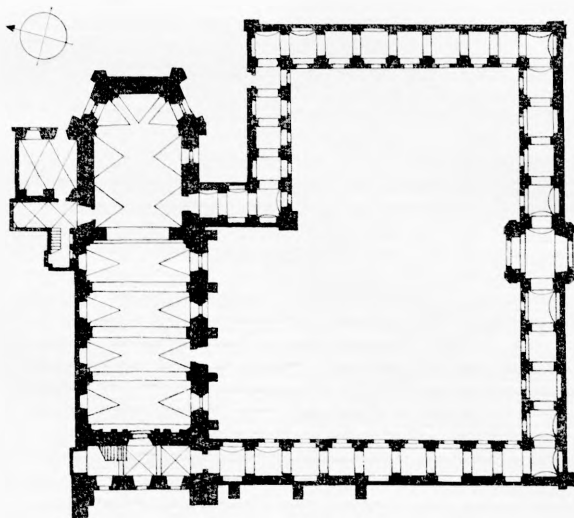
247, 248

254

265

KOŚCIÓŁ I DAWNY KLASZTOR BERNARDYNÓW
11, 12 (fig. 11, 12). Pierwotne zabudowania drewniane, wzniesione 1629 staraniem ks. Pawła Gajewskiego altarzysty kościoła farnego oraz Anny z Opalińskich i Stanisława, starosty generalnego wielkopolskiego, Przyjemskich, właścicieli Koźmina. Budowa obecnych murowanych budynków rozpoczęta 1648; ukończenie budowy kościoła i poświęcenie 1670. 1712 budowa wieżyczki na sygnaturkę, 1717—25 prace renowacyjne; 1725 umowa z *Balcerem Feyschnerem* z Rawicza na ukończenie budowy klasztoru. 1818 kasata zakonu. 1828 przebudowa klasztoru na więzienie. 1885 i 1968 odnowienie kościoła i wyposażenie. Od 1925 kościół parafialny. Zabudowania murowane, tynkowane, prezbiterium kościoła nie-tynkowane. Do orientowanego kościoła przylega od pn. czworobok zabudowań klasztornych, od pd. dziedziniec otoczony krużgankami z bramą przejazdową.

A. KOŚCIÓŁ PAR. p.w. N. P. Marii, śś. Stanisława i Franciszka. 1648 budowa prezbiterium, do 1670 korpusu. Barokowy. Nawa pięcioprzesłowa, prezbiterium nieco węż-

Kościół pobernardyński z dziedzińcem krużgankowym
 w Koźminie 1 : 750

sze i niższe, dwuprzęsłowe, zamknięte wielobocznie; przy prezbiterium od pn. zakrystia w obrębie klasztoru, w nawie od zach. wbudowana trzyprzęsiowa kruchta, ponad którą chór muzyczny. Wewnątrz (fig. 13) ściany nawy rozczłonkowane zdwojonymi pilastrami, podtrzymującymi przelamujące się belkowanie; pilastry w prezbiterium malowane z plastycznymi kapitelami. Sklepienia kolebkowe z lunetami, w nawie na gurtach; w kruhcie sklepienia krzyżowe. Okna prostokątne w dwu kondygnacjach: dolne wydłużone, zamknięte półkoliście, górne, w tarczach lunet, odcinkowo. Na ścianie ponad łukiem tęczowym stiukowe płoskorzeźbione postacie: Matka Boska jako królowa anielska w otoczeniu figur alegorycznych (fig. 211), barokowe ok. 1737—9. Chór muzyczny (fig. 13) rozczłonkowany pilastrami ujmującymi wnęki i nisze oraz wspierającymi przelamujące się belkowanie; balustrada łamana z kartuszami rokokowymi ok. 1780. Zewnątrz kościół oszkarpowany. Fasada zach. ujęta szkarpami, zwieńczona skromnym szczytem ze spływami, pilastrami i trójkątnym przyczółkiem. Na wsch. ścianie prezbiterium krucyfik barokowy. Dachy dwuspadowe kryte dachówką, z wieżyczką na sygnaturkę nad wsch. szczytem nawy oraz drugą, nowszą nad nawą. Drzwi drewniane, barokowe: 1. z kościoła do zakrystii ok. poł. w. XVII (fig. 127); 2. z kościoła do krużganku 1. poł. w. XVIII (fig. 128). — Ołtarz główny (fig. 70) barokowy po 1650, konsekrowany 1670; ok. 1775 wysunięty ku przodowi i ozdobiony na odwrocie malowidłami, 1968 cofnięty na stare miejsce i odnowiony; architektoniczny, dwukondygnacyjny z bramkami, rzeźbami dwu niezidentyfikowanych biskupów między kolumnami, śś. Antoniego i franciszkanina w chrząstkowo-małżowinowych naddatkach, Dzieciątka Jezus i N. P. Marii na gzymsie, śś. Stanisława i aniołów w górnej kondygnacji oraz św. Franciszka w zwieńczeniu; w polu środkowym obraz Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej (fig. 156) ok. poł. w. XVII; na odwrocie ołtarza malowane symbole Męki Pańskiej w rokokowych obramieniach z ok. 1775; na bramkach relikwiarzyki barokowe w kształcie trumienek; tabernakulum rokokowe po poł. w. XVIII z podwieszoną draperią utrzymaną przez aniołki. Ołtarze boczne ok. 1720—30, podobne parami, niearchitektoniczne z bogatych zwojów akantu i przeplatanych wstęg z rzeźbami aniołków (fig. 210), zapewne wykonane przez *Franciszka Antoniego Braumbachera* z Poznania: 1—2. przy tęczy: lewy (fig. 83) z rzeźbami śś. bernardyńskich i obrazami św. Mateusza ewangelisty w zwieńczeniu i św. Józefa na zasuwie;

13

211

18

127

128, 70

156

210

83

- prawy z rzeźbami śś. bernardyńskich i obrazami św. Walentego uzdrawiającego chorego w polu środkowym, św. Rozalii w zwieńczeniu i św. Antoniego z ok. poł. w. XVII
- 84 na zasuwie; 3—4. w nawie, lewy (fig. 84) z rzeźbami dwu młodzianków i obrazami św. Franciszka Ksawerego w polu środkowym i św. Sebastiana w zwieńczeniu; prawy z rzeźbami dwu świętych i obrazami: św. Jana Nepomucena 2. poł. w. XVII, przemalowany, w polu środkowym i św. Anny Samotrzeć 1. poł. w. XVIII w zwieńczeniu. Ambona (fig. 102)
- 102 barokowa 1725, wykonana przez snycerza *Franciszka Antoniego Braumbachera* z Poznania; na korpucie w medalionach płaskorzeźbione popiersia ewangelistów i Chrystusa, na zaplecku w obramieniu portalowym kartusz z herbem książęcym Sapiehów, po bokach aniołki z tarczami, na których herby dwu żon Piotra Sapiehy: nieodczytany, zapewne pierwszej żony Zofii ze Skowrońskich oraz Sulima drugiej żony Joanny z Sułkowskich; w zwieńczeniu rzeźby Boga Ojca i aniołów, pod korpusem rzeźby aniołów wśród obłoków (fig. 206).
- 206 Chrzcielnica późnogotycka w. XV/XVI
- 262 piaskowcowa, z tegoż czasu misa chrzcielna (fig. 262) brązowa ze sceną Zwiastowania (obecnie w Muzeum Diecezjalnym). Stalle (fig. 114) manierystyczne 3. ćw. w. XVII, jednorzędowe o wysokich zapleckach z podziałami architektonicznymi i bogatą dekoracją ornamentami roślinnymi, silnie uzupełniane, w płycinach nowe obrazy świętych.
- 114 Dwa konfesjonały (fig. 119) rokokowe ok. 1766. Prospekt organowy rokokowy ok. 1780 z figurkami muzykujących aniołków, wykonany przez organmistrza *Majerowicza* z Krakowa. Obrazy: 1. Dysputa o Przenajświętszym Sakramencie (fig. 159) 2. poł. w. XVII; 2. św. Jan Kapistran 1701 (?); 3—5. obrazy ołtarzowe z 1. poł. w. XVIII, św. Bernard ze Sieny, św. Roch, Michał Archaniol. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem (fig. 214) ludowa o tradycjach w. XVII, odnawiana 1968. Sukienka z obrazu Matki Boskiej z ołtarza głównego, srebrna, barokowa 2. poł. w. XVII. Monstrancja barokowo-klasycystyczna pocz. w. XIX. Relikwiarz św. Walentego w kształcie monstrancji, neogotycki 1. poł. w. XIX (?). Puszka barokowa 1. poł. w. XVII. Dwa lichtarze z literami AL IM CON CO COS PP BB i datą 1725, dwa z datą 1840.

B. DZIEDZINIEC KRUŻGANKOWY I WIEŻA BRAMNA. Założone zapewne 1. poł. w. XVIII. Barokowe. Dziedziniec na rzucie zbliżonym do prostokąta otoczony z trzech stron w całości i z czwartej w połowie parterowym zamkniętym krużgankiem, w którym od frontu, od pd., na osi

wieża bramna. Krużganek wieloprześłowy, sklepiony żaglasto na gurtach, z oknami od strony dziedzińca zamkniętymi odcinkiem łuku, zwieńczony trójkątnym przyczółkiem; wy-
Wieża bramna (fig. 36) na rzucie kwadratu o zaokrąglonych narożach, dwukondygnacyjowa, wysunięta ryzalitowo przed ściany krużganka. Na osi otwór bramny zamknięty odcinkiem łuku, zwieńczony trójkątnym przyczółkiem; wyżej trzy wnęki, w których rzeźby barokowe N. P. Marii, śś. Franciszka i Jana Nepomucena. Naroża elewacji zewnętrznej ujęte pilastrami, gzyms wieńczący profilowany. Helm baniasty, blaszany.

36

C. KLASZTOR. Budynki dwupiętrowe, zgrupowane wokół wirydarza, skrzydłem wsch. przylegają do prezbiterium kościoła, skrzydłem zach. do nawy, oba skrzydła połączone parterowym korytarzem. Skrzydło zach. wysunięte lekkim ryzalitem ku pn., skrzydło pn. znacznie przedłużone w kierunku wsch. Wnętrza częściowo przebudowane. W ryzalitowej partii skrzydła wsch. dawny refektarz sklepiony kolebką z lunetami, ze skromną dekoracją stiukową, w krużgankach i przyległych pomieszczeniach sklepienia krzyżowe na gurtach, w krużgankach częściowo ze stiukowymi rozetkami na przecięciach szwów. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką.

KOŚCIÓŁ p. w. Trójcy Św. (fig. 44). Położony na ementarzu grzebalnym. Wzniesiony 1570, konsekrowany 1657. Odnawiany 1720—5, 1830 i gruntownie 1898. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany. Jednonawowy, z węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie, przy nim od pn. prostokątna zakrystia. Wewnątrz strop, w nawie wsparty na czterech słupach. Na profilowanej belce tęczowej rzeźby Chrystusa na krzyżu z ok. 1570, śś. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty, późnorenesansowe w. XVI/XVII, św. Jadwigi wczesnobarokowa 1. poł. w. XVII, nieznannej świętej i św. Kazimierza barokowe w. XVII/XVIII; ponadto napisy dotyczące fundacji kościoła 1570 i renowacji 1898 staraniem Marianny z Długoszewskich Kapuścińskiej wdowy z Koźmina. Dach nawy i prezbiterium o jednej kalenicy, dwuspadowy, wsparty na kroksztynkach, w części prezbiterialnej z silnie wysuniętym okapem, kryty gontem; wieżyczka na sygnaturkę czworoboczna z ostrosłupowym hełmem. Z kościoła do zakrystii drzwi barokowe. — Ołtarze przestawiane i uzupełniane ok. 1720. Ołtarz główny (fig. 75) ok. poł. w. XVII z rzeźbami dwu zakonników (być może z kościoła bernardynów) i śś. Katarzyny i Barbary (?) oraz obrazem Trójcy Św. (fig. 149) koniec w. XVI,

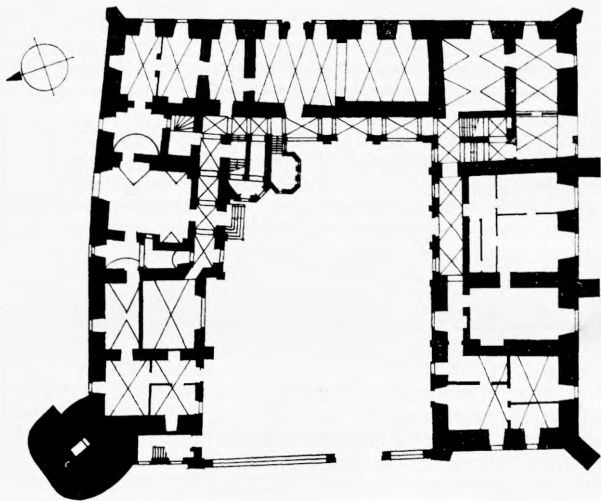
44

75

149

- przemalowanym, w polu środkowym i św. Barbary w. XVII w zwieńczeniu; ołtarze boczne: lewy po poł. w. XVII z obrazem św. Apolonii w polu środkowym i Matki Boskiej adorującej Dzieciątko (fig. 147) z pocz. w. XVII w zwieńczeniu; prawy zestawiony z fragmentów: rzeźby św. Mikołaja, Stanisława, Idziego i Michała Archaniola (?) z w. XVII, w polu środkowym obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w. XVIII, barokowo-ludowy, zwieńczenie (niegdyś predella i zwieńczenie ołtarza głównego) z obrazami Mojżesza, Chrystusa i Eliasza oraz powyżej Boga Ojca w obramieniu architektonicznym, późnorenesansowe z końca w. XVI. Ambona (fig. 97) późnorenesansowa 4. ćw. w. XVI z bogatą dekoracją okuciową z kaboszonami, rozetami i konsolkami, na korpusie w konchowych niszach rzeźby czterech ewangelistów, na parapecie malowane sceny z życia św. Jana Chrzciciela i Jana Nepomucena (?); wspierająca korpus rzeźba klęczącego Adama zapewne późniejsza, o charakterze wpólludowym. Rzeźby: 1. św. Jan Ewangelista (fig. 178), późnogotycka pocz. w. XVI; 2. Matka Boska z Dzieciątkiem w. XVI/XVII (fig. 193); 3. św. Wawrzyniec, barokowa w. XVIII; ponadto kilka uszkodzonych figur świętych, barokowych. Płyty nagrobne drewniane, inskrypcyjne: Heleny Urbankówny (zm. 1708) i Józefy Mogielskiej (?) (zm. 1840). Krzyże procesyjne: rokokowy i z w. XIX.
- 48 ZAMEK (fig. 48). Wzniesiony w miejscu grodu wczesnośredniowiecznego. 1338, 1382 i 1447 wzmiankowane castrum; 1457 fortalitium. Obecny zamek zbudowany zapewne przed poł. w. XIV, gruntownie przekształcony i rozbudowany zapewne 2. poł. w. XVI staraniem Andrzeja Górki, kasztelana międzyrzeckiego; w. XVII odnowiony przez Przyjemskich, w latach 1710—20 przez Sapiehów. 1865 zburzenie muru kurtynowego z bramą, zamykającego dziedzińca od zach. i przebudowa wewnątrz na cele szkolne. 1936 prace archeologiczne. Obecnie Technikum Rachunkowości Rolnej. Położony na niewielkim wzniesieniu, ze śladami fosy, wyraźnymi od pn. Murowany z cegły, tynkowany z wyjątkiem wieży. Założony na planie podkowy wokół prostokątnego dziedzińca z wieżą na rzucie podkowiastym przy pn.-zach. narożniku skrzydła pn. i z wieżyczką schodową w narożniku pn.-wsch. dziedzińca. Skrzydła prostokątne, dwupiętrowe, pn. i częściowo pd. podpiwniczone. Fragmenty zamku gotyckiego, złożonego zapewne z kilku budynków z wieżą i otoczonych wspólnymi obwarowaniami, widoczne w piwnicach skrzydeł pn. i pd. oraz w dolnej kondygnacji skrzydła pn. i wieży. Układ pomieszczeń częściowo-

wo zmieniony, w zasadzie jednotraktowy, wzdłuż krążganku zachowanego od strony dziedzińca w przyziemiu skrzydła pd. oraz w trzech kondygnacjach skrzydła wsch. i częściowo w skrzydle pn. W krążgankach sklepienia krzy-

Zamek w Koźminie 1 : 750

zowe na gurtach, w niektórych pomieszczeniach przyziemia sklepienia kolebkowe z lunetami, kolebkowe i krzyżowe, w wyższych kondygnacjach sufity. W jednym z pomieszczeń drugiego piętra skrzydła wsch. kominek sprzed poł. w. XVII. Na drugim piętrze wieży pomieszczenie sklepienie żaglasto z lunetami i kominek renesansowy 3. ćw. w. XVI. Zewnątrz naroża ujęte szkarpami. Elewacje zewnętrzne bez podziałów, skrzydeł pd. i wsch. ośmioosiowe, skrzydła pn. siedmioosiowa; na osi elewacji wsch. portal (fig. 50) zestawiony w. XIX z fragmentów z po poł. w. XVI i 1. poł. w. XVII. Dziedziniec pierwotnie arkadowy z pięcioosiowym skrzydłem pd., trzyosiowym wsch. i siedmioosiowym pn., o kondygnacjach rozdzielonych gzymsami. W przyziemiu i na pierwszym piętrze skrzydeł wsch. i pd. zachowane półkoliste arkady, obecnie przeszklone, o filarach opiętych lizenami. Pozostałe okna prostokątne z nowszymi nadokien-

nikami. Dachy dwuspadowe, z połaciami od zach., kryte dachówką, lukarny z 2. poł. w. XIX. Wieża w dolnej partii na rzucie podkowiastym, w trzech górnych kondygnacjach ośmioboczna, nakryta ośmiodzielnym hełmem kopulastym, blaszanym.

DAWNY SZPITAL Św. Ducha, ul. Krotoszyńska nr 12. Założony 1419. Obecny z 2. poł. w. XVIII. Położony na terenie dawnego cmentarza. Konstrukcji szkieletowej, tynkowany. Parterowy, prostokątny, trzyosiowy. Wnętrze dwutraktowe. Dach dwuspadowy.

DOMY. Rynek nry 1 i 19. Klasycystyczne z 1. poł. w. XIX. Murowane z cegły, otynkowane. Piętrowe z mieszkalnym poddaszem, pięcioosiowe. Wnętrza dwutraktowe z sienią na osi; nr 1 z jednoosiowym ryzalitem na osi, w którym wejście we wnęce zamkniętej koszowo; dach z naczółkami.

KROMOLICE

DWÓR. Zbudowany ok. 1860 dla Stanisława Modlibowskiego, na miejscu pierwotnego drewnianego. O cechach późnego klasycyzmu i neorenesansu. Murowany z cegły, otynkowany. Piętrowy, jedenastoosiowy, na rzucie trzech kwadratów, z których środkowy od frontu wysunięty ryzalitowo, od ogrodu cofnięty. Ryzalit poprzedzony czterokolumnowym portykiem z podjazdem. W zagłębieniu od ogrodu klatki schodowe. Okna bliźnie zamknięte półkoliście. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką.

SPICHLERZ. Wzniesiony 1850 (data na belce stropowej). Murowany z cegły, otynkowany. Na rzucie prostokąta, piętrowy z wystawką od frontu. Elewacje rozczłonkowane lizenami w wielkim porządku. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

KROTOSZYN

MIASTO POWIATOWE. Pocz. w. XV lokacja obok Staro Krotoszyna, na miejscu Baszowa, Oraczewic i Rybak, miasta na prawie magdeburskim, przywilejem Władysława Jagiełły wydanym dla Wierzbięty z rodu Łodziów; potwierdzona 1415 i po pożarze miasta 1453. 1415 wzmiankowany dwór obronny drewniany. W. XV i XVI własność Krotoskich i Niewieskich. Od 1570—1685 Rozdrażewskich. W koń-

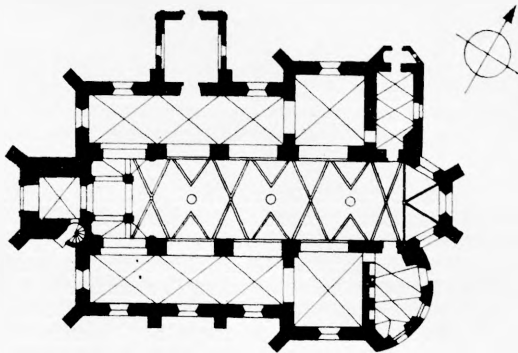
Plan miasta Krotoszyna 1 : 10000

1. kościół par., 2. kościół i klasztor potrynitarzski, 3. ratusz, 4. pałac,
5. kościół poewangelicki, 6. kościół śś. Fabiana i Sebastiana

cu w. XVI ważny ośrodek Braci Czeskich, dla których Jan Rozdrażewski kasztelan poznański funduje kościół. 1655—7 miasto zniszczone w czasie wojen szwedzkich i pożarami. 1692 właścicielem Franciszek Gałęcki wojewoda poznański, w tym czasie otoczenie miasta wałami ziemnymi z trzema bramami oraz budowa nowej rezydencji właścicieli. Od 1725—79 własność Potockich, następnie Gadomskiego, de Paulitza, Husarzewskiego, von Górnego i po konfiskacie króla pruskiego, od 1819 książąt Thurn-Taxis. 1731 sprowadzenie trynitarzy przez Józefa Potockiego wojewodę kijowskiego. 1789—91 budowa zboru ewangelickiego. 1875 uruchomienie linii kolejowej Oleśnica—Gniezno. — Miasto położone na dawnym szlaku ze Śląska do Małopolski, na wyspie utworzonej przez dopływ rzeki Orli i stawy.

Ośrodkiem czworoboczny rynek z siedmioma wylotami ulic i ratuszem pośrodku. Za blokiem przyrynkowym od zach. kościół i klasztor potrynitarski, na miejscu pierwotnego kościoła par.; na pd.-wsch. od rynku kościół par. (dawny zbór Braci Czeskich); w części pd.-zach. miasta założenie pałacowe związane osią wsch.-zach. (obecnie ul. Lipowa) z dawnym zbozem ewangelickim. Na pn., poza obrębem miasta średniowiecznego kościół śś. Fabiana i Sebastiana.

- 3 KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Jana Chrzciciela (fig. 3). Zbudowany 1592—7 dla Braci Czeskich z fundacji Jana Rozdrażewskiego kasztelana poznańskiego. Od 1601 parafialny. 1774 zniszczony pożarem, restaurowany 1782 staraniem właścicielki miasta Ludwilki z Mniszchów Potockiej. Ok. 1860 nadbudowa wieży. Późnorenesansowy o cechach gotyckich. Orientowany. Murowany z cegły, z wyjątkiem wieży otynkowany. Trzynawowy, bazylikowy. Nawa wraz z niewyodrębnionym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium pięcioprzęślowa; nawy boczne węższe, trójprzęśłowe, w ich przedłużeniu znacznie szersze, kwadratowe kaplice. Od zach. kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu; przy styku wieży z nawą, od pd. ćwierćkolistą wieżyczka schodowa. Przy kaplicach od wsch. przybudówki ujmujące prezbite-

Kościół par. w Krotoszynie 1 : 750

rium; od pn. kruchta (obecnie sala par.), od pd. półkolistą zakrystia; przy środkowym przęśle nawy pn. kruchta 1782.

- 4 Prezbiterium i nawa (fig. 4) nakryte jednolitym sklepie-

niem krzyżowo-kolebkowym z lunetami o szwach podkreślonych waleczkiem stiukowym i splywach wspartych na odcinkach gzymsu; nawy boczne, kaplice, zakrystia i kruchty, z wyjątkiem pn. krytej stropem, sklepienie kolebkowo-krzyżowe; w kaplicy pn. wsporniki z maskami, w kaplicy pd. z główkami aniołków. Arkady międzynawowe o łukach pełnych, wsparte na filarach o profilowanych narożach; ściany wnętrza bez podziałów. Okna głęboko rozglifione: w prezbiterium prostokątne zamknięte półkoliście, w nawie głównej małe, wcięte w lunety: od pd. okrągłe, od pn. prostokątne zamknięte odcinkowo; w nawach bocznych i kaplicach ostrołukowe. Na profilowanej belce tęczowej rzeźby wczesnobarokowe 1. ćw. w. XVII: Chrystus na krzyżu, Matka Boska Bolesna, św. Jan i klęcząca Maria Magdalena (fig. 196). Chór muzyczny wsparty na trzech arkadach, podsklepiony żeglasto. Zewnątrz prezbiterium, nawy boczne oraz naroża kaplic i wieży oszkarpowane. Wieża bez podziałów, z niewielkimi otworami prostokątnymi zamkniętymi ostrołukowo lub odcinkowo, najwyższa kondygnacja i hełm ostrosłupowy ok. 1860. Szczyty naw bocznych od zach. ze splywami i lizenami. Szczyty kaplic (fig. 7) dwukondygnacyjne o podziałach gzymsami i pilastrami, ze sterczynami i splywami wolutowymi o żywym konturze podkreślonym dekoracją listwową, manierystyczne koniec w. XVI. Portal kruchty pn. późnobarokowy, ujęty w pilastry, szczyt ze splywami, obeliskiem i datą 1782. Dachy na korpusie i kaplicach dwuspadowe, naw bocznych jednospadowe, kryte dachówką, na prezbiterium wieżyczka na sygnaturkę z datą 1782 na chorągiewce. — Ołtarz główny (fig. 69) manierystyczny ok. 1630—40, architektoniczny z bramkami, kanelowanymi kolumnami (fig. 202), bogatą dekoracją snycerską o motywach chrześcijańsko-małowinowych, główek anielskich itp.; między kolumnami rzeźby św. Wojciecha i Stanisława, ponad nimi w kartuszach płaskorzeźbione popiersia św. zakonników, w naddatkach rzeźby św. Czesława i Waława, w górnej kondygnacji pośrodku rzeźba Matki Boskiej tronującej na półksiężycu (fig. 203), po bokach św. Jakub i nieokreślony oraz anioły z narzędziami Męki, w zwieńczeniu rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego, pod którą głowa św. Jana na misie podtrzymywanej przez anioły; w partii cokołowej figurki czterech ewangelistów (pozostałością figurki św. Łukasza atrybut, postać zmieniona na niewieścią) oraz dwóch aniołów, nadto na cokole dostawione figurki św. Kazimierza i Jana Nepomucena w. XVIII; w polu środkowym obraz Zdjęcia z krzyża

196

7

69
202

203

- 153 (fig. 153) barokowy ok. poł. w. XVII, kopia Zdjęcia z krzyża Rubensa z katedry w Antwerpii wykonana wg sztychu *L. Vorstermana*; w nastawie obraz św. Jana Chrzciciela klasycyzujący koniec w. XVIII; tabernakulum barokowe ok. poł. w. XVIII w kształcie rozpiętej, sfaldowanej draperii zwieńczonej koroną. Ołtarze boczne architektoniczne: *L. Vorstermana*; w nastawie obraz św. Jana Chrzciciela akantowymi naddatkami i nowym obrazem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w polu środkowym oraz św. Jana Nepomucena w. XVIII w zwieńczeniu; 2. w kaplicy pd., manierystyczny 2. ćw. w. XVII (fig. 73) z dekoracją chrząstko-wo-malżowinową, nowszymi rzeźbami śś. Dominika i Katarzyny Sieneńskiej oraz śś. Małgorzaty i Doroty w górnej kondygnacji i Chrystusa jako Salvatora Mundi w zwieńczeniu 2. ćw. w. XVII; w polu środkowym między kolumnienkami oplecionymi winną latoroślą obraz św. Dominika kłę-czącego przed Matką Boską z Dzieciątkiem 2. poł. w. XIX; —
- 73 ołtarze przy filarach nawy głównej, parami od wsch.: 3. lewy (fig. 90) barokowo-regencyjny 2. ćw. w. XVIII z rzeźbami dwu świętych jezuitów i dwu świętych niewiast oraz obrazami św. Stanisława Kostki przyjmującego Komunię (fig. 155) 1. ćw. w. XVII, w sukience srebrnej barokowej w. XVII/XVIII, w polu środkowym i św. Jana Franciszka jezuitę ok. poł. w. XVIII, w zwieńczeniu; mensa rokokowa; 94
- 94 4. prawy (fig. 94) barokowo-regencyjny w. XVIII (wg tradycji z 1775), z rzeźbami śś. Joachima, Józefa (fig. 209), Jana Nepomucena, Kazimierza oraz Szczepana, Wawrzyńca i aniołków w zwieńczeniu, w polu środkowym obraz św. Anny nauczającej N. P. Marię, w sukienkach srebrnych, w zwieńczeniu św. Walenty koniec w. XVII; antependium z bogatą dekoracją regencyjną i monogramem AS; 5. lewy, barokowy z końca w. XVII, z rzeźbami aniołów z tegoż czasu, z naddatkami rokokowymi po 1774 i nowszymi obrazami Ecce Homo i Matki Boskiej Częstochowskiej; 6. prawy, rokokowy 3. ćw. w. XVIII z rzeźbami śś. Rozalii, Katarzyny i aniołów oraz płaskorzeźbą św. Barbary w polu środkowym i obrazami: śś. Apolonii w zwieńczeniu i Barbary na zasuwie; mensa z płaskorzeźbą Ścięcia św. Barbary; 7. lewy
- 88 (fig. 88), barokowo-rokokowy 3. ćw. w. XVIII, z rzeźbioną grupą Pasji w. XVII/XVIII w polu środkowym i Boga Ojca w zwieńczeniu; 8. prawy, 2. ćw. w. XVIII, z rzeźbami śś. Grzegorza, Michała Archaniola, Tobiasza i Archaniola Rafała oraz obrazem Anioła Stróża w srebrnej sukience w polu środkowym i św. Antoniego Padewskiego (przemalowanym) w zwieńczeniu; mensa z ornamentem rokokowym; —

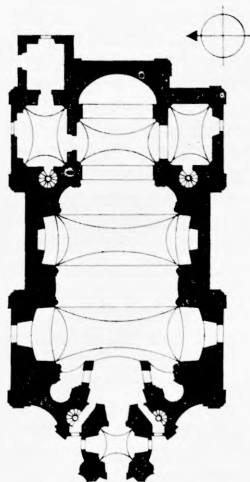
- oltarze przy ścianach naw bocznych: 9. w nawie pn. (fig. 89) 89
 barokowy 3. ćw. w. XVIII z rzeźbami Trzech Króli, proroka
 i aniołków oraz obrazem Pokłonu Pasterzy wg *Hansa von*
Aachen, zniszczonym i przemaalowanym, w polu środkowym
 i św. Rozalii w zwieńczeniu: mensa z ornamentem roko-
 kowym; 10. w nawie pd., rokokowy 3. ćw. w. XVIII, z rzeź-
 bami śś. Wojciecha i Stanisława i dwu niezidentyfikowa-
 nych oraz Judy Tadeusza na szczycie; w polu środkowym
 obraz śś. Kryspina i Kryspiniana w sukienkach z blachy
 miedzianej, w zwieńczeniu obrazy św. Józefa z Dzieciątkiem
 i św. Katarzyny. Ambona (fig. 98) wczesnobarokowa przed 98
 poł. w. XVII, z rzeźbami ewangelistów i św. Piotra na
 korpusie we wnękach arkadowych wydzielonych kolumien-
 kami oplecionymi winną latoroślą, oraz Salvatora Mundi
 na baldachimie. Chrzcielnica (fig. 109) barokowa, z czarnego 109
 marmuru, puklowana z takąż pokrywą miedzianą i napi-
 sem Jean Quart i datą 1647. Dwie kropielnice w. XVIII.
 Para stall (fig. 113) pięciosiedzeniowych, późnorenesanso- 113
 wych 1. poł. w. XVII, z dekoracją roślinną i okuciową,
 przedpiersia rozczłonkowane kolumienkami, między któ-
 rymi wnęki arkadowe, zaplecki o podziałach pilastrowych
 i ramowych. Cztery konfesjonały barokowe 1. poł. w. XVIII.
 Feretron 1867 z obrazami Matki Boskiej z Dzieciątkiem
 i Ecce Homo. Obraz Chrystusa w Ogrójcu 1. poł. w. XIX.
 Rzeźby: 1—2. śś. Jan Nepomucen i Kazimierz, barokowe
 ok. poł. w. XVIII; 3—4. krucyfiksy barokowe o cechach
 ludowych; 5—6. krucyfiksy rokokowe. Nagrobek Jana Roz-
 drażewskiego kasztelana poznańskiego (zm. 1600), renesansowy, wykonany ok. 1597—9, piaskowcowy (fig. 224); na 224
 tumbie skośnie ustawiona płyta z leżącą postacią zmarłego
 w zbroi, w obramieniu architektonicznym, powyżej tablica
 z czerwonego marmuru z napisem łacińskim. Epitafium ks.
 Błażeja Kazimierza Dajewskiego (zm. 1701), wystawione
 1730 staraniem bratanka zmarłego, ks. Łukasza Dajew-
 skiego, barokowe, piaskowcowe, z płytą inskrypcyjną w wo-
 lutowo-akantowym obramieniu, nad którą krucyfiks i klę-
 cząca postać zmarłego (wmurowane w zewnętrzną ścianę
 prezbiterium). Monstrancje: 1. późnorenesansowa 1635 (fig. 239), wykonana przez złotnika poznańskiego *Jana Różyckiego*, uszkodzona, z boku glorii figurka św. Stanisława (dru-
 giej brak), ponad glorią Matka Boska z Dzieciątkiem, po-
 nadto anioły, na stopie herb Krotoszyna; 2. barokowa pocz.
 w. XVIII (fig. 241), z figurką św. Piotra pod glorią. Kie-
 lichy: 1. wczesnobarokowy (fig. 249), ze stopą i nodusem 241
 z 1. poł. w. XVII, koszyczek z pocz. w. XVII z medalionem, 249

264 w którym popiersie Chrystusa; 2. barokowy w. XVIII. Puszka wczesnobarokowa 1. poł. w. XVII. Puszka na hostię 1768. Relikwiarze: 1. barokowy ok. poł. w. XVIII (fig. 264), fundacji Józefa i Ludwika z Mniszchów Potockich zapewne dla kościoła trynitarzy, w kształcie herbu Mniszech zwieńczonego koroną podtrzymywaną przez anioły, na podstawie herb Pilawa Potockich; 2. rokokowy 2. poł. w. XVIII w kształcie monstrancji; 3. św. Walentego barokowy, drewniany; 4—6. w kształcie sarkofagów, barokowe, drewniane. Naczynie na wodę święconą 1768. Dwa krzyże ołtarzowe: rokokowy i klasycystyczny. Dzwon 1799 odlany przez ludwisarza *Jana Fryderyka Schlenkermanna* z Poznania.

KOŚCIÓŁ i DAWNY KLASZTOR TRYNITARZY. Założone na miejscu pierwotnego kościoła par., fundowanego 1419 p. w. św. Piotra i Pawła, drewnianego, parafialnego do 1570. W latach 1570—1600 kościół w rękach Braci Czeskich, 1601 na nowo poświęcony jako filialny. 1731 oddany trynitarzom sprowadzonym przez Józefa Potockiego, wojewodę kijowskiego, 1733 wzniesienie klasztoru. 1766—72 na miejscu zburzonego starego kościoła budowa obecnego staraniem Ludwika z Mniszchów Potockiej, prawdopodobnie wg projektu *Karola Marcina Frantza* (wykonanego zapewne ok. 1753—5). Konsekracja 1775. 1819 kasata zakonu, do 1929 kościół filialny, następnie par. W klasztorze w latach 1836—81 gimnazjum, obecnie muzeum, magazyn i mieszkania. Budynki murowane z cegły, otynkowane. Barokowe. Kościół orientowany, budynek klasztoru wolnostojący, usytuowany od pn. równoległe do kościoła, fasadą zwrócony na zach.

25—6 A. KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Piotra i Pawła (fig. 25—6). Orientowany. Na rzucie prostokąta w który wpisane: dwuprzęsłowa nawa, o przeszle zach. wysuniętym nieco poza lico ścian bocznych, oraz węższe, jednoprzędłowe, wewnątrz odcinkowo zamknięte prezbiterium po bokach którego dwie symetryczne lokalności objęte bryłą korpusu, wysunięte ryzalitowo z elewacji bocznych, a mieszczące zakrystię od pn. i kaplicę od pd. z łozami na piętrze; przy lokalności pn. od wsch. piętrowa przybudówka; prezbiterium zewnątrz zamknięte ścianą prostą, również wysunięte ryzalitem od wsch.; od zach. dwukondygnacyjowa czworoboczna wieża połączona z korpusem wklęsłymi odcinkami fasady; w przyziemiu wieży kruchta. Wnętrze (fig. 27) nawy na rzucie wydłużonego ośmioboku utworzonego przez skośne ściany filarów tęczyowych i skośne odcinki ścian w części zach., mieszczącej emporę organową. W filarach kręcone schody do łóz i na chór muzyczny. Przędła nawy rozdzielone wy-

datnymi, szerokimi filarami przyściennymi, między którymi głębokie wnęki arkadowe, w przęśle wsch. o ścianach wypukłych, w przęśle zach. wklęsłych, mieszczące okna. Czoła ścian filarowych, przy tęczy wklęsłych, między przęslami wypukłych, ujęte kolumnami tworzą architektoniczne obramienia dla czterech ołtarzy bocznych. Ościeża wnek arkadowych i filary tęczy opilastrowane, kolumny i pilastry dźwigają odcinki belkowania obiegające filary. Łuk tęczowy, łuk u nasady apsydy oraz łuk nad emporą orga-

Kościół potrynitarski w Krotoszynie 1 : 750

nową półkoliste. Łoże i kaplica otwarte do prezbiterium szerokimi arkadami z kluczem. Okna rozglifione, zamknięte półkoliście. Sklepienia obu przęseł nawy żaglaste, wsparte na koszowych gurtach, nad partiami skrajnymi nawy sklepienia hemisferyczne. W prezbiterium, kaplicy, zakrystii, w łożach i w kruchcie pod wieżą sklepienia żaglaste. Na wysklepkach i gurtach w podłęczach arkad dekoracja stiukowa o podziałach ramowych. Chór muzyczny (fig. 28) o faliście wygiętym parapecie, wsparty na trzech arkadach filarowych: środkowej koszowej, bocznych półkolistych. Dekoracja stiukowa: na głowicach kolumn i pilastrów oraz na parapecie i filarach chóru dekoracje o motywach roko-

- 41 kowych i roślinnych w stylu Louis XVI (fig. 41); na parapetach empor lożowych herby w stiukowych dekoracyjnych
 43 obramieniach; od pn. Pilawa Potockich (fig. 43), od pd. własny Mniszchów. Nad portalem z prezbiterium do zakrystii tablica z napisem fundacyjnym. Zewnątrz wszystkie naroża zaokrąglone, ujęte pilastrami toskańskimi na cokółkach; elewacje zwieńczone przelamującym się belkowaniem; wklęsłe odcinki ścian łączące korpus z wieżą zwieńczone murami attykowymi. Okna prostokątne zamknięte półkoliście i analogiczne blendy w uszatyh opaskach tynkowanych z kluczem. Wieża wieżyczka na narożach skośnymi filarami z wklęsłymi, zwielokrotnionymi pilastrami na wysokich cokółkach; kondygnacje zwieńczone wylamującym się belkowaniem; górne belkowanie wygięte, tworzy koliste pola na tarcze zegarowe; helm bogato profilowany z latarnią. Bryła dachów urozmaicona, wielopołaciowa, kryta dachówką, na nawie wieżyczka na sygnaturkę. — Wyposażenie wnętrza jednolite, późnobarokowe ok. 1772—5. Ołtarz
 92 główny (fig. 92) architektoniczny, drewniany z muraowanymi bramkami, z rzeźbami śś. Piotra i Pawła między kolumnami, oraz Boga Ojca i aniołów w zwieńczeniu, w polu środkowym obraz Chrystusa Ecce Homo koniec w. XIX; tabernakulum rokokowe z rzeźbami aniołków. Cztery ołtarze boczne, analogiczne parami, utworzone przez architektoniczne podziały wnętrza, w których stiukowe ramy na obrazy i aniołki: 1—2. przy tarczy, lewy z nowszym obrazem Matki Boskiej i bł. Szymona z Rzymu, zakonnika trynitarzkiego, w zwieńczeniu; prawy z krucyfiksem w. XVII
 204 (fig. 204) w polu środkowym i obrazem Trójcy Św. adorowanej przez zakonników w zwieńczeniu; 3—4. na filarach nawy, lewy z obrazem św. Rozalii i św. trynitarza w zwieńczeniu, prawy z obrazem św. Tekli i świętego unoszonego przez anioły w zwieńczeniu. Ołtarzyk w kaplicy we wnęce architektonicznej ozdobionej stiukową dekoracją z wici roślinnej z nowym obrazem, przy ołtarzu na konsolach rzeźby: Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty. Ambona
 103 w kształcie łodzi (fig. 103). Cztery kropielnice marmurowe, puklowane, fundowane przez Ludwikę Potocką, z napisami dewocyjnymi. Prospekt organowy rokokowy. Dwa konfesjo-
 121 nały (fig. 121) rokokowe. Dwie ławki kolatorskie z herbami: własnym Mniszchów i Pilawa Potockich w kartuszach rokokowych. Ławki późnobarokowe. Wyposażenie zakrystii:
 122 dwie sekretery (fig. 122) i komoda ok. 1775, z mosiężnymi
 124 uchwytnymi o motywach rokokowych. Trzy krzesła (fig. 124) barokowe, obite tkaniną typu gobelinowego z datą 1730.

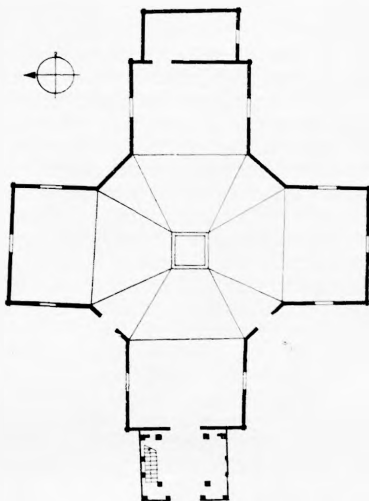
- Feretron (fig. 125) rokokowy 4. ćw. w. XVIII, z obrazami 125
 Trójcy Sw. i Ecce Homo. Dwie kraty (fig. 131) zamykające 131
 balustrady łoży (obecnie zdjęte) o bogatej dekoracji roko-
 kowej. Obraz Chrystusa przy słupie barokowy 1. poł. w.
 XVII. Zespół rzeźb późnorenansowych 1. poł. w. XVII (za-
 pewne z ołtarzy dawnego kościoła): św. Jan Ewangelista
 (fig. 192), święty z księgą, Salvator Mundi, dwie kolumnienki 192
 oplecione winną latoroślą. Rzeźby barokowe: dwie postacie
 siedzące: niewiasty (prorokini?) i króla w. XVII/XVIII.
 Dwa krucyfiksy barokowe, trzeci o cechach ludowych. Mon-
 strancja (fig. 237) późnorenansowa 1. ćw. w. XVII, wie- 237
 życzkowa z figurkami śś. Wojciecha i Stanisława po bo-
 kach glorii, ponad nimi śś. Jadwigi i Barbary (?) oraz z pla-
 kietkami z Matką Boską i św. Anną. Kielich (fig. 250) ba- 250
 rokowy 2. ćw. w. XVII z herbem Łódzia na stopie i lite-
 rami PR ZB oraz słabo czytelną puncą IR (?), być może
 złotnika poznańskiego *Jana Różyckiego*. Puszka na hostię
 cynowa 1. poł. w. XIX. Cztery relikwiarze barokowe koniec
 w. XVIII, drewniane w formie sarkofagów. Krzyż ołta-
 rzowy klasycystyczny 1. poł. w. XIX, cynowy. Zbiorniczek
 na wodę cynowy 1. poł. w. XIX. Dzwonek ministrancki
 1820, mosiężny, sygn. rosyjska *Wasil Skarniekow*. Ornat
 z zieloną kolumną z tkaniny jedwabnej broszowanej 2. poł.
 w. XVIII. Dalmatyki czerwone: 1. (fig. 270) z ok. poł. w. 270
 XVIII, z tkaniny jedwabnej z aplikacjami ze srebrnego haf-
 tu i koronki; 2. z kolumną z tkaniny zielonej, jedwabnej
 broszowanej w. XVIII.
- B. BUDYNEK POKLASZTORNY (fig. 24). Piętrowy, na 24
 rzucie wydłużonego prostokąta, podpiwniczony. Układ wną-
 trza dwutraktowy z korytarzem pośrodku. Piwnice skle-
 pione kolebką z lunetami, na parterze kolebki z lunetami
 i sklepienia klasztorne z lunetami, w sieni strop belkowany.
 Zewnątrz elewacje dłuższe dziedzięcio-, krótsze trzyosiowe;
 naroża i środkowe przeszło elewacji wsch., frontowej ujęte
 pilastrami w wielkim porządku. Kondygnacje rozdzielone
 gzymsem kordonowym, gzymś wieńczący profilowany. Okna
 prostokątne w obramieniach z uszakami. Na osi elewacji
 zach. portal (fig. 38) ok. 1733, arkadowy, ujęty w bonio- 38
 wane pilastry, z wolutowym zwieńczeniem, w którym her-
 by Pilawa i Mniszcz. Dach trójspadowy kryty dachówką.
 W salach piętra Muzeum PTTK, poświęcone historii regionu.
- KOŚCIÓŁ FIL. p. w. św. Andrzeja Boboli (fig. 32). Zbu- 32
 dowany 1788—90 jako ewangelicki. 1884—5 dobudowa neo-
 barokowej dwuwieżowej fasady wsch. Klasycystyczny. Pre-
 zbiterium zwrócony na zach. Murowany z cegły, otyńko-

wany. Centralny na rzucie koła, z trzema portykami kolumnowymi: od zach., pn. i pd.; od wsch. w miejsce czwartego portyku fasada wieżowa. W zabudowanym portyku zach. zakrystia. Wokół wnętrza (fig. 34) dwie kondygnacje empor wspartych na kolumnach dźwigających również belkowanie sufitu z fasetą. Zewnątrz portyki pn. i pd. otwarte o kolumnach i półkolumnach kompozytowych dźwigających belkowanie i trójkątne przyczółki. Okna smukłe, zamknięte odcinkowo, w tynkowych opaskach z kluczami. Nad korpusem dach kopulasty, nad portykami dwuspadowe, kryte blachą. — Ołtarz główny (do 1945 połączony z amboną) klasycystyczny ok. 1790, z rzeźbami śś. Piotra i Pawła. Prospekt organowy późnoklasycystyczny 1. ćw. w. XIX. Świecznik 1887. Kolumna w ornacie, palka i welon z tkanin jedwabnych w. XVIII.

DAWNA PASTORÓWKA, ul. Lipowa nr 3. Z 1846. Ustawiona szczytowo. Murowana, otynkowana. Parterowa z mieszkalnym poddaszem, podpiwniczona. Wnętrze dwutraktowe. Dach naczółkowy.

DAWNY DOM KANTORA, ul. Lipowa nr 6. Z 1. ćw. w. XIX. Ustawiony szczytowo. Konstrukcji szkieletowej, tynkowany. Dwutraktowy. Dach czterospadowy kryty gontem.

45 KOSCIÓŁ FIL. p. w. śś. Fabiana i Sebastiana (fig. 45). Fundowany ok. 1572 jako szpitalny. Do 1600 w ręku Braci Czeskich. 1813 gruntownie restaurowany lub wzniesiony na nowo, staraniem mieszczan. 1969 konserwacja polichromii wnętrza. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej z resztkami, wieża na słup, oszalowana. Centralny, na rzucie krzyża greckiego z ośmioboczną wyższą partią środkową i prostokątnymi ramionami, w których przedłużeniu: od zach. kwadratowa kruchta z nadbudowaną węższą wieżą-dzwonnicą, od wsch. prostokątna zakrystia. Wewnątrz partia centralna nakryta ośmiodzielną drewnianą czaszą, w ramionach krzyża pozorne sklepienia kolebkowe, w zakrystii strop belkowany. Podziały architektoniczne malowane zapewne 1813 (b. zniszczone): żebra czaszy, fryz obiegający partię centralną i wspierające go pilastry, zwierciadła na sklepieniach. Okna zamknięte odcinkowo w prostokątnych obramieniach profilowanych. Zewnątrz wydatny gzyms wieńczący. Dachy gontowe: nad częścią centralną ośmiodzielną, zwieńczony baniastą blaszaną wieżyczką na sygnaturkę, z latarnią, na ramionach dwuspadowe; wieża ponad kruchtą wydzielona zadaszeniem, kryta namiotowo. Troje drzwi z okuciami i zamkami pocz. w. XIX. — Ołtarz główny barokowy 2. poł. w. XVIII, architektoniczny z rzeźbami śś. Piotra, Pawła

Kościół śś. Fabiana i Sebastiana w Krotoszynie 1 : 750

i aniołów oraz obrazem śś. Fabiana i Sebastiana w. XVII. Dwa ołtarze boczne klasycystyczne pocz. w. XIX, analogiczne, iluzjonistyczne, z malowanymi na ścianie pilastrami i kolumnami dźwigającymi belkowanie; pośrodku we wnękach pokrytych malowidłami pejzażowymi rzeźby późnobarokowe śś. Rocha i Floriana. Obraz dwustronny z feretronu: Chrystus w Ogroju i Pietà w. XIX. Obrazy: Matka Boska z Dzieciątkiem i św. Roch w. XVIII. Rzeźby: krucyfiks z tęczą barokowy i dwie figury biskupów, barokowe w. XVII. Krucyfiks ołtarzowy w. XVIII. Dwa relikwiarze w kształcie ręki, barokowe, drewniane w. XVIII. Lichtarze cynowe: dwa z datą 1779, cztery z datą 1802. Świecznik wieloramienny, brązowy 1820 (?). Krata żelazna pocz. w. XIX. Krzyż ołtarzowy barokowy.

PAŁAC (fig. 51). 1415 wzmiankowany dwór drewniany, zapewne w końcu w. XVI wzniesiony murowany dla Jana Rozdrażewskiego. Na jego miejscu w latach 1692—1700 zbudowany obecny pałac dla Franciszka Zygmunta Gałęckiego wojewody poznańskiego, 1725 częściowo spalony, wkrótce potem odbudowany przez Józefa Potockiego wojewodę ki-

jowskiego. Ok. 1819 przebudowany dla książąt Thurn-Taxis. Obecnie internat Liceum. Barokowy z późnoklasycystyczną fasadą. Murowany z cegły, otynkowany. Fasadą zwrócony na zach. Piętrowy z mieszkalnym poddaszem, podpiwniczony. Na rzucie prostokąta zbliżonego do kwadratu z dwiema przybudówkami trypolaciowy, kryte dachówką. W jednym nych. Wnętrza częściowo przebudowane. Pierwotnie na parterze sięć na przestrzał i odpowiadająca jej sala na piętrze. Pozostałe pomieszczenia w układzie trzy- i czterotraktowym. Piwnice sklepione kolebkowo, w jednej z sal parteru sklepienie kolebkowe z lunetami z końca w. XVII, w przybudówkach sklepienia krzyżowe. Fasada z 1. ćw. w. XIX, dziewięcioosiowa, z pozornym trzyosiowym ryzalitem pośrodku, ujętym w pilastry, zwieńczonym wystawką attykową; kondygnacje rozdzielone podwójnym gzymsem, parter i ryzalit boniowane. Dach dwuspadowy z naczółkami, nad przybudówkami trypolaciowy, kryte dachówką. W jednym z pomieszczeń parteru wmurowane dwie tablice inskrypcyjne kamienne: 1. fundacji pałacu przez Franciszka Zygmunta Galeckiego; 2. przebudowy przez ks. Thurn-Taxis w 1819.

PARK. 1685 wzmiankowany ogród włoski, przekształcony na obecny krajobrazowy, zapewne ok. 1819. Ślady regularnego założenia z kwaterami, alejami i sadzawkami zachowane na pd. od pałacu.

OFICYNA PAŁACOWA. Zapewne z ok. poł. w. XIX. Położona w parku na pd.-zach. od pałacu. Murowana z cegły, otynkowana. Piętrowa, podpiwniczona. Siedmioosiowa. Dach naczółkowy, kryty dachówką.

DAWNY DOM KONIUSZEGO, ul. Sienkiewicza nr 14. Zbudowany ok. 1820, z dawną stajnią w podwórzu. Murowany, tynkowany. Piętrowy z mieszkalnym poddaszem i piwnicami sklepienymi kolebkowo. Wnętrza dwutraktowe z sienią na osi, sufity z fasetami. Elewacje o podziałach lizenami, zwieńczone gzymsem. Zachowana stara stolarka. Dach naczółkowy z powiekami.

RATUSZ. Obecny wzniesiony 1689, na miejscu dawnego zapewne drewnianego. 1774 spalony, 1777 odbudowa i nowy helm wieży. 1898—9 gruntowna przebudowa z podwyższeniem o kondygnację. 1968—9 przebudowa przylegających kramów. Pseudorenesansowy z wieżą barokową. Murowany z cegły, otynkowany. Na rzucie prostokąta z wieżą od pd.

49 Piwnice sklepione zapewne w. XVII. Wieża (fig. 49) w dolnej kondygnacji na rzucie kwadratu, w czterech górnych ośmioboczna, oszkarpowana, na narożach boniowana; okienka

zamknięte półkoliście. Najwyższa kondygnacja, ponad galeryjką, węższa, zwieńczona hełmem z podwójną latarnią.

DAWNY ARSENAŁ, ul. Rawicka nr 8. Zbudowany 1823, późnoklasycystyczny. Murowany z cegły, otynkowany. Piętrowy, siedmioosiowy z dwiema zapewne późniejszymi, parterowymi przybudówkami przy ścianach szczytowych. Na balustradzie klatki schodowej i na fasadzie tylnej daty 1823. Elewacje wzdłużne o narożach ujętych lizenami, zwieńczone gzymsem z ząbkowaniem. Nad wejściem rzeźbione panoplia. Dach dwuspadowy z naczółkami, kryty dachówką.

DAWNY SĄD, ul. Sienkiewicza nr 9. Z 1. poł. w. XIX. Kalenicowy. Murowany, tynkowany. Parterowy, na rzucie wydłużonego prostokąta, ze sklepionymi piwnicami i mieszkalnym poddaszem. Dwutraktowy. Dach naczółkowy z oknami powiekowymi, kryty dachówką.

DAWNA POCZTA, ul. Sienkiewicza nr 5. Z 1. poł. w. XIX, późnoklasycystyczna. Murowana, tynkowana, parter boniowany. Piętrowa z dwoma parterowymi oficynami. Na osi siedmioosiowej fasady dwukondygnacyjna wnęka konchowa; w dwutraktowych wnętrzach sufitu z fasetami, zachowana stara stolarka. Dach naczółkowy z powieką, kryty dachówką.

DAWNA FABRYKA (?). Z ok. 1845. Murowana, tynkowana. Piętrowa, siedmioosiowa. Wnętrze dwutraktowe z sienią na osi; na parterze sklepienia kolebkowe. Dach naczółkowy. W podwórzu dwie murowane, parterowe oficyny.

INNE DOMY. Rynek nry 23, 25, 29, 30. Z 1. poł. w. XIX. Konstrukcji szkieletowej lub murowane, otynkowane, kalenicowe, piętrowe, trzy- lub pięćosiowe. Dachy dwuspadowe lub naczółkowe. — Ul. Koźmińska nr 36 (fig. 61). Z 2. poł. w. XVIII. Szczytowy, konstrukcji sumikowo-łątkowej, częściowo tynkowany. Parterowy, jednotraktowy z sienią z boku, stropy belkowane; od frontu dwuarkadowy podcień na słupach z zastrzałami. — Plac 1 Maja nr 4/5. Z ok. 1850. Późnoklasycystyczny. Murowany, tynkowany z boniowaniem. Piętrowy z mieszkalnym poddaszem i sklepionymi piwnicami. Wnętrze dwutraktowe. Dach dwuspadowy z wystawką. — Ul. Powstańców Wielkopolskich nry 3, 8, 45 — z 1783, nr 52 — z 1833. Szczytowe, konstrukcji szkieletowej, tynkowane, parterowe; szczyty z okapami wspartymi na rysiach, nr 52 bez okapu; dachy dwuspadowe, kryte gontem. — Nr 44 z 1815 i 48 z 1820, kalenicowe, murowane, tynkowane, parterowe, w nr 44 stropy belkowane; dachy naczółkowe. — Ul. Rynekowa nr 10. Z końca w. XVIII. Konstrukcji szkieletowej i mуро-

wany, tynkowany. Parterowy z mieszkalnym poddaszem. Wnętrze dwutraktowe, stropy belkowane. Dach dwuspadowy kryty gontem, z drewnianą wystawką.

KUKLINÓW

- 272 KRZYŻ PRZYDROŻNY (fig. 272), ludowy ok. 1800. Drewniany. Z rzeźbą Chrystusa, przy której aniołek; na belce krzyża płaskorzeźbione postacie: Matka Boska, Pietà, św. Wawrzyniec, Maria Magdalena, w zwieńczeniu daszek z rzeźbą pelikana.
- 273 FIGURA PRZYDROŻNA (fig. 273), ludowa, wyk. przez *Franciszka Nowaka* z Raszew 1868. Drewniana. Na wolutowo profilowanym słupie, we wnękach, płaskorzeźbione postacie: Matka Boska Bolesna, św. Jan Nepomucen (fig. 275) i Walenty oraz zakonnik, na szczycie rzeźba św. Benona.

LUTOGNIEW

- KOŚCIÓŁ PAR. p.w. Św. Trójcy. Parafia wzmiankowana 1401. 1560—89 kościół w rękach protestantów. Poprzedni kościół drewniany, rozebrany 1823. Obecny murowany wzniesiony 1823—32. Odnowiony 1960. Późnoklasycystyczny. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Nawa trzyprzęsłowa z węższym i niższym, jednoprzęsłowym prostokątnym prezbiterium i kwadratową wieżą od zach., w której przyziemiu kruchta. Przy prezbiterium od pn. zakrystia, przy nawie od pd. kruchta 1900. W nawie sklepienia kolebkowe z lunetami, w prezbiterium krzyżowe. Łuk tęczyowy półkolisty. Okna prostokątne zamknięte półkoliście. Zewnątrz elewacje rozczłonkowane kanelowanymi pilastrami oraz pasem tynkowym na wysokości nasad łuków okiennych. Wieża dwukondygnacyjowa, zwieńczona fryzem, nakryta dachem namiotowym. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką. — Ołtarz główny oraz dwa ołtarze boczne, ambona i prospekt organowy 2. ćw. w. XIX o cechach klasycyzujących i barokowych. Ołtarz główny z rzeźbami św. Moniki, Augustyna, Andrzeja, Jakuba apostoła i Trójcy Św., w polu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (fig. 145), mal. na desce, 1. poł. w. XVI, gruntownie restaurowany 1966, na zasuwie Zwiastowanie 2. ćw. w. XIX; ołtarze boczne analogiczne, z rzeźbami świętych i obrazami w. XVIII w zwieńczeniach: w lewym św. Rozalia, w prawym św. Barbara.

- Ambona z płaskorzeźbą Chrystusa jako Salvatora Mundi na zaplecku. Chrzcielnica (fig. 108) późnorennesansowa w. XVI/XVII, piaskowcowa, wsparta na nowszym cokole, na czaszy w polach arkadowych płaskorzeźbione alegorie cnót: Prudentia, Caritas, Justitia, Fides, dwie mało czytelne, być może Narodzenie i Pasterze dążący do szopy. Feretron 1. poł. w. XIX z obrazami mal. na blasze: śś. Augustyna i Moniki z Matką Boską. Krucyfiksy: 1. z w. XVII/XVIII; 2—3. z w. XVIII, 4. ludowy. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego barokowo-ludowa. Monstrancja (fig. 242) rokokowa z cechą Augsburga, złotnika AGW i datującą R (1765—7). Puszka 1. poł. w. XIX przerabiana z kielicha, gładka, z cechą Poznania i złotnika *Blaua*. Pacyfikał barokowy 1775 z cechą Wrocławia, złotnika IG i datującą Z. Ampułki pocz. w. XIX z monogramem AV. Łódka na kadzidło (fig. 263) w formie muszli oprawnej w srebro 1831. Ornat w. XVIII, biały, haftowany, przeaplikowany.

ŁAGIEWNIKI

- KAPLICZKA PRZYDROŻNA. W nowszej kapliczce rzeźba Chrystusa Frasobliwego (fig. 218), ludowa.

MACIEJEW

- FIGURA PRZYDROŻNA. W nowszej kapliczce rzeźba Chrystusa Frasobliwego w. XIX.

MOKRONOS

- KOŚCIÓŁ PAR. p.w. Wniebowzięcia N. P. Marii. Wzmiankowany 1404. Obecny murowany, neogotycki wzniesiony 1874—7. Polichromia wnętrza 1955 proj. *Janusza Bersza* z Poznania. — Krucyfiksy: 1. z belki tęczowej w. XVI/XVII (?); 2. barokowy 2. poł. w. XVIII; 3. procesyjny, barokowy. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej w. XVII. Kielich 1762, gładki, fundacji Karola Chłapowskiego. Pacyfikał barokowy w. XVIII, z postaciami ewangelistów na ramionach. Łódka na kadzidło barokowa, cynowa. Ornat (fig. 269) zielony z kolumną z pasa słuckiego koniec w. XVIII. Kapy 2. poł. w. XVIII: 1. z tkaniny jedwabnej, broszowanej; 2. z pasa pol-

skiego. Dzwon 1762 odlany przez *Zachariasza Neuberda* z Poznania.

KAPLICZKA PRZYDROŻNA. W nowej murowanej kapliczce rzeźba św. Wawrzyńca, ludowa.

KRZYŻ PRZYDROŻNY. Na nowszym krzyżu rzeźba Ukrzyżowanego, ludowa.

MYCIELIN

- 66 **STODOŁA** (fig. 66). Z w. XIX. Konstrukcji szkieletowej, oszalowana. Złożona z dwu centralnych dwunastoboków o pochylonych ścianach, nakrytych dachami stożkowymi, połączonych niższym prostokątnym łącznikiem, w którym dwie bramy przejazdowe, nakrytym dwuspadowo. Dachy posyte słomą.

NEPOMUCENÓW

- 271 **KRZYŻE PRZYDROŻNE**, drewniane, ludowe, wykonane przez *Franciszka Nowaka* z Raszew: 1. z 1864 (fig. 271), z rzeźbą Chrystusa pod daszkiem, na którym pelikan, na słupie emblematy Męki i płaskorzeźbione postacie Matki Boskiej, śś. Urszuli, Józefa i nieokreślonego świętego, na cokole fragmenty napisu fundacyjnego i data; 2. zapewne z 1864 (fig. 274), z rzeźbą Chrystusa i płaskorzeźbionymi postaciami Matki Boskiej, św. Antoniego i dwu świętych nieokreślonych, na słupie. Zniszczony.

NOWA WIEŚ

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. N. P. Marii Królowej Korony Polskiej. Parafia erygowana 1925. Kościół zbudowany 1924—31. Pacyfikał regencyjny 2. ćw. w. XVIII. Ornat 1835.

ORPISZEW

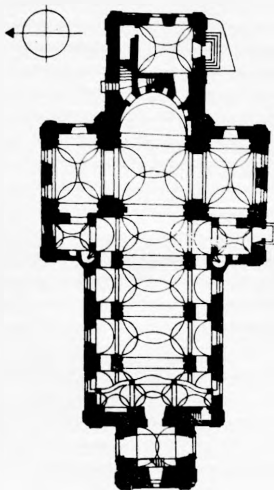
- 277 **KRZYŻ PRZYDROŻNY.** Na nowszym krzyżu rzeźba Chrystusa ludowa (fig. 277).

POGORZELA

MIASTO. Pierwsza wzmianka 1419. Prawo miejskie zapewne w pocz. w. XV, uzupełnione „konstytucją” z 1601. Miasto prywatne, od w. XV do ok. 1658 własność Wczelów Pogorzelskich, następnie Bielickich i Radzewskich, w. XVIII Olewińskich, Zbijewskich, Drwęskich, później Taczanowskich (do poł. w. XIX), hr. Arco i Rohrmanów. Miasto o jednolitym układzie urbanistycznym, już od w. XV/XVI na skutek trwałych podziałów własnościowych składało się z dwóch części: „zamkowej” i „folwarkowej”. W obu częściach znajdowały się dwory drewniane; dwór w części „folwarkowej” zachowany jeszcze do końca w. XIX, na tym miejscu obecny nowy pałac. — Położone przy drodze z Kobyłina do Borku i Koźmina, na skrzyżowaniu drogi z Gostynia do Krotoszyna. Na planie wydłużonym z pn. ku pd. Ośrodkiem dwa rynki, przedzielone blokiem zabudowy. Pd. część miasta, z rynkiem (dawny Stary Rynek) i kościołem par. stanowiła część „zamkową”, partia pn. z placem Powstańców Wlkp. (dawnym Nowym Rynkiem), parkiem krajobrazowym, w którym pałac z końca w. XIX, oraz folwarkiem była częścią „folwarkową”. Zabudowa rynku przeważnie z w. XIX parterowa, kalenicowa, w pierzei pd. piętrowy ratusz. W rynku i przyległych ulicach szereg starych domów, m. in. z 1. poł. w. XIX.

KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Michała Archanioła (fig. 29) 29
Parafia wzmiankowana 1429, 1450 i 1505. Ok. 1565 kościół oddany przez Stanisława Pogorzelskiego dysydemtom, od 1608 ponownie katolicki. 1684 wzmiankowany murywany, w złym stanie, restaurowany w następnych latach, rozebrany przed 1778. Obecny wzniesiony 1778—85 z fundacji Rocha Zbijewskiego, kasztelana kaliskiego. Konsekrowany 1838. Odnowiony 1856 (napis na wieży), ostatnio ok. 1960. Późnobarokowy. Orientowany. Murowany, otynkowany. Na planie krzyża łacińskiego, trzynawowy, halowy, z transeptem, wieżą od zach. i zakrystią za prezbiterium od wsch. Korpus czteroprzęsłowy; nawa główna szeroka, nawy boczne znacznie węższe, zredukowane do rzędów kaplic połączonych między sobą wąskimi i niskimi przejściami arkadowymi, przepnutymi w przyściennych filarach. Transept o ramionach jednoprzęsłowych, poszerzony od zach. o połączone z nim i z nawami bocznymi kwadratowe przedsionki, nad którymi na piętrze empory, otwarte arkadowo na kościół. Prezbiterium krótkie, zamknięte wewnątrz apsydalnie;

- 31 zakrystia równej z nim szerokości, kwadratowa, ze skarbczykiem na piętrze. Wewnątrz (fig. 31) nawa główna otwarta do bocznych wysokimi półkolistymi arkadami filarowymi. Filary od strony nawy głównej zaokrąglone na narożnikach, opięte pilastrami parzystymi i pojedynczymi o kompozytowych kapitelach z dekoracją rokokowo-roślinną i inicjałami R. Z. Rocha Zbijewskiego, zwieńczone odcinkami belkowania z gierowanymi gzymsami. Sklepienia w nawie głównej, transepcie i przedsiönkach żaglaste, na gurtach, w prezb-

Kościół par. w Pogorzeli 1 : 750

terium kolebkowe, w kaplicach naw bocznych poprzeczne kolebki, w zakrystii żaglaste ze stiukową dekoracją w formie owali i czwórliści. Chór muzyczny wsparty na czterech ogzysowanych filarach i trzech arkadach koszowych (środkowa nieco wyższa), o balustradzie faliście wysuniętej pośrodku, podzielonej pilastrami i płycinami, podsklepiony żaglasto. Elewacje (odnowione gruntownie w. XIX — tynki, dachy, hełm wieży) o narożnikach zokrąglonych, ujętych pilastrami, zwieńczone belkowaniem z profilowanym gzymssem. Okna w nawach bocznych i transepcie wydłużone, zamknięte półkoliście, w obramieniach z tynku. We wsch.

ścianie zakrystii okna kwadratowe, w dwóch kondygnacjach, w obramieniach uszakowych, nad którymi półkuliście wygięte gzymsy. Szczyty transeptu, prezbiterium i niższej od niego zakrystii ujęte falistą linią spływów, zwieńczone półkolistymi gzymsami; na osiach szczytów okna ogrymsowane i okienka owalne. Wieża dwukondygnacyjowa o narożnikach także zaokrąglonych i opilastrowanych, z oknami zamkniętymi półkuliście w obramieniach zwieńczonych falistym niosących złoto, kadzidło i mirrę 1. poł. w. XVIII; 5. św. gzymsem; hełm z latarnią, pobity blachą. Dachy dwuspadowe, pokryte dachówką, nad wsch. szczytem prezbiterium wieżyczka na sygnaturkę z latarnią. Portale w wieży i transepcie w skromnych obramieniach z pilastrami i półkolistymi gzymsami. W zakrystii kominek stiukowy, zwieńczony gzymsem i szczytem z wolutami, pośrodku medalion, w którym zatarty herb i litery. — Ołtarz główny ok. 1785 architektoniczny, z czterema kolumnami i bramkami, z ornamentami w stylu Ludwika XVI i rzeźbami śś. Piotra i Pawła zapewne z w. XVII oraz aniołków w zwieńczeniu; w polu głównym obraz Św. Trójcy sygn. W. *Lipczyński* Drezno 1877, odnowiony 1968 i obraz św. Michała Archanioła wg *Guido Reniego*, zapewne także mal. W. *Lipczyński*. Ołtarze boczne w transepcie: 1. w ramieniu pd. na ścianie wsch. architektoniczny rokokowy, ok. 1780—85, z obrazem Anioła Stróża (bardzo przemalowanym) i rzeźbami archaniołów Gabriela i Rafała; 2. w ramieniu pn. na ścianie wsch. klasycystyczny z pocz. w. XIX, z krucyfiksem i rzeźbami Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana, późnobarokowymi z 4. ćw. w. XVIII; 3. na ścianie pd., niearchitektoniczny, niewielki, regencyjny ok. 1750, z rzeźbami śś. Rocha i Filipa Nereusza, z obrazem św. Walentego uzdrawiającego chorych (przemalowanym), nad obrazem kartusze z herbami: Grzymała i Rola, w zwieńczeniu obraz św. Jana Nepomucena; 4. na ścianie pn., niewielki, rokokowy, z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z datą 1654 na odwrocie, sprawionym staraniem kościelnych Wojciecha Wosika i Mateusza Sulta, odnowionym 1967, w zwieńczeniu obraz św. Józefa w. XVIII; oba ołtarze (3. i 4.) przeniesione z rozebranego w pocz. w. XIX kościoła św. Zygmunta w Głuchowie. Ambona i prospekt organowy późnobarokowe, z ornamentami rokokowymi ok. 1780—5. Dwie kropielnice kamienne późnobarokowe w. XVIII. Obrazy: 1. Chrystus na krzyżu, barokowy 2. poł. w. XVIII; 2. Wizja św. Franciszka z Asyżu, późnobarokowy w. XVIII/XIX; 3. św. Stanisław wskrzeszający Piotrowina sygn. P. T. 1897; 4. św. Antoni Padewski, ludowy w. XIX. Portret ks. Marcina Sobockiego dziekana koźmińskiego (zm. 1803), mal.

- 1786, ostatnio odnowiony. Krucyfiksy: 1. późnogotycki (fig. 185) z 1. ćw. w. XVI; 2. barokowy 2. poł. w. XVIII; 3. rokokowy 4. ćw. w. XVIII. Płyta nagrobna Jadwigi z Kąkolewa Pogorzelskiej (zm. 1588), późnorenesansowa (fig. 225), z piaskowca, ze stojącą postacią zmarłej, napisem łacińskim i dwoma herbami: Abdank i Odrowąż. Monstrancja (fig. 243) rokokowa 3. ćw. w. XVIII. Kielich z nodusem i stopą rokokową, 2. poł. w. XVIII. Puszka ozdobiona puklowaniem, późnobarokowa w. XVIII. Relikwiarzyk św. Aureliusza drewniany, barokowy w. XVIII. Trzy ornaty, dwie stuly, welum i manipularz z tkanin jedwabnych w. XVIII. Dzwon 1515.

DOMY. Rynek nr 2. Zbudowany w 1. poł. w. XIX. Narożnikowy. Murowany, otynkowany. Piętrowy. Wnętrza dwutraktowe, z sienią, stropy belkowane (zakryte). Fasady: sześć- i siedmioosiowa, boniowane, z pozornymi ryzalitami na osiach środkowych. Dachy dwuspadowe, dachówkowe. — Pl. Powstańców Wielkopolskich nr 4. Z 1. poł. w. XIX. Dawny czworak. Murowany, otynkowany, piętrowy, podpiwniczony. W piwnicach sklepienia kolebkowe na gurtach. Układ wnętrz z sienią na osi i czterema mieszkaniami złożonymi z izby i komory. Stropy belkowane (zakryte). Dach naczółkowy z okienkiem powiekowym, kryty dachówką. — Ul. Błonie nry 156, 157, 158. Kalenicowe, parterowe, konstrukcji szkieletowej, ze stropami belkowanymi zakrytymi. Dachy dwuspadowe.

ROZDRAŻEW

WIEŚ. Pierwsza wzmianka 1256. W. XV wzmiankowane miasto. Własność w. XIV do 1685 Rozdrażewskich, dalej zob. Krotoszyn. Pozostałością założenia miejskiego plac rynkowy z wybiegającymi czterema ulicami.

- 6 KOŚCIÓŁ PAR. p.w. św. Jana Chrzciciela (fig. 6), niegdyś św. Katarzyny. Wzmiankowany 1363. Drewniany istniał do 1684. Obecny murowany wzniesiony pocz. w. XVII z fundacji Hieronima Rozdrażewskiego bpa włocławskiego, konsekrowany 1644. W końcu w. XIX rozbudowany przez dodanie transeptu i prezbiterium, konsekrowany ponownie 1899. 1937 restauracja sklepień. Późnorenesansowy o cechach gotyckich. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Jednonawowy z pięciokondygnacyjową wieżą od zach. Nawa trzyprzęsłowa, nakryta sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi. Okna prostokątne zamknięte półkoliście. Zewnątrz ścian nawy i naroża wieży oszkarpowane. Dach dwuspadowy,

kryty dachówką, na wieży namiotowy, kryty blachą. — Ołtarz główny wczesnobarokowy 2. ćw. w. XVII (fig. 74) z bramkami, kolumnami oplecionymi winoroślą oraz rzeźbami św. Wojciecha i Stanisława w małżowinowych naddatkach i aniołów w zwieńczeniu; ołtarze boczne analogiczne parami, z nowszymi obrazami: 1—2. w transepcie, barokowe koniec w. XVII, architektoniczne; 3—4. w nawie, barokowe 1. poł. w. XVIII; 5. barokowy koniec w. XVII z rzeźbami św. Andrzeja i Szymona (?). Chrzcielnica ok. poł. w. XVII, marmurowa, puklowana. Dwa krucyfiksy barokowe w. XVII. Figurka Chrystusa Frasobliwego w. XIX. Epitafium późnoklasycystyczne ks. Antoniego Sierakowskiego (zm. 1833), piaskowcowe, inskrypcyjne. Kielich 1862 z cechą złotnika poznańskiego *Deogradusa Fiedlera*. Ornat z tkaniny jedwabnej w. XVIII/XIX.

DWÓR. Z 1. poł. w. XIX. Z nowszym skrzydłem od ogrodu. Murowany z cegły, otynkowany. Parterowy z mieszkalnym poddaszem. Prostokątny. Wnętrze dwutraktowe. Dach dwuspadowy z naczólkami, kryty dachówką.

SERAFINÓW

KOŚCIÓŁ FIL. p. w. św. Rozalii. Zbudowany 1707—8, konsekrowany 1736, restaurowany 1894 i 1902; 1964 podwyższenie dachu nawy, 1965 konserwacja wnętrza. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, zewnątrz oszalowany. Jednonawowy z węższym i niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie, przy którym od pn. zakrystia. W nawie strop wsparty na przyściennych słupach z zastrzałami, w prezbiterium pozorna kolebka. Chór muzyczny wsparty na słupach. Belka tęczowa profilowana z krucyfiksem na wpół ludowym. Okna prostokątne zamknięte odcinkiem łuku, w obramieniach profilowanych. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką, z wieżyczką na sygnaturkę w. XIX, na kalenicy od zach. chorągiewka z datą 1708. Drzwi z zamkiem i okuciami w. XVIII. — Ołtarz główny barokowy 1. poł. w. XVIII z rzeźbami św. Stanisława i Pawła między kolumnami, Jana Nepomucena, Piotra i Boga Ojca w zwieńczeniu oraz obrazami: św. Rozalii sygn. *Julian Wałdowski* Wrocław 1906 w polu środkowym i św. Katarzyny w. XVIII w zwieńczeniu. Ołtarze boczne: 1. lewy, późnorenesansowy pocz. w. XVII (fig. 71), z kolumnkami oplecionymi winną latoroślą, obrazem Stygmatyzacji św. Franciszka, wpółludowym, w polu środkowym i Trój-

cy Św. w zwieńczeniu, w predelli owalne obrazy św. Katarzyny i Barbary; 2. prawy, z 2. ćw. w. XVIII, z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem 1. poł. w. XVII w polu środkowym; predella z tegoż czasu z dwoma tondami, w których malowane scenki z życia św. Rozalii, w zwieńczeniu obraz Ecce Homo w. XVIII. Ambona 1. poł. w. XVII z malowanymi postaciami ewangelistów na korpusie (przemalowane). Obraz św. Stanisława (fig. 50) późnorenesansowy ok. 1600, na desce, na odwrociu Matka Boska Bolesna mal. na płótnie pocz. w. XVIII. Obraz św. Jadwigi w. XVIII/XIX. Dwa krucyfiksy barokowo-ludowe.

SMOSZEW

DWOREK. Zapewne z 1. poł. w. XIX. Murowany z cegły, otynkowany. Parterowy, podpiwniczony. Prostokątny, wewnątrz dwutraktowe. Zewnątrz naroża boniowane, fasada siedmioosiowa z pseudoryzalitem pośrodku, poprzedzonym gankiem. Dach dwuspadowy z naczółkami, kryty dachówką.

OFICYNA. Z 1. poł. w. XIX. Murowana otynkowana. Parterowa z mieszkalnym poddaszem. Prostokątna, pięcioosiowa. Wnętrze dwutraktowe, w jednym z pomieszczeń sklepienia kolebkowe. Dach dwuspadowy z naczółkami, kryty dachówką.

STARKÓWIEC

DWÓR. Zbudowany po 1821 dla Franciszka Przyłuskiego, wnętrza częściowo przebudowane 1840—4. Późnoklasycystyczny. Fasadą zwrócony na pd. Murowany z cegły, otynkowany. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, podpiwniczony. Prostokątny, elewacje wzdłużne jedenastoosiowe, boczne pięcioosiowe. Wnętrze dwutraktowe z sienią na osi, częściowo zachowana pierwotna stolarka. Zewnątrz naroża boniowane. Na osi elewacji frontowej i ogrodowej pięcioosiowe pozorne ryzality piętrowe, na parterze rozczłonkowane pilastrami i wysokimi oknami zamkniętymi półkoliście, zwieńczone trójkątnymi przyczółkami. Dachy dwuspadowe z naczółkami, kryte dachówką.

62 DAWNA KUŹNIA (fig. 62). Zbudowana zapewne w 1. ćw. w. XIX. Rozbudowana od zach. Neogotycka. Murowana z cegły, otynkowana. Parterowa, prostokątna. Ściana szczytowa wsch. rozczłonkowana ostrołukowymi wnękami, ze

szczytem o podziałach gzymsowych zwieńczonym ostrołukowym przyczółkiem i ujętym sterczynami. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

STARYGRÓD

WIEŚ. Przy grodzie nad Orlą, istniejącym zapewne w. XI (zachowane grodzisko). 1232—1406 wzmiankowany jako gród kasztelański. 1258 osada targowa. Od poł. w. XIII — 1412 własność benedyktynów z Lubinia. Następnie kolejno własność: Starogrodzkich, Lubiatowskich-Jutroskich, w. XVI Konarskich, pocz. w. XVII Zborowskich i Sieniutów, od ok. 1639 Żdżarowskich, od ok. 1660 Walknowskich, w. XVIII Umińskich, Sokolnickich, w. XIX Pruskich, Bronikowskich, Mielżyńskich, ostatnio do 1939 Chelkowskich.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Oczyszczenia N. P. Marii (fig. 46) 46
 Proboszcz wzmiankowany 1421. 1570 wymieniony kościół drewniany. Obecny zbudowany ok. poł. w. XVII z fundacji Wojciecha Żdżarowskiego właściciela wsi, konsekrowany 1668 p. w. śś. Wojciecha i Stanisława bpów. Restaurowany 1. poł. w. XVIII oraz ok. 1800 staraniem właściciela wsi Pawła Sokolnickiego i proboszcza ks. Ignacego Boguckiego. Wieża zniszczona 1850, odbudowana 1852 staraniem Aleksandra Mielżyńskiego. Gruntowny remont (wymiana dachu gontowego na eternitowy) 1927, ostatnie odnowienie wnętrza 1968. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, na nowszym podmurowaniu, z wieżą konstrukcji słupowej, zewnątrz oszalowany. Przy nawie od zach. wieża, częściowo wtopiona w korpus kościoła, z kruchtą w przyziemiu, od pn. mała kruchta. Prezbiterium węższe od nawy, zamknięte wielobocznie, przy nim od pn. zakrystia z przedsionkiem. Wnętrze (fig. 47) 47
 nakryte stropem. Na belce tęczowej, fazowanej i profilowanej krucyfiks zapewne w. XVIII oraz figury: Matki Boskiej Bolesnej i św. Marii Magdaleny (fig. 213), 213
 ludowe, po poł. w. XIX. Chór muzyczny 1817 wsparty na dwóch kolumnach, z częścią środkową parapetu wybrzuszoną i bocznymi partiami prostymi, dodanymi 1852; w płyciach instrumenty muzyczne malowane 1819, odnowione, i trzy rzeźbione główki aniołków barokowe. Okna prostokątne zamknięte odcinkiem łuku. Zewnątrz gzyms wieńczący profilowany. Wieża obita eternitem, zwieńczona hełmem cebulastym z prześwitem. Nad wejściem od zach.,

- pod daszkiem, krucyfiks w. XVI/XVII. Dachy dwuspado-
we, kryte eternitem. — Trzy ołtarze fundacji ks. Giełskie-
go ok. 1720, wykonane być może przez snycerza *Jana Sko-
roszyńskiego* ze Zdun: 1. główny regencyjny, architekto-
niczny, z bramkami, nad którymi rzeźby śś. Wojciecha
i Stanisława bpów, w polu środkowym obraz Matki Bos-
kiej Snieżnej w. XVII, całkowicie przemalowany, na za-
suwie obraz Ukrzyżowania mal. *A. Szymański* z Pleszewa
1908; w zwieńczeniu rzeźby śś. Kazimierza i Jadwigi
oraz obraz św. Potamiany męczenniczki 1908; 2—3. dwa
81 boczne przy tęczy, analogiczne (fig. 81), niearchitektoniczne
z wici akantu, ujmujących nowe obrazy: w lewym śś. Sta-
nisława i Matki Boskiej Bolesnej, w prawym Marii Ma-
gdaleny i Chrystusa Bolesnego, mal. *A. Szymański* ok.
1908. Ambona barokowa ok. poł. w. XVIII. Chrzcielnica
barokowa o cechach ludowych 1. poł. w. XVIII, z rzeźbą
120 anioła trzymającego misę. Dwa konfesjonale (fig. 120)
barokowe w. XVIII. Trumna z katafalku klasycystyczna
1821, z trybowanymi metalowymi okuciami. W zakrystii
krata barokowa. Dwa obrazy renesansowe, mal. temperą
na drzewie, odnawiane 1952 w pracowni Muzeum Narodowe-
go w Poznaniu: 1. św. Anna Samotrzeć po poł. w. XVI
142 (fig. 142), z dużymi ubytkami farby; 2. św. Anna Samotrzeć
ze św. Janem i klęczącą fundatorką zapewne Konarską,
z herbem Łódzia, literami V B S P K K i datą 156[9?]7 (fig.
144) 144). Obrazek św. Jana Nepomucena 2. poł. w. XVIII.
144 Obrazy barokowo-ludowe, przemalowane 1965: św. Maria
Magdalena pokutująca i Męczeństwo św. Bartłomieja. Por-
173 trety: 1. (fig. 173) Franciszka Pruskiego (zm. 1808); 2. Ja-
174 na Nepomucena Węgorzewskiego (fig. 174), szambelana Sta-
nisława Augusta Poniatowskiego (zm. 1826). Rzeźby: 1. mała
175 figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem (fig. 175), gotycka
w typie „Madonn na lwie”, 4. ćw. w. XIV, częściowo
zachowana, konserwowana; 2—4. trzy figurki aniołków
niosących złoto, kadzidło i mirrę 1. poł. w. XVIII; 5. św.
215 Zofia z trzema córkami (fig. 215) ludowa, po poł. w. XIX;
6—8. ludowe z kapliczek przydrożnych, ostatnio odnowione
217 i umieszczone w kościele: św. Jan Nepomucen (fig. 217),
216 Matka Boska Bolesna (fig. 216) i św. Józef z Dzieciątkiem
219 (fig. 219); 9—10. krucyfiksy ludowe; 11. krucyfiks ludowy
w kruhcie, wykonany przez *Józefa Jagodzińskiego*, pocz.
244 w. XX. Monstrancja (fig. 244) regencyjna 2. ćw. w. XVIII.
253 Kielich (fig. 253) rokokowy z cechą złotniczą Augsburga,
cechą datującą Q (1763—5) i złotnika WM (?). Ampułki:
dwie 1. poł. w. XIX cynowe i dwie pseudogotyckie przed

1862. Naczynie na oleje św. 1. poł. w. XIX. Kociołek na wodę i kadzielnica 1. poł. w. XIX. Ornaty: 1. nowy z kolumną z pasa polskiego 4. ćw. w. XVIII; 2. z tkanin jedwabnych z końca w. XVIII, wraz ze stulą, welum i palką; 3—4. z w. XVIII, z koronkami srebrnymi. Dwa mszały: Antwerpia 1713 i 1799. Dzwon 1748.

Na cmentarzu kościelnym grobowiec Jana Nepomucena Węgorzewskiego (zm. 1826), szambelana królewskiego, właściciela Kuklinowa, murowany, o cechach klasycystycznych, z przyczółkiem i attyką, z tablicą inskrypcyjną z łupku.

STARY KROTOSZYN

KOŚCIÓŁ FIL. p.w. św. Marii Magdaleny. Istniał zapewne w. XIII. Obecny drewniany wzniesiony 1755, staraniem proboszcza Piotra Rokossowskiego, odnowiony 1830. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, zewnątrz oszalowany. Jednonawowy z nieco węższym i zewnątrz niższym prezbiterium, zamkniętym wielobocznie, przy którym od pn. zakrystia; przy nawie od zach. nowsza kruchta. Wewnątrz strop, w zakrystii belkowany. Chór muzyczny wsparty na kolumnach, z nowszą balustradą. Okna prostokątne zamknięte półkoliście, w obramieniach profilowanych. Dachy dwuspadowe, na zakrystii pulpitowy, kryte gontem; wieżyczka na sygnaturkę blaszana w. XIX. — W ołtarzu głównym z fragmentami z w. XVII, obraz św. Marii Magdaleny ludowy w sukience w. XIX; przy ołtarzu dwie rzeźby z 1. poł. w. XVII: św. Elżbieta (?) (fig. 191) i zakonnica. Obraz św. dominikanina barokowy. Portret ks. Michała Odorskiego (zm. 1757). Dwa krucyfiksy: w. XVII i ludowy, procesyjny. Głównka aniołka 1. poł. w. XVII.

191

SULMIERZYCE

MIASTO. Pierwsza wzmianka 1297. Lokacja miasta 1457 na prawie magdeburskim, obok starszej osady, przywilejem Kazimierza Jagiellończyka wydanym dla Mikołaja Gruszczyńskiego starosty odolanowskiego. Miasto i królewska komora celna na drodze handlowej ze Śląska. Większe pożary: 1658, 1710, 1763. Od 1819 własność ksiąząt Thurn-Taxis. Położone nad rzeczką Czarna Woda, dopływem

Baryczy. Ośrodkiem rozplanowania prostokątny rynek z pięcioma wylotami ulic i ratuszem pośrodku oraz wybiegająca z pd.-wsch. narożnika rynku wrzecionowata ulica Klonowicza, miejsce osady przedlokacyjnej. Na pn.-zach. dawne przedmieście Błonie wzmiankowane w. XVIII. Przy rynku od wsch. kościół par. Zabudowa przeważnie kalenincowa, zwarta w. XIX. Kościoły nie istniejące: parafialny p. w. Wszystkich Świętych, drewniany, wzmiankowany od pocz. w. XV, spalony ok. 1800; cmentarny p. w. św. Marka.

- KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Wniebowzięcia N. P. Marii. Od 1538 kościół szpitalny p. w. N. P. Marii i św. Wojciecha. 1809 na jego miejscu budowa nowego kościoła jako parafialnego, spalonego 1878. Obecny zbudowany 1879, konsekrowany 1895. 1965 konserwacja wnętrza m. i. wyposażenia. Pseudobarokowy. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Trzynawowy z wieżą. — W nowym ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Boreckiej (fig. 151) na desce, z datą 1634 na odwrociu, w sukienkach srebrnych 2. poł. w. XVIII z cechą złotnika AK. Ołtarze boczne: 1. wczesnobarokowy ok. 1640 (fig. 72) z rzeźbami śś. Dominika i Katarzyny Sieneńskiej oraz aniołów, w polu środkowym obraz Matki Boskiej silnie przemalowany, z datą 1640 i herbem Łąbedź, w sukience srebrnej 2. poł. w. XVIII; 2—3. analogiczne o cechach klasycystycznych z ok. poł. w. XIX, z obrazami śś. Sebastiana, mal. na desce manierystycznym, szkoła niemiecka (?) ok. 1600 (1971 w konserwacji) i Walentego w. XVII w sukience srebrnej rokokowej, w zwieńczeniach obrazy ewangelisty i św. Rocha. Dwa konfesjonały rokokowo-klasycystyczne. Feretron (fig. 126) rokokowy koniec w. XVIII z rzeźbami Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej i aniołka. Obrazy: 1. Matka Boska Dobrej Opieki, barokowo-ludowy; 2. św. Rozalia w grocie, ludowy (z feretronu). Rzeźby: 1. Pietà (fig. 179) późnogotycka 1. ćw. w. XVI; 2. Matka Boska z Dzieciątkiem ok. 1630 (fig. 190); 3. krucyfiks wczesnobarokowy pocz. w. XVII (fig. 195); 4. krucyfiks barokowy w. XVIII. Monstrancje wieżyczkowe 2. ćw. w. XVII: 1. późnorenesansowa (fig. 235) z figurkami Matki Boskiej z Dzieciątkiem i aniołków; 2. zdekompletowana z figurkami dwu świętych dominikańskich (?), Matki Boskiej, św. Jana i aniołów z emblematami Męki Pańskiej. Kielichy rokokowe 2. poł. w. XVIII: 1. (fig. 251) z cechą Wrocławia i nieczytelną; 2. z cechą Wrocławia, datującą G (1761—76) i trzecią nieczytelną; 3. bez punc. Kielich lub puszka barokowa ok. poł. w. XVIII. Puszka

rokokowa z cechą Wrocławia, datującą H (1776—91) i zlotnika *PBH* w trójlściu.

RATUSZ (fig. 55). Wzmiankowany 1647. Obecny wzniesiony 1743. 1879 obniżenie wieżyczki i usunięcie zegara. 1899 pokrycie dachu blachą w miejsce gontów. 1955 gruntowna konserwacja z przeznaczeniem na Muzeum Regionalne. Drewniany, konstrukcji zrębowej, zewnątrz otynkowany. Fasadą zwrócony na pd. Piętrowy, na rzucie prostokąta. Na parterze na osi sień na przestrzał, w części zach. pierwotnie dwie cele i karcer, od wsch. archiwum i lamus; na piętrze dostępnym dwubiegową zewnętrzną klatką schodową dwa pomieszczenia: pokój burmistrza i sala posiedzeń Rady. Dach czterospadowy, kryty gontem; jego silnie wysunięty okap, wsparty na smukłych drewnianych kolumnach, tworzy od pd., zach. i wsch. rodzaj podcienia. Na dachu czworoboczna ogontowana wieżyczka zwieńczona hełmem blaszanym z chorągiewką, na której data 1743. — Muzeum poświęcone historii regionu ilustrowanej przeważnie zabytkami cechowymi i etnograficznymi. Zbiór lamp naftowych. Chrzcielnica (fig. 104) późnogotycka koniec w. XV, piaskowcowa z ornamentem maswerkowym, na nowszej podstawie (przeniesiona z kościoła par.).

55

104

TARGOSZYCE

DWOREK. Z 1. ćw. w. XIX, z nowszymi przybudówkami przy ścianach szczytowych. Od 1852 siedziba historyka Józefa Łukaszevicza. Murowany, otynkowany. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, podpiwniczony. Prostokątny, siedmioosiowy. Wnętrze dwutraktowe, częściowo przebudowane, piwnice sklepione kolebką z lunetami, w jednym z pomieszczeń parteru na suficie rozeta stiukowa. Zewnątrz gzyms wieńczący profilowany. Na osi elewacji wzdłużnych wystawki zwieńczone trójkątnymi przyczółkami. Dach dwuspadowy, naczółkowy, kryty dachówką.

WAŁKÓW

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. N. P. Marii i śś. Stanisława i Wojciecha bpów. Parafia, zwana pierwotnie Borzęcice, wzmiankowana 1413. Pierwotny kościół drewniany. Obecny murowany zbudowany 1842—3, odnowiony i wyposażony 1872—3. Ok. 1955 przebudowa i rozbudowa części

- wsch. (dobudowa transeptu i prezbiterium). Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Jednonawowy z wieżą od zach. Wewnątrz strop. Elewacje boniowane; wieża wysunięta nieznacznym ryzalitem, trykondygnacyjowa, zwieńczona nowszym hełmem baniastym z latarnią. Dachy dwuspadowe z wieżyczką na sygnaturkę. — W nowym ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVII (silnie przemaalowany) w sukience srebrnej barokowej w. XVII/XVIII. Chrzcielnica kamienna, późnogotycka, w kształcie kielicha. Trzy obrazy barokowe: śś. Piotr, Paweł i Józef z Dzieciątkiem; obraz Trójcy Św. ludowy (na plebanii). Rzeźby: 1. Chrystus Frasobliwy 1. poł. w. XVI (fig. 187); 2—3. dwu duchownych w. XVII; 4. św. Jan Ewangelista 2. ćw. w. XVII; ludowe (na plebanii): 5. Chrystus Frasobliwy; 6—7. Pietà. Monstrancja (fig. 236) wieżyczkowa późnogotycka 2. poł. w. XVI, z figurkami śś. Wojciecha, Stanisława, Piotra i Pawła, powyżej Matka Boska oraz śś. Florian i Wawrzyniec po bokach, pod puszką napis Jaun Stanofsky; stopa i nodus z ok. poł. w. XVII.
- 246 Kielich (fig. 246) późnogotycki w. XV/XVI, odnawiany 1938.
- 258 Pacyfikały: 1. barokowy z datą 1754 (fig. 258), nodus koniec w. XVI; 2. z 1. ćw. w. XIX (fig. 259), z postaciami czterech ewangelistów na ramionach, cechą Poznania i imienną złotnika *Blaua*. Tabliczki wotywne: z 1677, dzieści z w. XVIII i XIX m. i. z 1703, 1733, 1763.

WIELOWIEŚ

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Wszystkich Świętych. Fundowany w. XIII/XIV. Obecny zbudowany 1665 staraniem proboszcza Adama Kleszczyckiego, konsekrowany 1668. 1929 gruntowna restauracja i rozbudowa: przedłużenie od zach., nowa kruchta i zakrystia, stropy, chór muzyczny. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, części dobudowane szkieletowej, zewnątrz oszalowany, wewnątrz tynkowany. Jednonawowy z nieco węższym i niższym prezbiterium, zamkniętym wielobocznie. Wewnątrz strop kasc-tonowy. Prezbiterium wydzielone łukiem tęczowym z belką, na której grupa Pasji barokowo-ludowa. Dachy dwuspadowe, kryte gontem, z wieżyczką na sygnaturkę, nakryta hełmem o formach barokowych, z chorągiewką z datą 1929. — Trzy ołtarze barokowo-regencyjne 2. ćw. w. XVIII: główny z obrazami Matki Boskiej z Dzieciątkiem, przemaalowanym i św. Małgorzaty (?); boczne analogiczne z rzeź-

bami aniołów: lewy (fig. 82) z obrazem św. Izydora w polu środkowym; prawy z obrazami św. Michała Archanioła oraz Antoniego w zwieńczeniu. Ambona i chrzcielnica barokowe 1. poł. w. XVIII: ambona z rzeźbami czterech ewangelistów, chrzcielnica w kształcie czaszy podtrzymywanej przez anioła. Feretron z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVIII/XIX. Rzeźby: 1—2. krucyfiksy o cechach ludowych; 3. Chrystus Zmartwychwstały pocz. w. XIX; 4. św. Walenty w. XIX (z kapliczki przydrożnej w Kromolicach). Ornat barokowy z tkaniny jedwabnej broszowanej w. XVIII.

DZWONNICA. Z 4. ćw. w. XIX. Drewniana, konstrukcji słupowej, oszalowana. Czworoboczna, nakryta dachem namiotowym, gontowym. Dzwon 1549 z herbem Ogończyk.

DWÓR. Wzniesiony 1. poł. w. XIX. Murowany z cegły, otynkowany, szczyty konstrukcji szkieletowej wypełnionej cegłą, tynkowane. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, podpiwniczony. Prostokątny, pięcioosiowy. Wnętrza dwutraktowe. Dach dwuspadowy z naczółkami.

WYGANÓW

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Św. Krzyża. 1412 wzmiankowany proboszcz. Poprzedni kościół drewniany zbudowany 1722, spalony 1807. Obecny poświęcony 1818. O cechach neogotyckich. Orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Jednonawowy z niewyodrębnionym na zewnątrz prostokątnym prezbiterium i wieżą kwadratową od zach., wewnątrz strop wsparty na kolumnach drewnianych wydzielających rodzaj naw. Okna ostrołukowe. Wieża czterokondygnacyjowa z hełmem stożkowym. Na kościele dachy dwuspadowe, dachówkowe. — Prospekt organowy z pocz. w. XIX. Feretron w. XVIII/XIX. Trzy obrazy z 1. poł. w. XIX: św. Roch, Ukrzyżowanie, Matka Boska z Dzieciątkiem. Dwa świeczniki srebrne z dekoracją rokokową 1. poł. w. XIX, wyrób rosyjski. Kapa czerwona i ornat zielony z tkanin jedwabnych w. XVIII. Płyta nagrobna proboszcza Walentego Przygodzkiego (zm. 1816), inskrypcyjna.

DWÓR (fig. 52). Wzniesiony 1. ćw. w. XIX dla Mikorskich. Późnoklasycystyczny. Murowany z cegły, otynkowany. Na rzucie zbliżonym do kwadratu, piętrowy, podpiwniczony. Elewacje wzdłużne siedmioosiowe, boczne pięcioosiowe, wnętrza dwutraktowe; na piętrze od ogrodu trzy sale z iluzjonistyczną dekoracją malarską (fig. 162)

o motywach późnoklasykistycznych 1. ćw. w. XIX: ściany o podziałach pilastrowych, na suficie rozety i motywy girland, w supraportach bukiety i patery z owocami; częściowo zachowane stare posadzki. Zewnątrz na osi elewacji wzdłużnych pozorne trzyosiowe ryzality z pilastrami jońskimi w wielkim porządku, zwieńczone trójkątymi przyczółkami. Na narożach lizeny, między kondygnacjami gzymsy kordonowe i wgłębne fryzy, gzyms wieńczący z ząbkowaniem. Dach czterospadowy kryty dachówką.

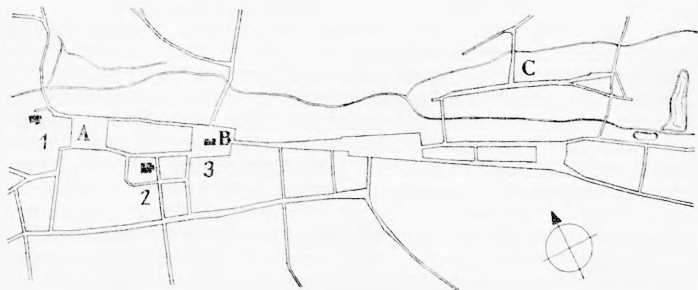
OFICYNA. Z 1. poł. w. XIX. Murowana z cegły, otynkowana. Parterowa, prostokątna. Wnętrza przebudowane. Dach dwuspadowy z naczółkami, kryty dachówką.

ZALESIE WIELKIE

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Matki Boskiej Królowej Polski. Poewangelicki. Neogotycki z 2. poł. w. XIX, murowany z cegły. — Obraz Matki Boskiej 1947 w rokokowej ramie. Dwa aniołki barokowe.

ZDUNY

MIASTO. Przed 1266 wieś książęca na prawie polskim. Od 1266 własność biskupów wrocławskich. 1261 lokacja na prawie średzkim. Koniec w. XIV—XV własność Borśniów-Zdunowskich, od pocz. do 2. poł. w. XVI Fryczów-Jutrowskich, następnie Siedleckich, Czackich, Konarskich, od ok. 1615—84 Sieniutów. 1637 lokacja nowego miasta zwanego Zduny Nowe lub Niemieckie, staraniem Piotra Sieniuty, dla uchodźców protestanckich ze Śląska, 1674 lokacja trzeciego miasta zwanego Sieniutowo; wszystkie trzy miasta posiadały własne kościoły i ratusze. Rozkwit miasta w. XVII i XVIII w związku z rozwojem rzemiosł sukienniczych. Następnie własność: 1684—1738 Leszczyńskich, 1738—91 Sułkowskich, później Mielżyńskich i książąt Reuss. Większe pożary: 1703, 1707, 1789. Ok. poł. w. XVIII połączenie Zdun Niemieckich z Sieniutowem, 1772 scalenie wszystkich trzech miast. 1875 budowa linii kolejowej Gniezno—Oleśnica. Miasto położone w pobliżu dawnej granicy śląskiej, rozciągnięte w kierunku równoleżnikowym. Na jego pn.-zach. krańcu teren dawnych Zdun Polskich z czworobocznym rynkiem (obecnie pl. Kościuszki) i kościołem par., dalej ku wsch. dawne Zduny Niemieckie

Plan miasta Zdun 1:20000

A. rynek Zdun Polskich, B. rynek Zdun Niemieckich, C. Sieniutowo; 1. kościół par., 2. kościół pcewangelicki, 3. ratusz

z czworobocznym rynkiem, pośrodku którego ratusz, i z kościołem poewangelickim nieopodal, na krańcu pd.-wsch. dawne Sieniutowo (obecnie ul. Sieniutowo). Zabudowa miasta w większości zabytkowa w. XVII i XVIII. Obiekty nie istniejące: zbór dysydencki w Sieniutowie, zbudowany 1642, rozebrany 1672; ratusze: w Zdunach Polskich rozebrany 1817 i wg tradycji w Sieniutowie spalony 1703.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Jana Chrzciciela (fig. 20—1), pierwotnie również św. Jadwigi. Drewniany wzmiankowany 1421 i 1521. Zniszczony 1656, odbudowany 1657, 1672 dobudowa murowanej kaplicy. Obecny kościół wzniesiony 1719 na miejscu pierwotnego, staraniem proboszcza Antoniego Baczewskiego. 1733 dobudowa kaplicy p. w. Opatrzności Bożej. 1962 odnowienie wnętrza. Barokowy. Zwrócony prezbiterium na zach. Murowany z cegły, otynkowany. Nawa trzyprzęsłowa z nieco węższym i niższym, dwuprzęsłowym prostokątnym prezbiterium, przy którym od pd. niewielka zakrystia. Przy nawie od wsch. kwadratowa wieża z kruchtą w przyziemiu, od pd. kaplica Opatrzności równa długością nawie. Wewnątrz ściany rozczłonkowane pilastrami dźwigającymi gzyms wieńczący. Nawa nakryta sufitem z faseta, w prezbiterium sklepienie kolebkowe z lunetami o skromnej dekoracji stiukowej. Okna prostokątne, zamknięte półkoliście. Chór muzyczny wsparty na trzech arkadach filarów, o wklęsło-wypukłym parapie-

20—1

- cie. Zewnątrz elewacje rozczłonkowane pilastrami dźwigającymi przełamujące się belkowanie; półszczyty nawy od wsch. ze spływami wolutowymi wspartymi na odcinkach attyki, zwieńczonych na krańcach wazonami. Wieża dwukondygnacyjowa ujęta na narożach w zdwojone pilastry dźwigające belkowanie, zwieńczona hełmem barokowym blaszanym z dwiema latarniami. Okna w opaskach tynkowych. Drzwi do zakrystii i do skarbcza z okuciami i zamkami w. XVIII. Kaplica p.w. Opatrzności Bożej. Dwuprzęsłowa, na rzucie prostokąta zamkniętego od zach. półkoleście. Wewnątrz (fig. 23) ściany rozczłonkowane parami pilastrów dźwigających przełamujące się belkowanie i arkadami, w których okna oraz wejścia z nawy. Na archiwoltach arkad, przy kluczach, rokokowa dekoracja stiukowa. Sklepienie kolebkowe z lunetami, na gurtach. Okna w dwu poziomach: dolne prostokątne zamknięte podobnie jak przejścia do nawy płaskim łukiem z odcinkami po bokach, górne w lunetach, o wykroju leżącego owalu. Chór muzyczny o wklęsłej balustradzie z rzeźbami aniołków, wsparty na kolumnach. Zewnątrz elewacje rozczłonkowane analogicznie jak ściany kościoła. Dachy nawy, prezbiterium i kaplicy dwuspadowe, zakrystii dwupołaciowy, kryte dachówką. — Ołtarze: 1. główny barokowy ok. poł. w. XVII z dekoracją chrząstkowo-małowinową i z główek aniołków, z rzeźbami śś. Piotra i Pawła w. XVIII między kolumnami i aniołów ok. poł. w. XVII w partii cokołowej; w polu środkowym obraz św. Jana Chrzciela w. XIX, w zwieńczeniu Matka Boska Niepokalanie Poczęta ok. poł. w. XVII; tabernakulum w. XVIII; 2—3. przy tęczy z pocz. w. XVIII, lewy z rzeźbami św. Grzegorza i ewangelisty (?) oraz aniołków, w polu środkowym rzeźba Pietà (fig. 194) barokowa w. XVII (?), prymitywna, prawy z nowszymi rzeźbami i obrazem, w zwieńczeniu rzeźba św. Mikołaja w. XVIII; 4. w nawie, rokokowy 2. poł. w. XVIII z rzeźbami śś. Anny i Joachima oraz obrazem św. Antoniego Padewskiego w polu środkowym i św. Józefa na zasuwie; 5. w kaplicy barokowy ok. 1733, murowany, architektoniczny z rzeźbami puttów i obrazem ze sceną Cudownego rozmnożenia chleba (fig. 160) sygn. *Ig. Depeci*. 1734. Ambona (fig. 100) i odpowiadająca jej chrzcielnica (fig. 101) z 2. ćw. w. XVIII, z bogatą dekoracją snycerską o motywach regencyjnych, z rzeźbami aniołów i sceną Chrztu Chrystusa na zaplecku chrzcielnicy. Prospekt organowy w. XIX. Konfesjonał rokokowy. Obraz alegorii Opatrzności Bożej w. XVIII w nowym konfesjonale. Portrety: 1. epitafijsny

ks. dziekana Andrzeja Antoniego Baczewskiego (zm. 1737); ks. Jerzego Jarosza 2. poł. w. XVIII; 3. nieznanego księdza pocz. w. XIX. Rzeźby: 1. święta, barokowa; 2. Chrystus Zmartwychwstały, barokowo-ludowa; 3. krucyfiks rokokowy. Monstrancja (fig. 240) regencyjna 1744, fundacji ks. Jerzego Jarosza, z figurką Matki Boskiej jako orantki koronowanej przez aniołki, na jej piersiach wycięcie na Hostię, po bokach figurki dwunastu apostołów. Kielich (fig. 252) regencyjno-rokokowy 1742, fundacji mieszczan Kazimierza Binkowskiego i Pawła Mondrego. Krzyż ołtarzowy barokowy. Cztery lichtarze cynowe barokowe 1. poł. w. XVIII.

W murze otaczającym kościół kapliczka z barokową rzeźbą św. Jana Nepomucena.

KOŚCIÓŁ POEWANGELICKI (fig. 30). Obecnie magazyn. Pierwotny drewniany zbudowany 1637 przez cieślę *Jerzego Roinke* z Krotoszyna, następny również drewniany wzniesiony 1690, spalony 1789. Obecny wystawiony 1789—92 wg projektu *J. F. Hansena* z Wrocławia. Barokowo-klasycystyczny. Częścią ołtarzową zwrócony na zach. Murowany z cegły, otynkowany. Na rzucie prostokąta z kwadratową wieżą od wsch. i przybudówką od zach. Wnętrze (fig. 35) salowe z dwukondygnacyjnymi emporami wspartymi na jońskich kolumnach, wydzielających eliptyczną część środkową nakrytą pozorną spłaszczoną kopułą z lunetami. U podstawy kopuły belkowanie wsparte przez trzecią kondygnację kolumn; ponad emporami stropy, w dwu dolnych kondygnacjach belkowe, nad najwyższą płaski. Okna w dwu strefach, zamknięte półkoliście, dolne zbliżone do kwadratu, górne wydłużone, przecięte drugim piętrem empor. Zewnątrz korpus i dwukondygnacyjowa wieża o narożach zaokrąglonych, ujętych w pilastry; gzymsy wieńczące korpus i obie kondygnacje wieży profilowane. Na osiach elewacji pn. i pd. oraz wieży portale ujęte w pilastry, zwieńczone trójkątnymi szczytami; nad portalem wieży tablica z datą 1792. Dachy kryte dachówką, nad korpusem dwuspadowy, na wieży namiotowy. — Ambona klasycystyczna ok. 1792. Rzeźba alegoryczna Nadziei w. XVIII. Płyty nagrobne piaskowcowe: 1—3. złożone z kilku tablic inskrypcyjnych w obramieniach regencyjnych lub rokokowych: 1. Ch. Hetz... i rodziny, regencyjna 2. ćw. w. XVIII; 2. W. Winklera (zm. 1728) i rodziny, rokokowa 2. poł. w. XVIII; 3. (fig. 234) Christiana Falkenhaana (zm. 1765), złożona z sześciu kartuszy w obramieniach rokokowych, z rzeźbami Chronosa, Wiary i Nadziei; 4. inskryp-

cyjna G. J. Olmera (zm. 1695) i rodziny, w obramieniu architektonicznym, barokowa po poł. w. XVIII.

56 RATUSZ (fig. 56). Pierwotny konstrukcji szkieletowej wzniesiony zapewne wkrótce po 1637. Obecny murowany zbudowany ok. 1684 staraniem Rafała Leszczyńskiego wojewody kaliskiego, rozbudowany pocz. w. XIX. Murowany z cegły, z wieżą konstrukcji szkieletowej, wypełnionej gliną, tynkowany. Parterowy. Na rzucie zbliżonym do kwadratu z wieżą wtopioną od wsch. i dobudowanym również od wsch. parterowym prostokątnym budynkiem pocz. w. XIX. W fasadzie na całej długości podcień wsparty na pięciu kolumnach. Wnętrze w układzie nieregularnym, w zasadzie dwutraktowym; w jednym z pomieszczeń sklepienie kolebkowe z lunetami. Wieża czworoboczna, w najwyższej partii ośmioboczna, zwieńczona barokowym hełmem z latarnią. Dach trójpołaciowy, nad dobudówką naczółkowy, kryte dachówką.

DOMY SZKIELETOWE. Zespół ponad 60 domów konstrukcji szkieletowej wypełnionej gliną; najstarszy dom z 1687, pozostałe z w. XVIII, wyjątkowo z w. XIX. Usytuowane szczytowo z mieszkalnymi poddaszami, lub kalenicowe, parterowe. Wnętrze o układach zróżnicowanych, częściowo przekształcone. Stropy z reguły belkowane, przeważnie ozdobnie profilowane, często z datami; urządzenia ogniowe pierwotne z kominami nogawicowymi; dachy dwuspadowe, wyjątkowo czterospadowe, pobite gontem pokrytym papą. — Ul. Jana Kazimierza nr 9. Z w. XVIII, kalenicowy, dwutraktowy; piwnica sklepiona kolebkowo. — Ul. Kobylińska nry 3, 17, 22. Z ok. poł. w. XVIII, szczytowe; nr 3 częściowo przebudowany 1924. — Nr 26. Z ok. poł. w. XVIII, kalenicowy, sześciosiowy, jednoraktowy. — Ul. Łacnowo nr 2. Z 1687. Narożny, kalenicowy, czteroosiowy, jednoraktowy z przejściem z boku. — Nr 5. Z poł. w. XVIII, szczytowy; pierwotna stolarka drzwi wejściowych. — Nry 6, 7, 8. Z w. XVIII. Kalenicowe, wnętrza dwutraktowe, nr 8 z 1703. — Nr 9. Z 1792, szczytowy. — Nr 19. Z poł. w. XVIII. Kalenicowy, pięćosiowy, dwutraktowy; piwnica sklepiona kolebkowo; dach z naczółkami. — Nr 20. Z poł. w. XVIII, szczytowy. — Nr 22. Z 1795, kalenicowy, czteroosiowy, jednoraktowy. — Nr 38. Z 1715, szczytowy. — Nr 42. Z w. XVIII, kalenicowy, pięćosiowy, dwutraktowy. — Nr 47. Z 1728, kalenicowy, pięćosiowy, częściowo podpiwniczony. — Nry 50 i 57. Z w. XVIII, szczytowe. — Ul. Mickiewicza nr 8. Z pocz. w. XVIII, szczytowy, piwnice sklepienie kolebkowo. —

Nr 9 (fig. 60). Z pocz. w. XIX. Szczytowy, pięćoosiowy. 60
 Szczyt dwukondygnacyjny rozdzielony gzymsami, gzyms
 dolny z ząbkowaniem; z boku sień przejazdowa ze skrzy-
 dłami drzwiowymi (fig. 130) klasycystycznymi o podziałach 130
 płycinowych, w których rozety i festony. — Nr 10. Z 1847,
 obmurowany cegłą 1958—9, szczytowy. — Nr 12 (fig. 65). 65
 Z poł. w. XVIII. Kalenicowy, sześćoosiowy z piętrową dwu-
 osiową wystawką pośrodku. Wnętrze dwutraktowe, częściowo
 przebudowane. Dach mansardowy. — Nr 15. Z 1747 (data na
 chorągiewce na dachu). Kalenicowy, z dwiema oficynami
 w podwórzu. — Nr 32. Z ok. poł. w. XVIII, szczytowy,
 z przylegającą kuźnią. — Nr 44. Z 1803. Narożny, kalenicowy,
 sześćoosiowy. — Ul. Młynarska nr 4. Z 1753, kaleni-
 cowy, pięćoosiowy, jednotraktowy. — Ul. Ostrowska
 nr 5. Z w. XVIII, szczytowy. — Nr 20. Z w. XVIII/XIX, ka-
 lenicowy, trzyosiowy. — Nry 20, 22. Z w. XVIII, kalenicowe. — Ul. Piaskowa nr 1. Z w. XVIII, szczytowy. —
 Ul. Pocztowa nr 4. Z 2. poł. w. XVIII, kalenicowy,
 siedmioosiowy, dwutraktowy; dach z naczółkiem. — Ul. Po-
 przeczna nr 2 z 1704 i nr 4 z w. XVIII, szczytowe. —
 Ul. Sieniutowo nr 6. Z w. XVIII, kalenicowy, pięćo-
 osiowy; dach z okapem wspartym na kroksztynkach. —
 Ul. Sienkiewicza nry 7, 11, 17, 20. Z w. XVIII, szczy-
 towe. — Pl. Piotra Skargi nr 2. Z 1710, szczytowy;
 dach z okapem wspartym na rysiach. — Nr 7. Z 1767. Ka-
 lenicowy, czteroosiowy; brama przejazdowa zamknięta łuk-
 iem koszowym, ujęta w pilastry. — Nr 10, 11, 18, 21 szczy-
 towe: nr 11 z 1733, nr 18 z 1784. — Ul. Sulmierzycka
 nry 1, 22. Z w. XVIII, kalenicowe. — Nr 36. Z 1838, kaleni-
 cowy. — Ul. Wrocławska nr 1. Z 2. poł. w. XVIII kaleni-
 cowe. — Nr 12. Z w. XVIII, szczytowy; dach z okapem
 XVIII, szczytowy; zachowana stara stolarka; dach z oka-
 pem wspartym na rysiach. — Nr 7. Z 1755, kalenicowy,
 ośmioosiowy, częściowo podpiwniczony; częściowo zacho-
 wana stara stolarka. — Nry 11, 13. Z 1. poł. w. XVIII, ka-
 lenicowe. — Nr 12. Z w. XVIII, szczytowy; dach z okapem
 wspartym na rysiach.

DOMY MUROWANE. Zespół kilkunastu domów muro-
 wanych z cegły, tynkowanych, przeważnie parterowych, dachy 63
 kryte dachówką. Rynek nr 8 (fig. 63), wg tradycji
 dawna poczta. Z 2. poł. w. XVIII. Kalenicowy, pięćoosiowy
 z sienią przejazdową na osi; otwór bramny w boniowanym
 pseudoryzalicie, zamknięty łukiem koszowym. Dach dwu-
 spadowy z oknem powiekowym. — Nr 9 (fig. 58) wg tra- 58
 dycji dawne koszary. Z końca w. XVIII. Kalenicowy, pięć-

- trowy z mieszkalnym poddaszem, dziewięcioosiowy. Wnętrze dwutraktowe, w niektórych pomieszczeniach parteru sklepienia krzyżowe i żaglaste. Na osi portal zamknięty półkoliście, ujęty w pilastry, zwieńczony gzymsem związanym esowatą płyciną z boniowanym obramieniem okna na piętrze. Pozostałe okna w opaskach z kluczami. Naroża boniowane. Dach dwuspadowy z naczółkami. — Nr 10 (fig. 59).
- 59 Barokowy z 1. poł. w. XVIII. Szczytowy, parterowy z mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony. Wnętrze częściowo przebudowane. Fasada z dwukondygnacyjnym wystawką ujętą w pilastry; na osi portal arkadowy ujęty w zdwojone pilastry. Dach łamany. — Ul. Jana Kazimierza nr 2 (fig. 57).
- 57 Z 1679. Narożny, parterowy z mieszkalnym poddaszem. Fasady szczytowa i boczna siedmioosiowe, szczytowa z portalem ujętym w pilastry i dwukondygnacyjnym szczytem na osi, boczna z dwuokienną wystawką ujętą w pilastry i zwieńczoną szczytem wolutowym. Układ wnętrza trzytraktowy; narożne pomieszczenie parteru oraz dostępna z niego piwnica analogiczne, sklepienie żaglasto; w sieni sklepienie kolebkowe. Dach łamany. — Ul. Kobylińska nr 11. Z w. XVIII, szczytowy. — Ul. Łacnowo nr 13, dawna szkoła. Z w. XVIII, rozbudowana 1818. Narożny, kalenicowy, siedmioosiowy, parterowy z mieszkalnym poddaszem. Wnęka wejściowa zamknięta łukiem koszowym z niszami w ościeżach. Dach dwuspadowy z dwuokienną wystawką. — Nr 18. Z poł. w. XVIII. Parterowy, kalenicowy, pięcioosiowy, częściowo podpiwniczony, dwutraktowy. Piwnice i jedno z pomieszczeń parteru sklepienie kolebkowo. Dach czterospadowy. — Nry 27, 40. Z w. XVIII, kalenicowe, parterowe. — Ul. Sienkiewicza nr 1. Z w. XVII/XVIII. Kalenicowy, parterowy, czteroosiowy, podpiwniczony. Piwnice sklepienie kolebkowo, na parterze sklepienia kolebkowe i krzyżowe. Wnęka wejściowa zamknięta łukiem koszowym z niszami w ościeżach. Dach dwuspadowy, od podwórza z okapem wspartym na krokwiniach. — Nr 3. Z w. XVIII. Kalenicowy, piętrowy z mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony, siedmioosiowy. Na parterze pomieszczenie sklepienie kolebką z lunetami, pod nim analogiczna piwnica. Wejście zamknięte łukiem koszowym, ujęte w pilastry. — Pl. Piotra Skargi nr 14 (fig. 64).
- 64 Z 1. poł. w. XVIII. Kalenicowy, parterowy z mieszkalnym poddaszem, siedmioosiowy. Na osi półkoliście zamknięty portal ujęty w pilastry. Dach czterospadowy z dwuokienną wystawką na osi.

DOMY DREWNIANE. Ul. Mickiewicza nr 30, z 1704,

i Sieniutowo nr 13 (dawna szkoła), z w. XVIII, konstrukcji zrębowej, parterowe, pięcioosiowe; dachy dwuspadowe pobite gontem i pokryte blachą.

LITERATURA PRZEDMIOTU. Angermann A., *Die evangelischen Kirchen des Posener Landes seit 1772*, Posen 1912 [Kozmin, Krotoszyn]. — Albrecht W., *Der Kreis Koschmin 1887—1912*, Kozmin 1912. — Baliński M., Lipiński T., *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym I*, Warszawa 1843. — Barącz S., *Cudowne obrazy Matki Najświętszej w Polsce, Lwów 1891* [Benice, Kozmin, Lutogniew]. — Beer P., *Burgen und Schlösser im Posener Lande (Aus dem Posener Lande V 1910)* [Kozmin]. — *Bericht des Konservators der Denkmäler für die Provinz Posen 1895—99* [Krotoszyn]. — *Bericht über die Denkmalpflege in der Provinz Posen 1913—17* [Benice, Kobylin, Krotoszyn]. — Bernstein P., *Vaterländisch-kirchliche Gedenkbücher für die evangelische Gemeinde Pogorzela, Pogorzela 1904*. — Białowicz-Krygierowa Z., *Sztuka gotycka — rzeźba (w: Dzieje Wielkopolski I, Poznań 1969)* [Kozmin]. — Błaszczyk St., *Rzeźbiarze ludowi południowej Wielkopolski (Polska Sztuka Ludowa XII 1958, nr 1)* [Kuklinów, Nepomucenów, Starygród]. — Tenże, *Plastyka ludowa (w: Kultura ludowa Wielkopolski I, Poznań 1960)* [Kuklinów]. — Brosig A., *Obrazy Najśw. Marii Panny w Wielkopolsce, Poznań 1926* [Krotoszyn]. — Tenże, *Obrazy gotyckie, Poznań 1927* [Kozmin]. — Tenże, *Imagines Miraculose, Poznań 1935* [Benice, Sulmierzyce]. — Callier E., *Powiat kaliski w XVI stuleciu, Poznań 1887*. — Tenże, *Powiat pyzdrowski w XVI stuleciu, Poznań 1888*. — Chmarzyński G., *Wielkopolska plastyka gotycka, Katalog wystawy, Poznań 1936* [Krotoszyn, Walków]. — Czarncki W., *Krotoszyn. Powstanie miasta, jego rozwój historyczny i układ przestrzenny (Zeszyty naukowe Politechniki Wrocławskiej, Architektura I, 1956)*. — Dalbor W., *Prace konserwatorskie w woj. poznańskim (Biuletyn H. S. i K. VI 1938 i VII 1939)* [Kozmin, Rozdrażew]. — Tenże, *Związki Wielkopolski i Śląska w architekturze drugiej połowy wieku XVIII (Prace K. H. S. X 1952)* [Krotoszyn]. — Dettloff Sz. ks. *Rzeźba (w: Sztuka polska czasów nowożytnych, Cz. I: Lata 1450—1650, Warszawa 1952)* [Kozmin]. — Dolczewski Z., *Geneza i rozwój renesansowego nagrobka z figurą stojącą w Wielkopolsce (w: Studia nad renesansem w Wielkopolsce, Poznań 1970)* [Borzęcizki]. — Dubowski A., *Zabytkowe kościoły Wielkopolski, Poznań 1956* [Kozmin, Krotoszyn]. — Durczykiewicz L., *Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim, Poznań 1912* [Kromolice, Łagiewniki, Starygród]. — *Dzieje Wielkopolski I*, praca zbiorowa pod red. J. Topolskiego, Poznań 1969. — Eckhardt J., *Rzemiosło artystyczne (w: Dziesięć Wieków Poznania, III 1956)* [Krotoszyn]. — Eggeling A., *Mitteilungen betreffend die Geschichte der Stadt Krotoschin (w: Jahresbericht des Königlichen Wilhelms-Gymnasium zu Krotoschin, Krotoszyn 1896)*. — Füllkrug A., *Geschichte des evangelischen Kirchspiels Krotoschin, Krotoszyn 1890*. — Fridrich A. ks., *Historie cudownych obrazów Najświętszej Marii Panny w Polsce I, Kraków 1903* [Lutogniew]. — Grzegorzczak J., *Architektura kościelna Wielkopolski w XVI w., rkps 1955 Zakład HS UAM [Benice, Krotoszyn]*. — Hach O., *Schloss und Seminar Koschmin*,

Koźmin 1907. — Henschel A., *Geschichte der evangelischen Gemeinde zu Zduny* (Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen IV 1889). — Holsche A. C., *Geographie und Statistik von West-Süd und Neu-Ostpreussen II*, Berlin 1804 [Kobylin, Koźmin, Krotoszyn]. — Horn O., *Der Hochaltar in der katholischen Pfarrkirche zu Koschmin* (Repertorium f. Kunstwissenschaft XXXVII 1915). — Jakimowicz T., *Renesansowe i manierystyczne rezydencje w Wielkopolsce*, Poznań 1971 [Koźmin]. — Kębłowska Z., *Sztuka w okresie Oświecenia — architektura zborów* (w: *Dzieje Wielkopolski I*, Poznań 1969) [Krotoszyn, Zduny]. — Kębłowski J., *Zagadnienie odrębności sztuki w Wielkopolsce w XVI i w pierwszej połowie XVII wieku* (w: *Studia nad renesansem w Wielkopolsce*, Poznań 1970) [Koźmin]. — Tenże, *Sztuka renesansu i manieryzmu — rzeźba* (w: *Dzieje Wielkopolski I*, Poznań 1969) [Koźmin]. — Kębłowscy Z. i J., *Studium historyczno-urbanistyczne m. Krotoszyna*, rkps 1961 PKZ Poznań. — Kierski B., *Opis statystyczny i historyczny obwodu boreckiego w W. X. Poznańskim w powiecie krotoszyńskim* (Roczniki PTPN 1865). — Kohte J., *Verzeichniss der Kunstdenkmler der Provinz Posen III*, Berlin 1896. — Tenże, *Der Hochaltar der katholischen Pfarrkirche in Koschmin* (Historische Monatsblätter, Posen XVII 1916). — Konopiński T., *Krótki rys historyczny przedstawiający powstanie kościoła parafialnego w Borzęcizkach i jego dzieje aż do dni naszych*, Pleszew 1904. — Korytkowski St. ks., *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy... I*, Poznań 1888 [Kobylin]. — Tenże, *Brevi descriptio historico-geographica ecclesiarum archidioecesis Gnesnensis et Posnaniensis*, Gniezno 1888. — Kozierowski St. ks., *Szematyzm historyczny ustrojów parafialnych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej*, Poznań 1935. — Kozioł T., *Die Geschichte der Stadt Koschmin und ihrer ehemaligen Besitzer*, Koźmin 1894. — Krassowski W., *Architektura drewniana w Polsce*, Warszawa 1961 [Krotoszyn]. — Kręglewska-Foksowicz E., Linette E., Powidzki J., Sławska A., *Sztuka baroku w Wielkopolsce* (Biuletyn H. S. XX 1958) [Krotoszyn]. — Krotowski K., *Dzieje m. Krotoszyna*, Krotoszyn 1930. — Krzymuska Z., *Wielkopolskie krucyfiksy XVI i XVII wieku* (Sprawozdania PTPN XIV 1947) [Koźmin]. — Kulejewska-Topolska Z., *Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII wieku*, Poznań 1964 [Kobylin, Koźmin, Krotoszyn, Zduny]. — Labuda A., *Problemy stylu w drewnianej rzeźbie wielkopolskiej XVI i pierwszej połowy XVII wieku* (w: *Studia nad renesansem w Wielkopolsce*, Poznań 1970) [Koźmin]. — Lauterbach S. A., *Beyträge zur dissidentischen Kirchengeschichte und besseren Kenntnis von Gross-Pohlen, besonders der Graentz-Städten Deutsch-Zduny und Sienitowo*, Breslau 1788. — Linette R., *Zamek w Koźminie, dokumentacja historyczna*, rkps 1961 PKZ Poznań. — Łosowski J., Wyporek B., *Sprawozdania z prac inwentaryzacyjnych Zakładu Urbanistyki Politechniki Warszawskiej w 1954 r.* (Kwart. Hist. Arch. i Urb. I 1956 z. 4) [Sulmierzyce, Zduny]. — Łukasiewicz J., *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych dawniej diecezji poznańskiej I—II*, Poznań 1858—1859. — Tenże, *Krótki historyczno-statystyczny opis miast i wsi w dzisiejszym powiecie krotoszyńskim od najdawniejszych czasów aż po rok 1794 I—II*, Poznań 1869 i 1875. — Tenże, *O kościołach braci czeskich w dawniej Wielkopolsce*, Poznań 1835. — Łukomski St. ks., *Koźmin Wielki i Nowy*, Poznań 1911. — Marconi B., *Historia dawnego „odnowienia” tryptyku z Kobylina* (Przegląd Artystyczny 1955 nr 1-2). — Meyer C. T. J., *Gedenkbücher aus der Geschichte des evangelischen Kirchensystems Kobylin, Rawicz*

1864. — *Miasta polskie w Tysiącleciu*, praca zbiorowa II, Wrocław 1967. — Mierniczak F., *Krotoszyn dzisiejszy i dawny* (Ziemia XIII 1927). — Münch H., *Geneza rozplanowania miast wielkopolskich w XIII i XIV wieku*, Kraków 1946 [Kobylin, Koźmin, Starygród, Zduny]. — Naganowska-Dolczewska B., *Oltarze z końca XVI i początków XVII wieku w Wielkopolsce* (w: *Studia nad renesansem w Wielkopolsce*, Poznań 1970) [Kobylin, Koźmin]. — Nowacki J. ks., *Księga uposażenia diecezji poznańskiej z r. 1510*, Poznań 1950. — Tenże, *Dzieje archidiecezji poznańskiej II: Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964. — Ostrowska-Kębiłowska Z., *Architektura pałacowa drugiej połowy XVIII wieku w Wielkopolsce*, Poznań 1969 [Baszków, Krotoszyn]. — Pflanz C., *Das Schloss in Koschmin, Koźmin 1886*. — Piszczek A. ks., *Dzieje parafii Starygród*, rkps na plebanii. — Plater St., *Opisanie historyczno-statystyczne Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, Lipsk 1846. — Przybyłanka H., *Renesansowy zamek w Koźminie*, rkps 1955 Zakład HS UAM. — Raczynski E., *Wspomnienia Wielkopolski I—II*, Poznań 1842—3. — Rogalanka A., *Dokumentacja historyczna do renowacji ratusza w Sulmierzycach*, rkps 1954 PKZ Poznań. — Rudkowska K., *Zaśnięcie Najświętszej Marii Panny w Koźminie* (Biuletyn H. S. XVII 1955). — Sadebeck A., *Historisch-statistisch-topographische Beschreibung von Südproussen und Neu-Ostproussen I*, Leipzig 1798. — Schönwalder P., *Aus der Geschichte der evangelischen Parochie Koschmin von 1777—1884* (Aus dem Posener Lande VII 1912). — Sempinski F., *Opis historyczno-jeograficzny W. Ks. Poznańskiego*, Poznań 1835. — Sławska A., *Malarstwo Wielkopolskie 1520—1650*, Katalog wystawy, Poznań 1952 [Koźmin, Starygród]. — Taże, *Ikonomia polskich legend średniowiecznych* (w: *Polskie wierszowane legendy średniowieczne*, wyd. i opr. S. Wierczyński i W. Kuraszkiewicz, Wrocław 1962) [Kobylin]. — Taże, *Sztuka renesansu i manieryzmu — malarstwo i rzeźba* (w: *Dzieje Wielkopolski I*, Poznań 1969) [Borzęciczki, Kobylin, Koźmin, Starygród]. — *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego I—XVI*, Warszawa 1880—1902. — Sokółowski M., *Kobylin i Libusza. O dekoracji wewnętrznej drewnianych kościołów*, Kraków 1884. — Tenże, *Studia do historii rzeźby w Polsce w XV i XVI wieku* (Sprawozdania K. H. S. VII 1906) [Koźmin]. — Sosnowski O., *O planach osiedli sprzężonych w Polsce* (Biuletyn H. S. i K. IV 1935) [Zduny]. — Świątopelk-Słupski S., *Album Zabytków Wielkiego Księstwa Poznańskiego I* 1915 [Koźmin, Krotoszyn, St. Krotoszyn, Sulmierzyce, Zduny]. — Urbanowicz B., *Niehistoryczne uwagi o tryptyku kobylińskim* (Przegląd Artystyczny 1955 nr 1—2). — Walicki M., *Tryptyk z Kobylina* (Przegląd Artystyczny 1955 nr 1—2, oraz w tegoż: *Złoty Widnokrąg*, Warszawa 1965). — Tenże, *Malarstwo Polskie. Gotyk, renesans, wczesny manierizm*, Warszawa 1961 [Kobylin]. — Warschauer A., *Die Städtischen Archive in der Provinz Posen*, Leipzig 1901. — Wąsicki J., *Opisy miast polskich z lat 1793—4*, Poznań 1962 [Kobylin, Koźmin, Krotoszyn, Pogorzela, Zduny]. — Werner A., *Geschichte der evangelischen Parochien in der Provinz Posen*, Posen 1898. — Wiliński S., *U źródeł portretu staropolskiego*, Warszawa 1958 [Koźmin]. — Wolff-Łozińska B., *Malowidła stropów polskich I. połowy XVI wieku*, Warszawa 1971 [Kobylin]. — Wróblewska G., *Rozwój przestrzenny m. Kobylina*, rkps 1963, PKZ Poznań. — Taż, *Dzieje rozwoju przestrzennego m. Zdun Wlkp.*, rkps 1963 PKZ Poznań. — Taż, *Ukształtowanie przestrzenne nowożytnych miast wielkopolskich od 1500 do rozbiorów* (Kwart. Hist. Arch. i Urb. X 1965 [Zduny]. — Wuttke H., *Städtebuch des Landes Posen*, Leipzig 1864.

Planiki w tekście wykreślono na podstawie pomiarów w zbiorach: INSTYTUTU SZTUKI PAN (Benice — kościół par., Kobylin — kościół bernardynów, Koźmin — kościół par. i kościół bernardynów, Krotoszyn — kościół par., Pogorzela — kościół par.), P. P. PRACOWNI KONSERWACJI ZABYTKÓW w Poznaniu (Koźmin — plan miasta i zamek, Krotoszyn — plan miasta oraz kościół św. Fabiana i Sebastiana, Zduny — plan miasta), WOJEWODZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW w Poznaniu (Krotoszyn — kościół potrynitański).

Inwentaryzację powiatu krotoszyńskiego przeprowadzono w latach 1955—7, uzupełnienia i prace redakcyjne w latach 1969—71.

INDEKS NAZWISK

(Nie obejmuje ikonografii religijnej. Nazwiska artystów i rzemieślników oznaczono kursywą)

- v. Aachen Hans* malarz 35
 AGW cecha imienna złotnika augs-
 burskiego 45
 AK cecha imienna złotnika 56
 Arcowie 47
- Baczewski Andrzej Antoni pro-
 boszcz i dziekan zduński 61, 63
 Baszkowscy 1
Bersz Janusz malarz 1, 45
 Bielicy 5, 47
 Binkowski Kazimierz mieszczanin
 zduński 63
Blau złotnik poznański 45, 58
 Bogucki Ignacy proboszcz parafii
 Starygród 53
 Borkowie Maciek 17
 Borsnicowie-Zdunowscy zob. Zdu-
 nowscy
 z Branickich Sapieżyna Elżbieta
 zob. Sapieżyna
Braumbacher Franciszek Antoni
 snycerz 25, 26
 Broniewski Józef proboszcz parafii
 Kobylin 10
 Bronikowscy 53
- Chelkowscy 53
 Chłapowski Karol 45
 CS lub GS cecha imienna złotnika
 15
 Czacy 60
 Czarnkowscy 17
 Czepa Andrzej doktor z Koźmina
 22
- Dajewski Błażej Kazimierz ksiądz
 35
 Dajewski Łukasz ksiądz 35
 Dambrowski Wojciech proboszcz
 parafii Koźmin 22, 23
Depeci Ig. sygnatura malarza 62
 z Długoszewskich Kapuścińska Ma-
 rianna zob. Kapuścińska
 Drwęscy 47
- Falkenhaan Christian 63
 Faldrowski Grzegorz burmistrz
 koźmiński 22
Feyschner Balcer budowniczy z Ra-
 wicza 24
- Fiedler Deogradus* złotnik poznań-
 ski 51
Frantz Karol Marcin architekt 36
 Fryczowie-Jutrowscy 60
- Gagacki Jakub ksiądz 22, 23
 Gadomski 31
 Gajewscy 5
 Gajewski Andrzej 6
 Gajewski Paweł ksiądz, altarzysta
 kościoła farnego w Koźminie 24
 Gajewski Rafał kasztelan rogoziń-
 ski 6
 Galecki Franciszek Zygmunt woje-
 woda poznański 31, 41
Gausch Jan Gottlieb st. zob. IGG
Gerstner Jan Sebastian ludwisarz
 wrocławski 8
 Gielski ksiądz 54
 Gostinis Paweł gwardian bernar-
 dynów z Kobylina 15
 Górka Andrzej kasztelan między-
 rzecki 23, 28
 Górkowa z Herburtów Barbara
 kasztelanowa międzyrzecka 23
 Górkowie 17
 v. Górny 31
 Grabowski Franciszek proboszcz
 parafii Koźmin 23
 Gruszczyńscy-Koźmińscy 17
 Gruszczyński Mikołaj starosta odo-
 lanowski 55
 GS zob. CS
 Gurski Józef gwardian bernardy-
 nów z Kobylina 15
- Hansen J. F.* architekt 63
 z Herburtów Górkowa Barbara
 zob. Górkowa
 Hetz... Ch 63
 Hincza z Rogowa kasztelan sando-
 mierski 17, 19
 Husarzewski 31
- IC cecha imienna złotnika wro-
 cławskiego 5
 IG cecha imienna złotnika wro-
 cławskiego 45
 IGG cecha imienna złotnika wro-
 cławskiego zapewne *Jana Gott-
 lieba Gauscha* st. 12
 IR cecha imienna złotnika być
 może *Jana Różyckiego* 39

- Jagodziński Józef* rzeźbiarz ludowy 54
Jarosz Jerzy ksiądz 63
Jutrowscy zob. Fryczowie, Lubiatowscy
Kalkreuthowie 17
Kapliński Leon malarz 2
Kapuścińska z Długoszewskich Marianna 27
Kazimierz Jagiellończyk król polski 55
Kazimierz Wielki król polski 17
Kleszczycki Adam proboszcz parafii Wielowieś 58
z Kobyлина Mikołaj 10
Kobyliński 9
Kobyliński Andrzej 9
Kobyliński Jan Wierzbęta zakonnik bernardynski 12
Kobyliński Mikołaj 9, 12
Kobyliński Wincenty 9
Konarscy 9, 53, 60
Konarska 54
Konarski Jan biskup krakowski 10
Konarski Jan kasztelan kaliski 14, 15
Koysche Bartłomiej ludwisarz poznański 8
z Koźmina Albin profesor Akademii Krakowskiej 22
z Koźmina Aleksy 22
z Koźmina Benedykt profesor Akademii Krakowskiej 21, 22
z Koźmina Mikołaj profesor Akademii Krakowskiej 22
Koźmińscy-Gruszczyńscy zob. Koźmińscy
Krotoscy 30
Kurnatowscy 5
Leciejewski Stefan proboszcz parafii Borzęcizki 6
Leszczyńscy 1, 2, 9, 60
Leszczyński Rafał wojewoda kaliski 64
Lipczyński W. malarz 49
Lubiatowscy-Jutrowscy 53
Lutocki Bonawentura gwardian bernardynów z Kobyлина 15
Lukaszewicz Józef historyk 57
Maciej N. H. L.... ludwisarz gdański 8
Majerowicz organmistrz krakowski 5
Marinus Erazm gwardian bernardynów z Kobyлина 15
Michałowski Lucjan architekt 2
Mielżyński 1, 9, 53, 60
Mielżyńska ze Sczanieckich Brygida 1, 2
Mielżyński Aleksander 53
Mielżyński Mikołaj 1, 2
Mikorscy 59
Mikstacki Teodor proboszcz parafii Koryta 16
Mniszchowie 38
z Mniszchów Potocka Ludwika zob. Potocka
Modlibowski Stanisław 30
Mogielska Józefa 28
Mondry Paweł mieszczanin zduński 63
Müller Józef malarz 22
Mycielscy 8
Mycielska Anna z Sokółowa sędzina sieradzka 8
Mycielski Krzysztof sędzia ziemi sieradzkiej 5, 6, 8
N cecha imienna złotnika wrocławskiego 17
Nawrocka Barbara 23
Nawrocki Błażej 23
Neuberdt Zachariasz ludwisarz poznański 46
Niewiescy 30
Nowak Franciszek rzeźbiarz ludowy z Raszew 44, 46
Odorski Michał ksiądz 55
Olewiny 47
Olmer G. J. 64
z Opalińskich Przyjemska Anna zob. Przyjemska
Paszczyński Andrzej gwardian bernardynów z Kobyлина 15
de Paulitz 31
PHH cecha imienna złotnika wrocławskiego 57
Pe...is Mathias napis na tryptyku 11
Piotrowicz Antoni malarz z Chelma 22
Piotrowski Wacław malarz 16
Pogorzelscy 47
Pogorzelska Jadwiga 50
Pogorzelski Stanisław 47
Potoccy 31, 36, 38
Potocka z Mniszchów Ludwika wojewodzina kijowska 32, 36, 38
Potocki Józef wojewoda kijowski 31, 36, 41
Potulicka z Rozdrażewskich Katarzyna 17
Potulicka 1^ovoto Rozdrażewska

- 20Weyherowa Katarzyna zob.
 Weyherowa
 Preibisz Bronisław ksiądz, ma-
 larz 11
 Pruscy 53
 Pruski Franciszek 54
 Przygodzki Walenty proboszcz pa-
 rafii Wyganów 59
 Przyjemscy 17, 19, 20, 24
 Przyjemska z Opalińskich Anna
 starościna wielkopolska 24
 Przyjemska Dorota chorążyna ko-
 ronna 20
 Przyjemski Andrzej chorąży ko-
 ronny 19, 20, 22
 Przyjemski Aleksander wojewoda
 wielkopolski 22
 Przyjemski Stanisław starosta ge-
 neralny wielkopolski 22, 24
 Przyjemski Władysław wojewoda
 kaliski 22
 Przyłuski Franciszek 52
 P. T. sygnatura malarza 49
 Quart Jean napis na chrzcielnicy
 35
 Raczyński Ignacy biskup poznań-
 ski 5
 Radolińscy 5
 Radoliński Juliusz 5
 Radonski Franciszek gwardian
 bernardynów z Kobylina 15
 Radzewscy 47
 Reni Guido malarz 49
 Reuss księżęta 1, 2, 3, 9, 60
 Rogalińska Anna z Choyna ka-
 sztelanowa nakielska 15
 Rogaliński Władysław kasztelan
 nakielski 15
 Rohrmanowie 47
 Roinke Jerzy cieśla z Krotoszyna
 63
 Rokossowski Piotr proboszcz pa-
 rafii Krotoszyn 55
 Rozalski Mikołaj ksiądz 22
 Rozdrażewscy 4, 20, 30, 50
 Rozdrażewska Anna z Łukowa 4, 5
 Rozdrażewska 20voto Weyherowa
 z Potulickich Katarzyna zob.
 Weyherowa
 Rozdrażewski Hieronim biskup
 wrocławski 50
 Rozdrażewski Jan kasztelan po-
 znański 31, 32, 35, 41
 z Rozdrażewskich Potulicka Ka-
 tarzyna zob. Potulicka
 Rożek Marcin rzeźbiarz i malarz 3
 Różycki Jan złotnik poznański 35,
 39
 Rubens Piotr Paweł malarz 34
 Sapięha Piotr 26
 Sapięhowie 17, 20, 23, 26, 28
 z Sapięhów Sapiężyna Katarzyna
 zob. Sapiężyna
 Sapiężyna z Branickich Elżbieta 17
 Sapiężyna z Sapięhów Katarzyna
 23
 Sapiężyna z Sulkowski Joana
 26
 Sapiężyna ze Skowrońskich Zofia
 26
 ze Szanieckich Mielżyńska Bry-
 gida zob. Mielżyńska
 Schlenkermann Jan Fryderyk lu-
 dwisarz poznański 36
 Siedleccy 60
 Sieniuta Piotr 9, 60
 Siemutowie 1, 9, 53, 60
 Sierakowski Antoni ksiądz 51
 Skarniekw Wasil ludwisarz ro-
 syjski 39
 Skibina Tekla 7
 Skoroszyński Jan snyderz ze Zdun
 54
 ze Skowrońskich Sapiężyna Zofia
 zob. Sapiężyna
 Skórzewski Kazimierz 15
 Sobocki Marcin dziekan koźmiński
 49
 Sokolnicy 53
 Sokolnicki Paweł 53
 Sokołowscy 17
 Sosnicki Bartłomiej proboszcz pa-
 rafii Koźmin 21, 22, 23
 Stanisław August król polski 54
 Stanisław Leszczyński król polski 2
 Stanofsky Jaun napis na puszcze 58
 Starogrodzcy 53
 Stęszewscy 17
 Stolberg Friedrich Wilhelm 8
 Stolbergowie 5, 6, 8
 Strzelecki Bonawentura gwardian
 bernardynów z Kobylina 15
 Sulimowscy 7
 Sulimowski Maciej 7
 Sulimowski Marcin 5, 6, 7
 Sult Mateusz kościelny 49
 Sulkowscy 1, 9, 60
 Sulkowski Aleksander starosta
 odolanowski 9
 z Sulkowskich Sapiężyna Joanna
 zob. Sapiężyna
 Szymański A. malarz z Plesze-
 wa 54
 Szysiecki Jan Kapistran gwardian
 bernardynów z Kobylina 15
 Śmielocki Maciej Ignacy proboszcz
 parafii Koźmin 19

- Taczanowscy 47
 Thurn-Taxis rodzina 31, 42, 55
 Tisowski ksiądz 5
 Tyzlerski M. proboszcz parafii Ko-
 bylin 12
 Umińscy 53
 Umiński Hilary starosta bielski 14
 Urbankówna Helena 28
Vorsterman Lucas sztycharz 34
Walentynusiewicz Jan złotnik po-
 znański 17
 Walknowscy 53
Waldowski Julian malarz 4, 51
 Wczelowie 47
 Weyherowa 1^ovoto Rozdrażewska
 z Potulickich Katarzyna 19, 23
 Weyherowie 17
 Węgorzewski Jan Nepomucen
 szambelan Stanisława Augusta
 54, 55
 Wierzbęta z rodu Łodziów 30
 Winkler Jan rajca poznański 23
 Winkler W. 63
 Winklerowie 23
 Winklerowna Barbara córka rajcy
 poznańskiego 23
 Wizenbergowie 17
 Władysław Jagiełło król polski 9,
 30
 Włodyccy 1
 WM cecha imienna złotnika augs-
 burskiego 54
 Wochowicz Jan ksiądz 23
 Wosik Wojciech kościelny 49
 Zbijewscy 47
 Zbijewski Roch kasztelan kaliski
 47, 48
 Zborowscy 1, 9, 53
 Zdunowscy-Borśnicowie 60
 Żdżarowscy 53
 Żdżarowski Wojciech 53

POWIAT KROTOSZYŃSKI

0 3 6 9 12 15 KM.

ILUSTRACJE

Fotografie wykonali:

T. HERMAŃCZYK (fig. 49),
Z. KĘBŁOWSKA (fig. 51, 65),
J. KĘBŁOWSKI (fig. 38),
E. KOZŁOWSKA-TOMCZYK
(fig. 134—141), S. KUSZA (fig.
271, 274), E. LINETTE (fig. 7),
J. NOWAKOWSKI (fig. 13, 40,
43, 48, 57, 60, 62, 66, 114, 119,
121, 127, 128, 130, 145, 147, 149,
153, 154, 157, 159, 161, 162, 167,
171, 172, 178, 188, 192, 193, 197,
202, 214, 232), L. PERZ (fig. 142),
L. PERZ i F. MACKOWIAK
(fig. 144), W. WOLNY (fig. 1—6,
8—12, 14—37, 39, 41, 42, 44—7,
50, 52—6, 58, 59, 61, 63—4, 67—
—113, 115—8, 120, 122—6, 129,
131, 132, 143, 146, 148, 150—2,
155, 156, 158, 160, 163—6, 168—70,
173—7, 179—87, 189—91, 194—6,
198—201, 202—13, 215—31, 233—
—70, 272, 273, 275—8), PRA-
COWNIE KONSERWACJI ZA-
BYTKÓW w WARSZAWIE
(fig. 133). Zdjęcia W. Wolnego
i E. Kozłowskiej-Tomeczyk
w zbiorach INSTYTUTU
SZTUKI PAN.

Fig. 1. Kobylin, kościół par. 1512—18, wieża w. XVI/XVII, kaplica przed 1701. Widok od pn.-zach. (s. 10).

Fig. 2. Kobylin, kościół bernardynów 2. poł. w. XV — pocz. w. XVI, koniec w. XVI i ok. 1720. Widok od pn.-wsch. (s. 12).

Fig 3. Krotoszyn, kościół par. 1592—7. Widok od pd (s. 32).

Fig. 4. Krotoszyn, kościół par. 1592—7. Wnętrze (s. 32).

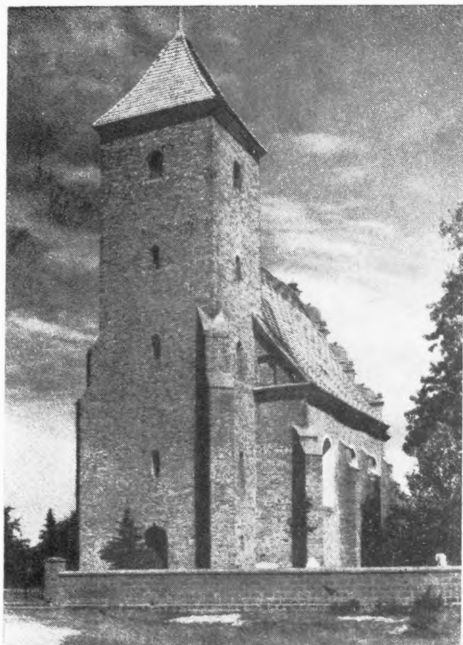

Fig. 5. Benice, kościół par. w. XVI/XVII. Widok od pd.-zach. (s. 4).

Fig. 6. Rozdrażew, kościół par. pocz. w. XVII i koniec w. XIX. Widok od pd.-zach. (s. 50).

Fig. 7. Krotoszyn, kościół par. Kaplica pd.
koniec w. XVI (s. 33).

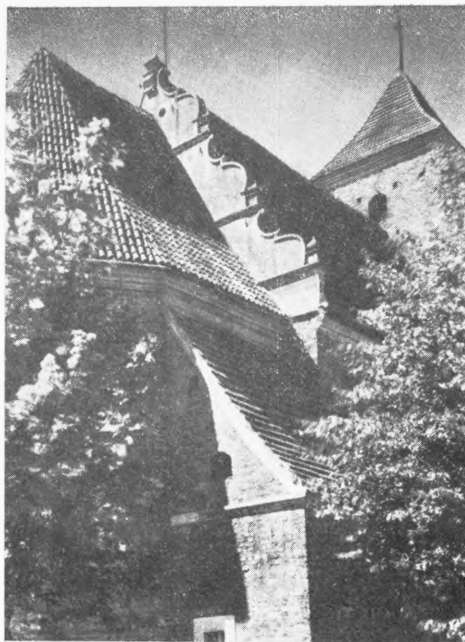

Fig. 8. Benice, kościół par. w. XVI/XVII. Wsch.
szczyt nawy (s. 4).

Fig. 9. Benice, kościół par. w. XVI/XVII. Wnętrze (s. 4).

Fig. 10. Kobylin, kościół par. Wnętrze 1512—18 i koniec w. XIX (s. 10).

Fig. 11. Koźmin, kościół i klasztor pobernardyński 1648—70. Widok od pd.-zach. (s. 24).

Fig. 12. Koźmin, kościół i klasztor pobernardyński 1648—70. Widok od pd. (s. 24).

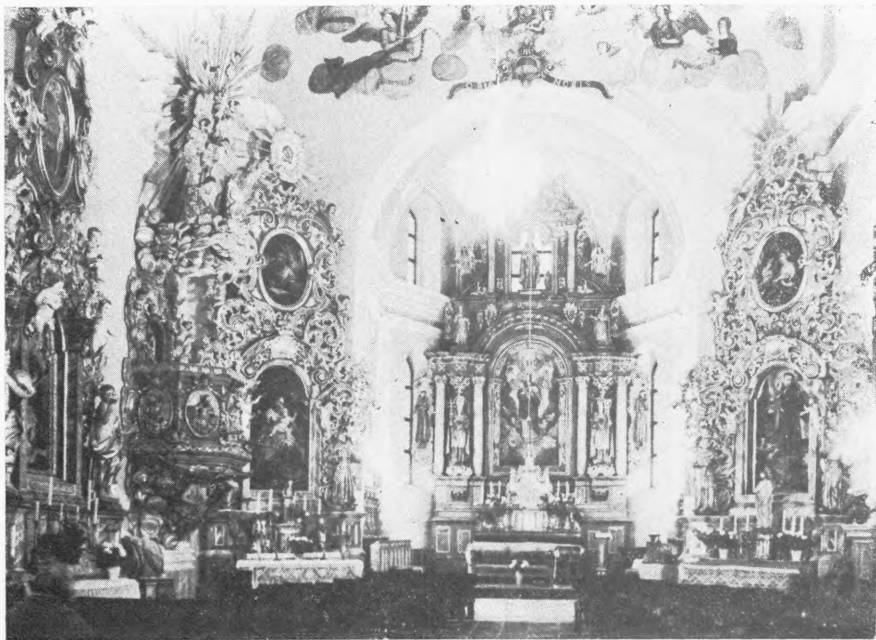

Fig. 13. Koźmin, kościół pobernardyński 1648–70. Wnętrze (s. 25).

Fig. 14. Koźmin, kościół par. 1462 i przed 1671, kaplica poch. w. XVII.
Widok od pd.-wsch. (s. 18).

Fig. 15. Koźmin, kościół par. Wnętrze ok. 1670 (s. 19).

Fig. 16. Kobylin, kościół bernardynów. Wnętrze nawy ok. 1720 (s. 12).

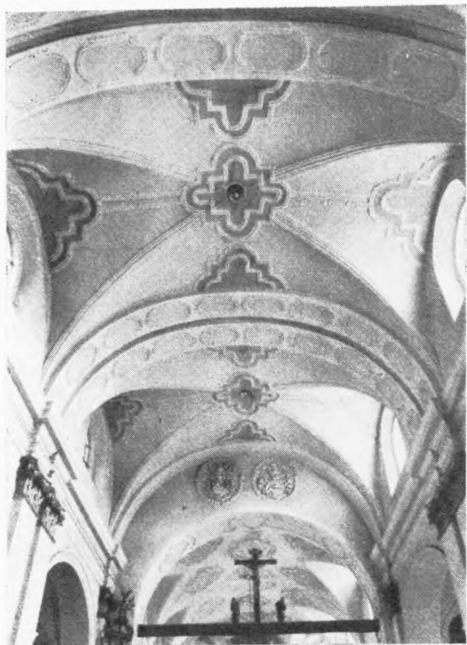

Fig. 17. Koźmin, kościół par. Sklepienie nawy i prezbiterium ok. 1670 (s. 19).

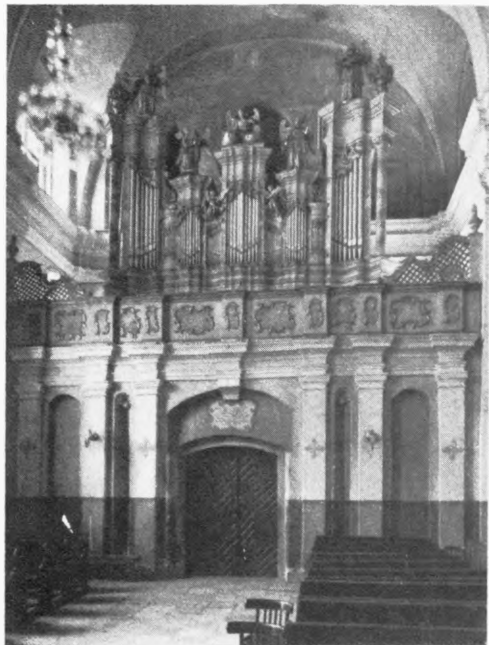

Fig. 18. Koźmin, kościół pobernardyński. Chór muzyczny przed 1670 i ok. 1780 (s. 25).

Fig. 19. Kobylin, kościół bernardynów. Fasada
ok. 1720 (s. 13).

Fig. 20. Zduny, kościół par. 1719—33. Widok
od wsch. (s. 61).

Fig. 21. Zduny, kościół par. 1719—33. Widok od pn.-zach. (s. 61).

Fig. 22. Borzęciczki, kościół par. 1740—45 z pozostałościami z końca w. XVI. Widok od wsch. (s. 6).

Fig. 23. Zduny, kościół par. Wnętrze kaplicy Opatrzności 1733 (s. 62).

Fig. 24. Krotoszyn, klasztor potrynitarski 1733. Widok od zach. (s. 39).

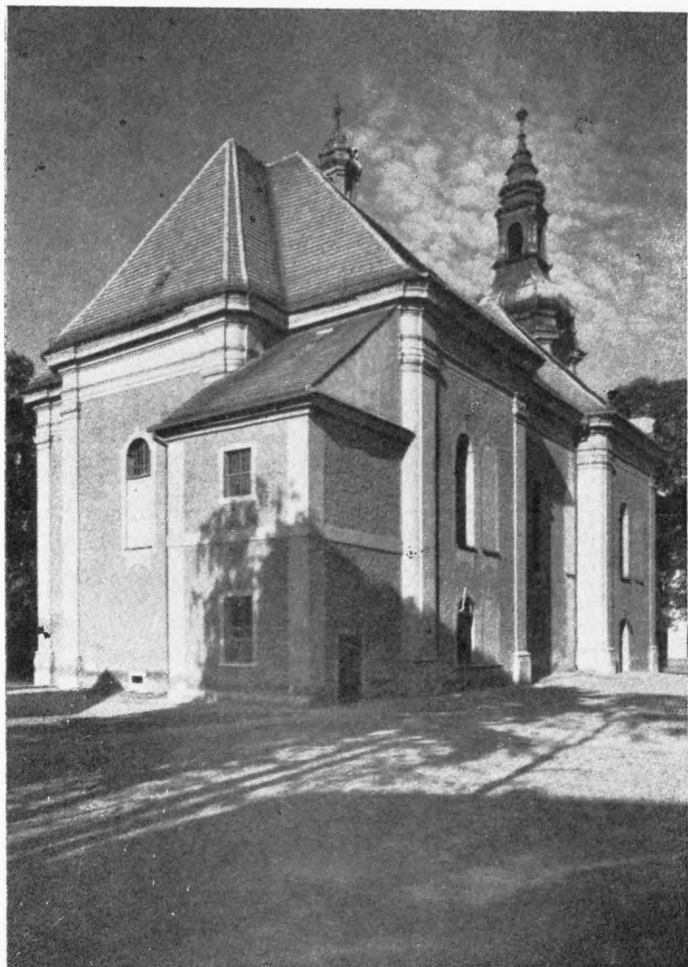

Fig. 25. Krotoszyn, kościół potrynitarski 1766—72, proj. arch. K. M. Frantz. Widok od pn.-wsch. (s. 36).

Fig. 26. Krotoszyn, kościół potrynitarski 1766—72, proj. arch. K. M. Frantz. Widok od pd.-zach. (s. 36).

Fig. 27. Krotoszyn, kościół potrynitarski 1766—72, proj. arch. *K. M. Frantz*. Wnętrze, widok na ołtarz główny (s. 36).

Fig. 28. Krotoszyn, kościół potrynitarski 1766—72, proj. arch. K. M. Frantz. Wnętrze, widok na chór muzyczny (s. 37).

Fig. 29. Pogorzela, kościół par. 1778—85. Widok od wsch. (s. 48).

Fig. 30. Zduny, kościół poewangelicki 1789—92, arch. J. F. Hansen. Widok od pd.-wsch. (s. 63).

Fig. 31. Pogorzela, kościół par. 1778—85. Wnętrze (s. 48).

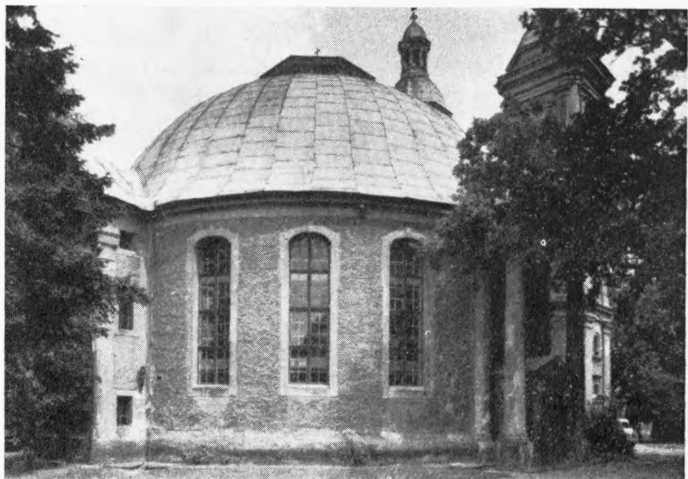

Fig. 32. Krotoszyn, kościół poewangelicki 1788—90 i 1884—5. Widok od wsch. (s. 39).

Fig. 33. Baszków, kościół par. 1828—9. Widok od pn. (s. 1).

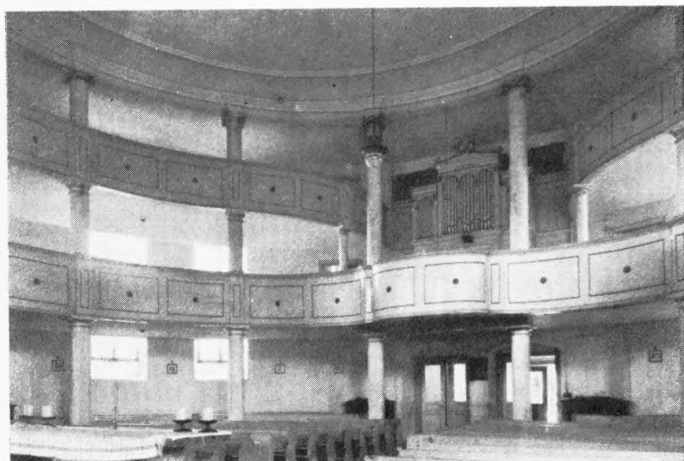

Fig. 34. Krotoszyn, kościół poewangelicki. Wnętrze 1788—90 (s. 40).

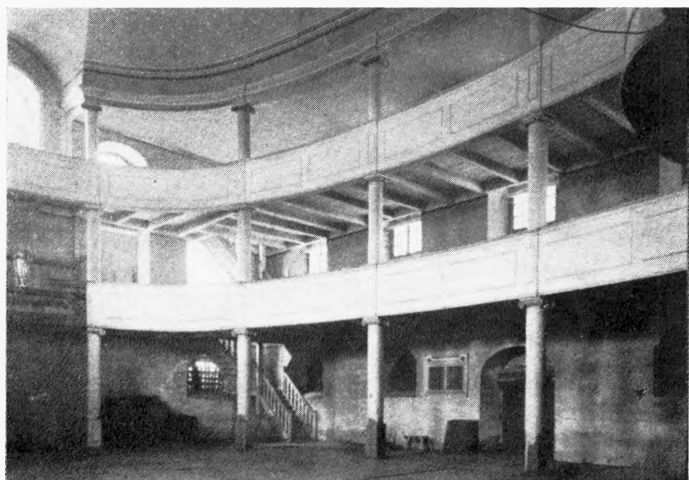

Fig. 35. Zduny, kościół poewangelicki. Wnętrze 1789—92, arch. J. F. Hansen (s. 63).

Fig. 36. Koźmin, wieża bramna przy klasztorze pobernardyńskim 1. poł. w. XVIII (s. 27).

Fig. 37. Koźmin, kościół par. Portal zach. ok. 1670 (s. 20).

Fig. 38. Krotoszyn, klasztor potrynitarSKI.
Portal zach. ok. 1733 (s. 39).

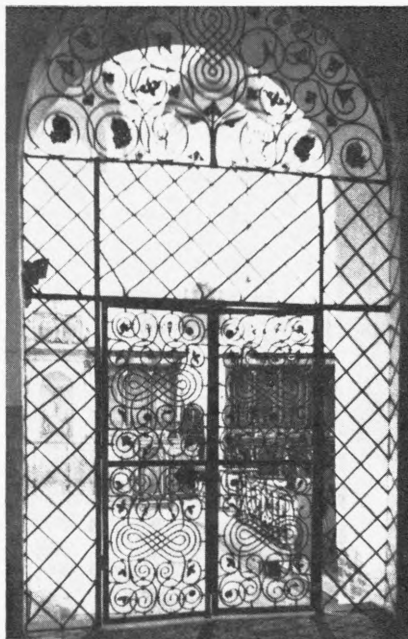

Fig. 39. Koźmin, kościół par. Krata do
kaplicy, 1. poł. w. XVII (s. 20).

Fig. 40. Koźmin, kościół par. Okno w fasadzie zach. ok. 1670 (s. 20).

Fig. 41. Krotoszyn, kościół potrynitarski 1766—72, proj. arch. *K. M. Frantz*. Fragment chóru muzycznego (s.38).

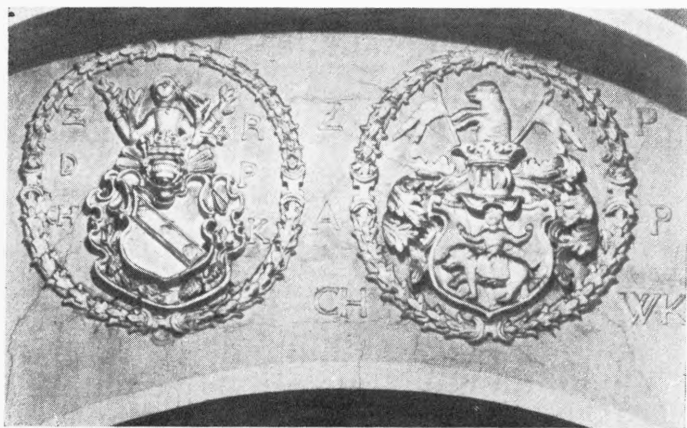

Fig. 42. Koźmin, kościół par. Kartusze herbowe nad łukiem tęczy-
wym, ok. 1670 (s. 20).

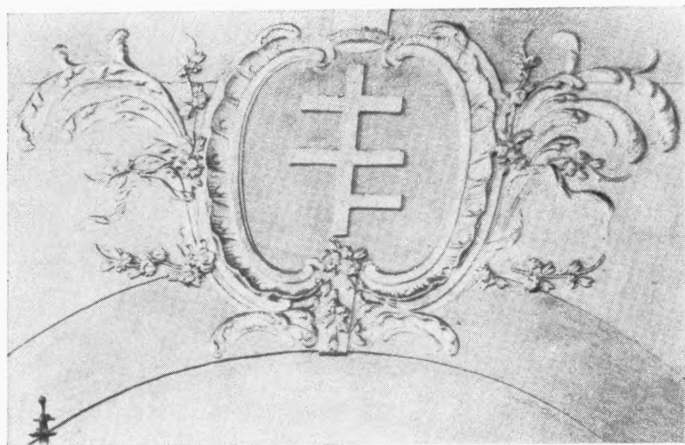

Fig. 43. Krotoszyn, kościół potrynitański. Kartusz herbowy na para-
pecie empory ok. 1772 (s. 38).

Fig. 44. Koźmin, kościół Trójcy Św. 1570 i 1898. Widok od pd. (s. 27).

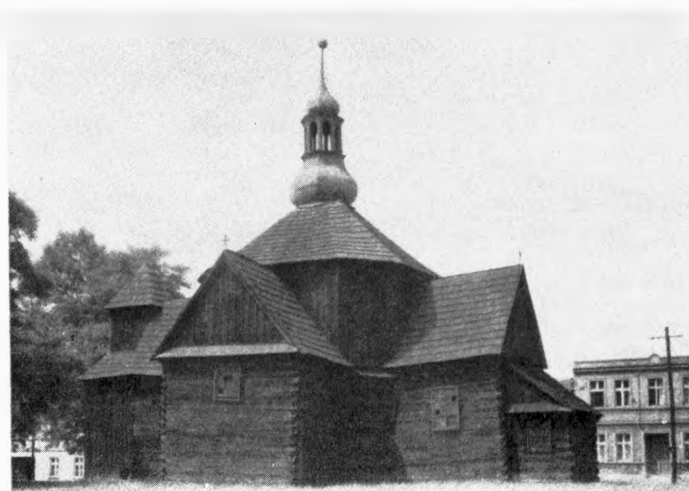

Fig. 45. Krotoszyn, kościół śś. Fabiana i Sebastiana ok. 1572 i 1813.
Widok od pd. (s. 40).

Fig. 46. Starygród, kościół par. ok. poł. w. XVII i 1852. Widok od pd.-wsch. (s. 53).

Fig. 47. Starygród, kościół par. Wnętrze ok. poł. w. XVII (s. 53).

Fig. 48. Koźmin, zamek przed poł. w. XIV, 2. poł. w. XVI i 1865. Widok od zach. (s. 28).

Fig. 49. Krotoszyn, wieża ratuszowa 1689 i 1777
(s. 42).

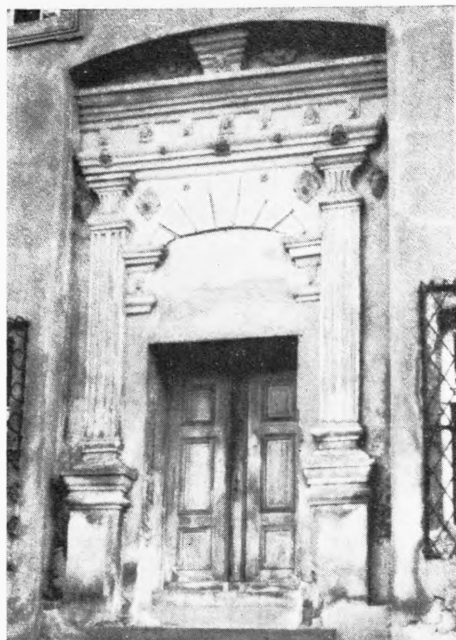

Fig. 50. Koźmin, zamek. Portal po poł. w.
XVI, 1. poł. w. XVII i w. XIX (s. 29).

Fig. 51. Krotoszyn, pałac 1692—1700 i ok. 1819. Widok od frontu (s. 41).

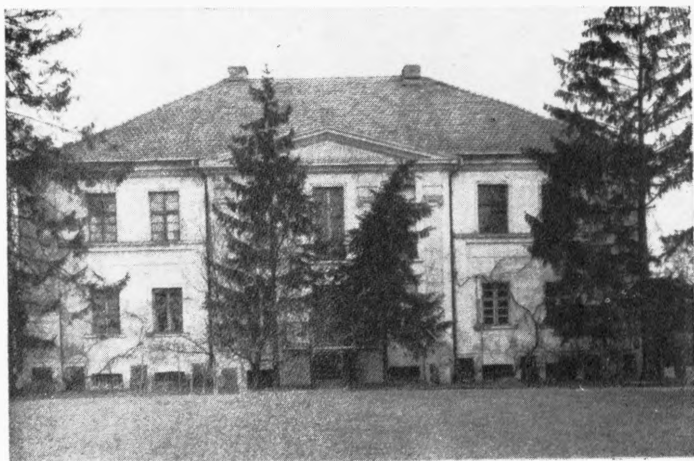

Fig. 52. Wyganów, dwór 1. ćw. w. XIX. Widok od frontu (s. 59).

Fig. 53. Baszków, pałac po 1800 i 2. poł. w. XIX. Widok od frontu (s. 2).

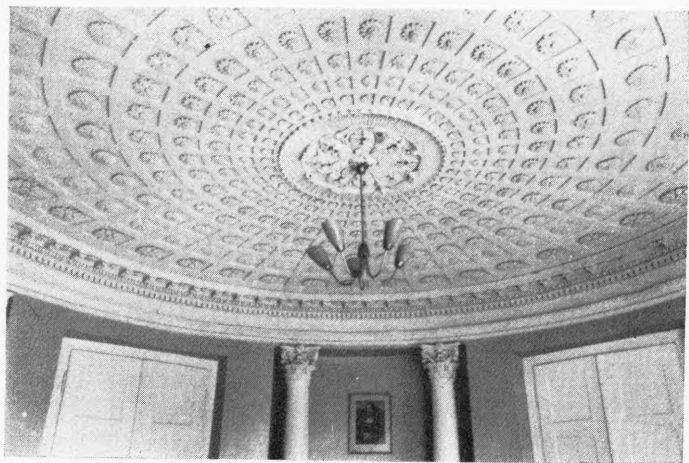

Fig. 54. Baszków, pałac. Dekoracja plafonu w sali rotundowej po 1800 (s. 3).

Fig. 55. Sulmierzyce, ratusz 1743. Widok od frontu (s. 57).

Fig. 56. Zduny, ratusz ok. 1684 i pocz. w. XIX (s. 64).

Fig. 57. Zduny, dom ul. Jana Kazimierza nr 2, 1679 (s. 66).

Fig. 58. Zduny, dom Rynek nr 9, koniec w. XVIII (s. 65).

Fig. 59. Zduny, dom Rynek nr 10, 1. poł. w. XVIII
(s. 66).

Fig. 60. Zduny, dom ul. Mickiewicza nr 9, pocz.
w. XIX (s. 65).

Fig. 61. Krotoszyn, dom ul. Koźmińska nr 36, 2. poł.
w. XVIII (s. 43).

Fig. 62. Starkówiec, kuźnia 1. ćw. w. XIX (s. 52).

Fig. 63. Zduny, dom Rynek nr 8, 2. poł. w. XVIII (s. 65).

Fig. 64. Zduny, dom ul. Piotra Skargi nr 14, 1. poł. w. XVIII (s. 66).

Fig. 65. Zduny, dom ul. Mickiewicza nr 12, ok. poł. w. XVIII (s. 65).

Fig. 66. Mycielin, stodoła w. XIX (s. 46).

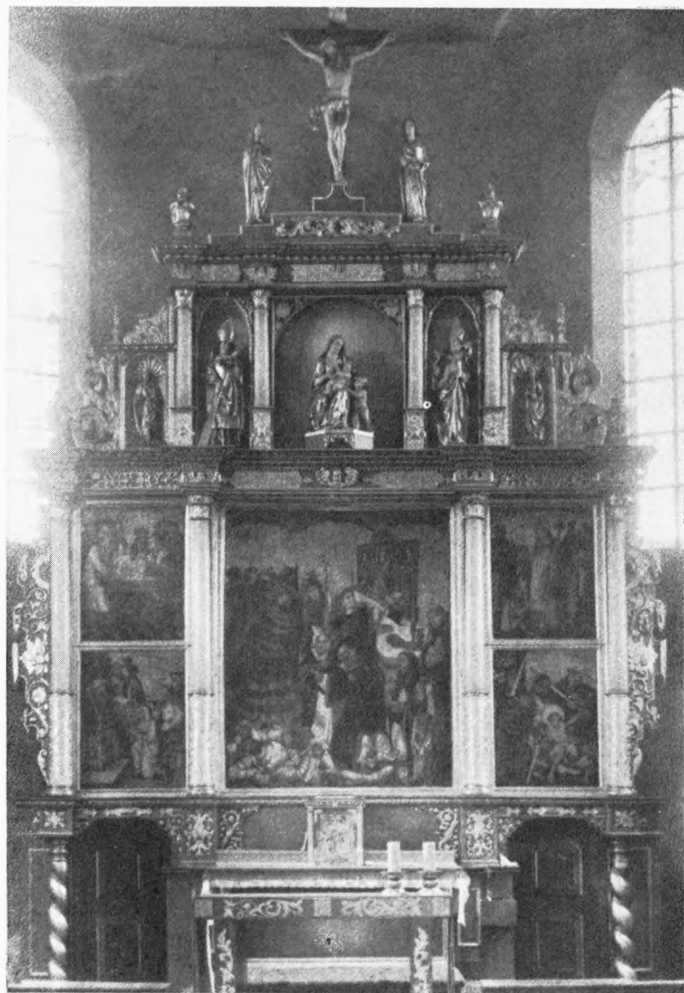

Fig. 67. Kobylin, kościół par. Ołtarz główny ok. 1518 i 1613 (s. 10).

Fig. 68. Koźmin, kościół par. Ołtarz główny przed 1635 (s. 20).

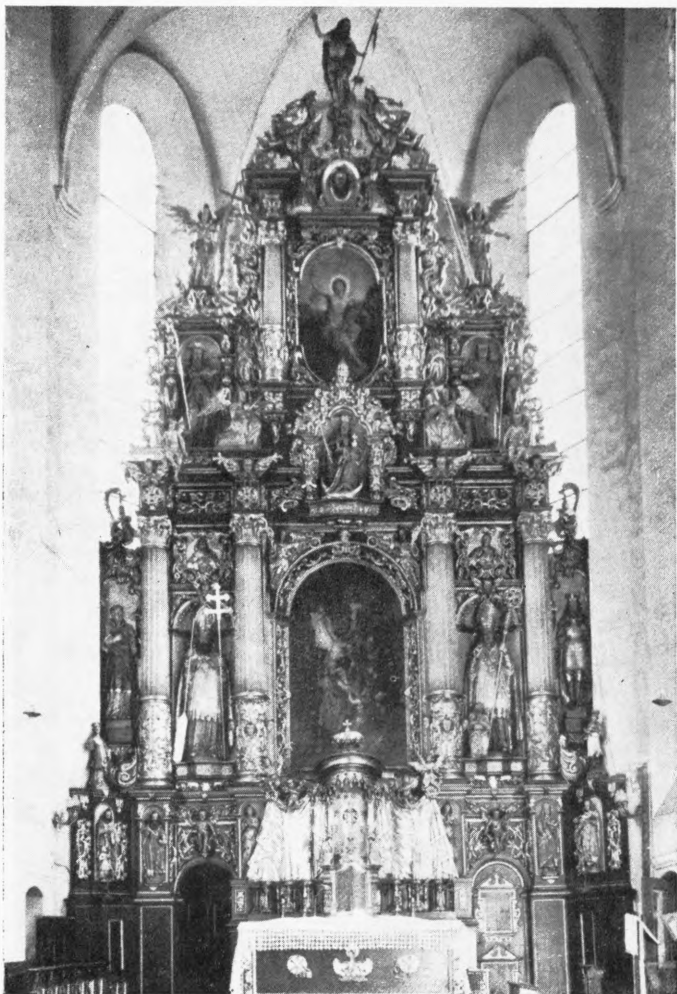

Fig. 69. Krotoszyn, kościół par. Ołtarz główny ok. 1630—40 (s. 33).

Fig. 70. Koźmin, kościół pobernardyński. Ołtarz główny po 1650 (s. 25).

Fig. 71. Serafinów, kościół fil. Ołtarz boczny pocz. w. XVII (s. 51).

Fig. 72. Sulmierzyce, kościół par. Ołtarz boczny ok. 1640 (s. 56).

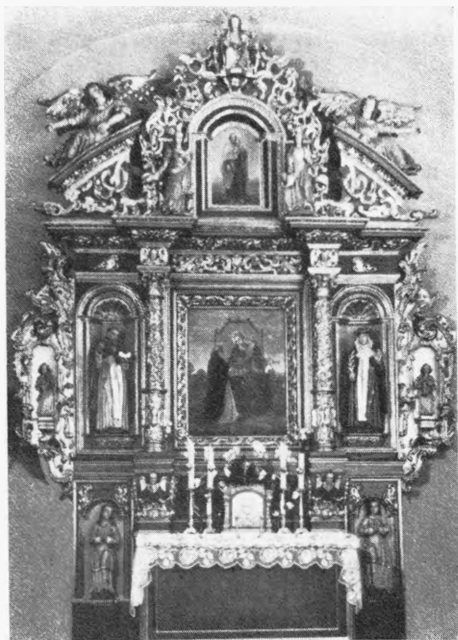

Fig. 73. Krotoszyn, kościół par. Ołtarz w kaplicy pd. 2. ćw. w. XVII (s. 34).

Fig. 74. Rozdrażew, kościół par. Ołtarz główny 2. ćw. w. XVII (s. 51).

Fig. 75. Koźmin, kościół Trójcy Sw. Ołtarz główny ok. poł. w. XVII (s. 27).

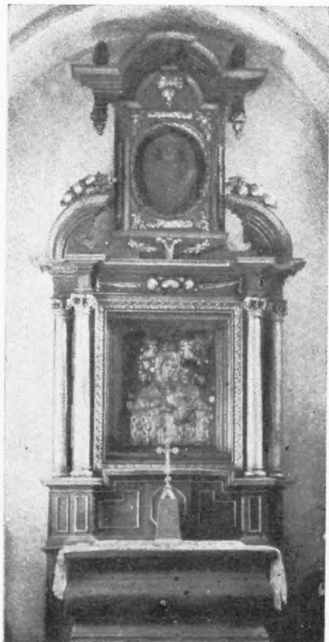

Fig. 76. Koźmin, kościół par. Ołtarz boczny 3. ćw. w. XVII (s. 21).

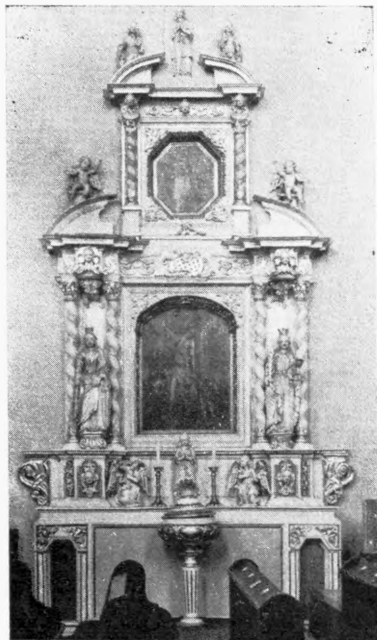

Fig. 77. Kobylin, kościół par. Ołtarz boczny ok. poł. w. XVII (s. 11).

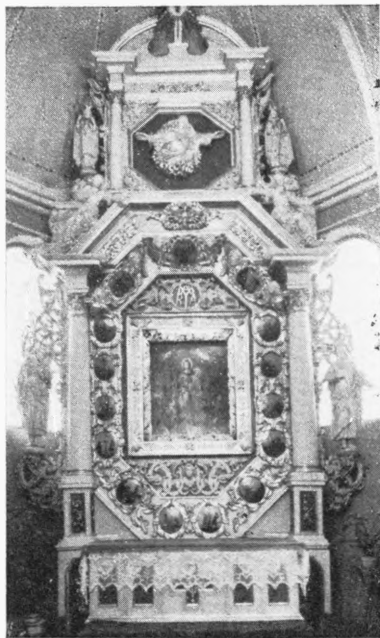

Fig. 78. Kobylin, kościół par. Ołtarz w kaplicy ok. poł. w. XVII (s. 11).

Fig. 79. Kobylin, kościół par. Ołtarz boczny ok. 1700 (s. 11).

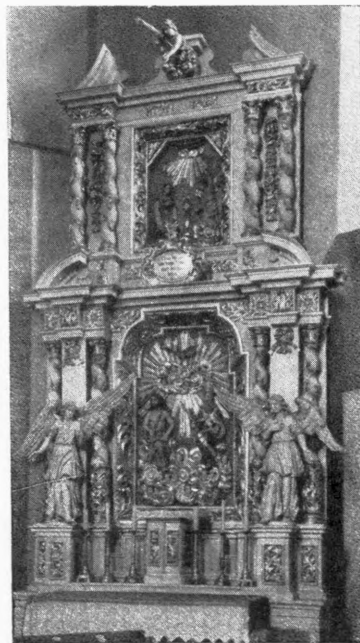

Fig. 80. Kobylin, kościół par. Ołtarz boczny 4. ćw. w. XVIII (s. 11).

Fig. 81. Starygród, kościół par.
Ołtarz boczny ok. 1720 s. 54).

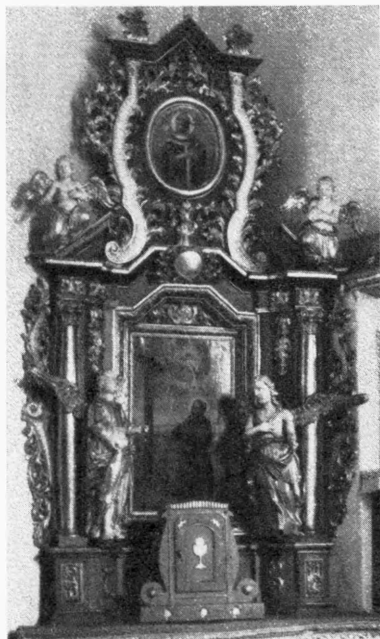

Fig. 82. Wielowieś, kościół par. Ołtarz
boczny 2. ćw. w. XVIII (s. 59).

Fig. 83. Kozmin, kościół pobernardyński. Ołtarz boczny ok. 1720—30, wyk. *F. A. Braumbacher* (?) (s. 25).

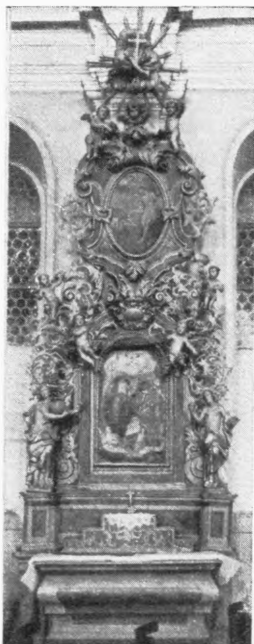

Fig. 84. Kozmin, kościół pobernardyński. Ołtarz boczny ok. 1720—30, wyk. *F. A. Braumbacher* (?) (s. 26).

Fig. 85. Borzęciczki, kościół par. Ołtarz boczny ok. poł. w. XVIII (s. 7).

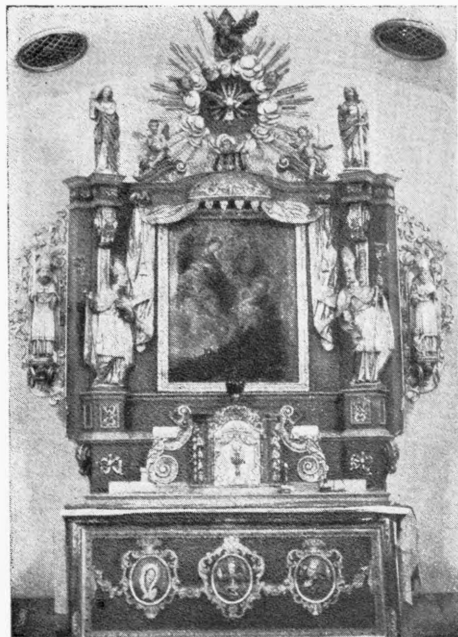

Fig. 86. Koryta, kościół par. Ołtarz główny
2. ćw. w. XVIII, fragmenty z ok. 1630 (s. 16).

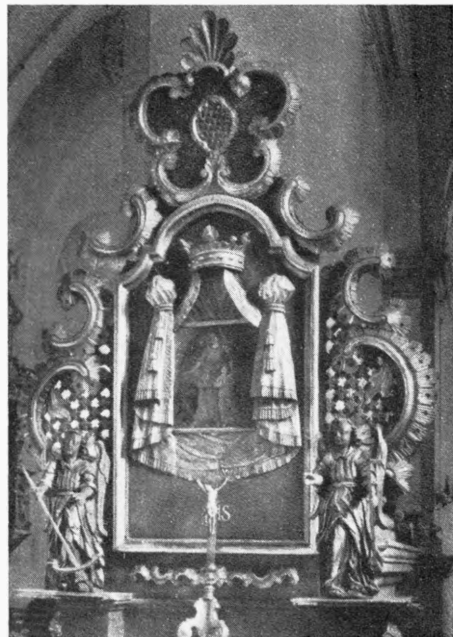

Fig. 87. Koźmin, kościół par. Ołtarz boczny
2. poł. w. XVIII (s. 21).

Fig. 88. Krotoszyn, kościół par.
Ołtarz boczny 3. ćw. w. XVIII
(s. 34).

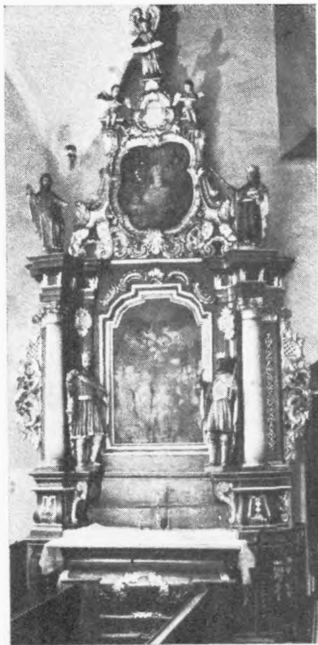

Fig. 89. Krotoszyn, kościół par.
Ołtarz boczny 3. ćw. w. XVIII
(s. 35).

Fig. 90. Krotoszyn, kościół par.
Ołtarz boczny 2. ćw. w. XVIII
(s. 34).

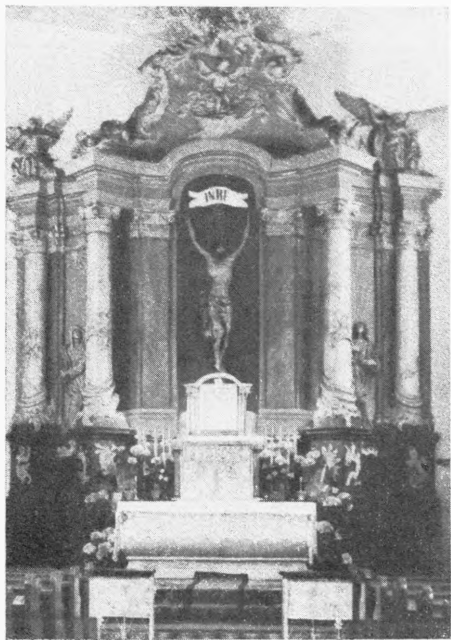

Fig. 91. Borzęciczki, kościół par. Ołtarz główny ok. poł. w. XVIII (s. 7).

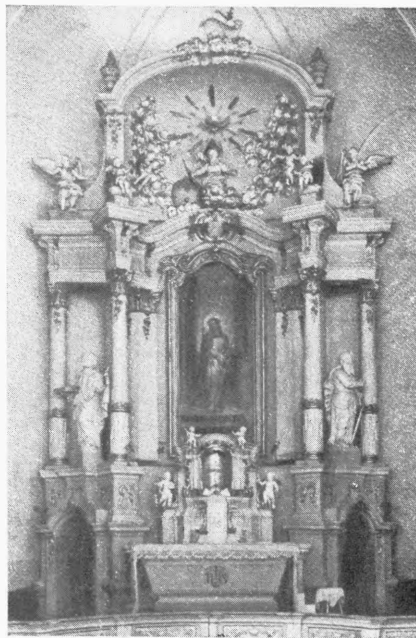

Fig. 92. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Ołtarz główny ok. 1772—5 (s. 38).

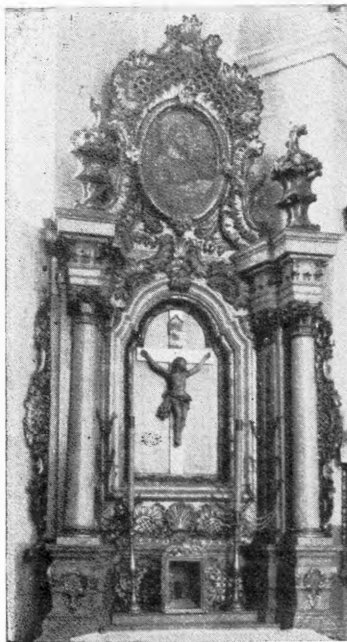

Fig. 93. Benice, kościół par. Ołtarz boczny 3. ćw. w. XVIII (s. 5).

Fig. 94. Krotoszyn, kościół par. Ołtarz boczny 1775 (?) (s. 34).

Fig. 95. Baszków, kościół par. Ołtarz boczny ok. 1850–60 (s. 2).

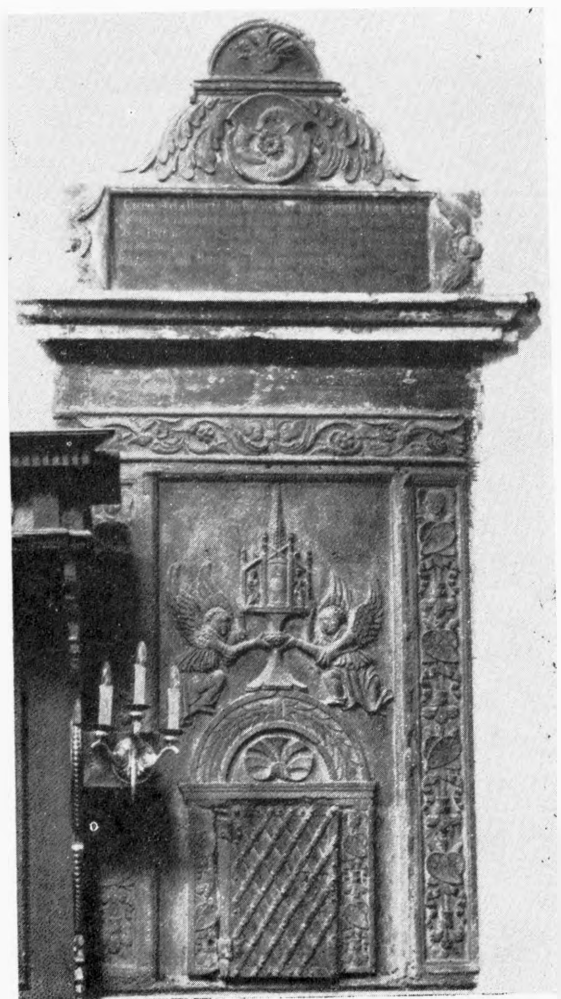

Fig. 96. Koźmin, kościół par. Sakramentarium ok. 1550
(s. 21).

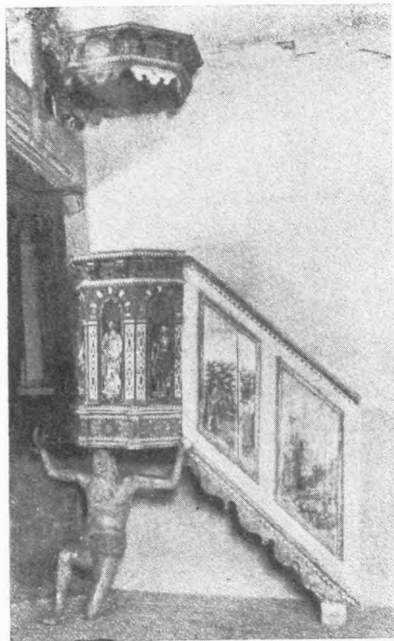

Fig. 97. Koźmin, kościół Trójcy Św.
Ambona 4. ćw. w. XVI (s. 28).

Fig. 98. Krotoszyn, kościół
par. Ambona przed poł. w.
w. XVII (s. 35).

Fig. 99. Koźmin, kościół par. Am-
bona ok. 1680 (s. 22).

Fig. 100. Zduny, kościół par. Ambona 2. ćw. w. XVIII (s. 62).

Fig. 101. Zduny, kościół par. Chrzcielnica 2. ćw. w. XVIII (s. 62).

Fig. 102. Koźmin, kościół pobernardyński. Ambona 1725, wyk. F. A. Braumbacher (s. 26).

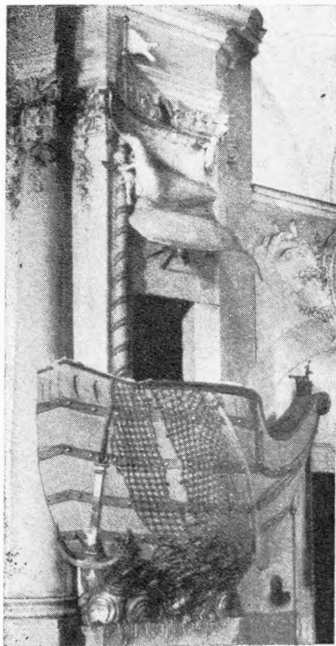

Fig. 103. Krotoszyn, kościół po-
trynitarski. Ambona ok. 1772—5
(s. 38).

Fig. 104. Sulmierzyce, ratusz (muzeum). Chrzciel-
nica koniec w. XV (s. 57).

Fig. 105. Kobylin, kościół par. Chrzciel-
nica 1518 (s. 11).

Fig. 106. Koźmin, kościół par.
Kropielnica w. XV (?) (s. 22).

Fig. 107. Koźmin, kościół par.
Kropielnica w. XV (?) (s. 22).

Fig. 108. Lutogniew, kościół
par. Chrzcielnica w. XVI/XVII
(s. 45).

Fig. 109. Krotoszyn, kościół par.
Chrzcielnica 1683 (?) (s. 22).

Fig. 110. Benice, kościół par.
Chrzcielnica ok. poł. w.
XVIII (s. 5).

Fig. 111. Koźmin, kościół par.
Chrzcielnica 1683 (?) (s. 22).

Fig. 112. Koźmin, kościół par. Chór muzyczny ok. 1680 (s. 22).

Fig. 113. Krotoszyn, kościół par. Stalle 1. poł. w. XVII (s. 35).

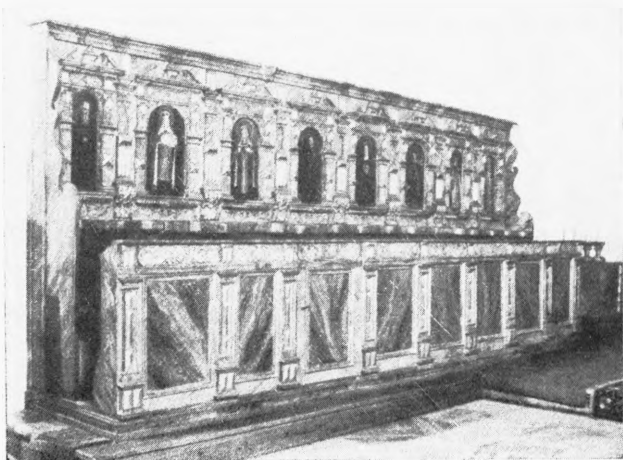

Fig. 114. Koźmin, kościół pobernardyński. Stalle 3. ćw. w. XVII (s. 26).

Fig. 115. Koźmin, kościół par. Stalle 1680 (s. 22).

Fig. 116. Koźmin, kościół par. Fragment stall 1680 (s. 22).

Fig. 117. Benice, kościół par. Konfesjonal
3. ćw. w. XVIII (s. 5).

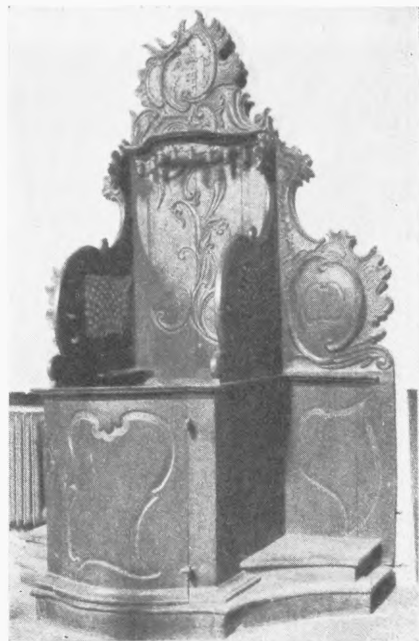

Fig. 118. Kobylin, kościół bernardynów.
Konfesjonal 2. poł. w. XVIII (s. 14).

Fig. 119. Koźmin, kościół pobernardyński. Konfesjonał ok. 1776 (s. 26).

Fig. 120. Starygród, kościół par. Konfesjonał w. XVIII (s. 54).

Fig. 121. Krotoszyn, kościół potrynitarski.
Konfesjonał ok. 1772—5 (s. 38).

Fig. 122. Krotoszyn, kościół potrynitarski.
Sekretera ok. 1775 (s. 38).

Fig. 123. Borzęciczki, kościół par. Fotel w. XVII/XVIII (s. 7).

Fig. 124. Krotoszyn, kościół potryni-tarski. Krzesło 1730 (s. 38).

Fig. 125. Krotoszyn, kościół potrynitański. Feretron 4. ćw. w. XVIII (s. 39).

Fig. 126. Sulmierzyce, kościół par. Feretron koniec w. XVIII (s. 56).

Fig. 127. Koźmin, kościół pobernardyński. Drzwi do zakrystii ok. poł. w. XVII (s. 25).

Fig. 128. Koźmin, kościół pobernardyński. Drzwi do krużganku 1. poł. w. XVIII (s. 25)

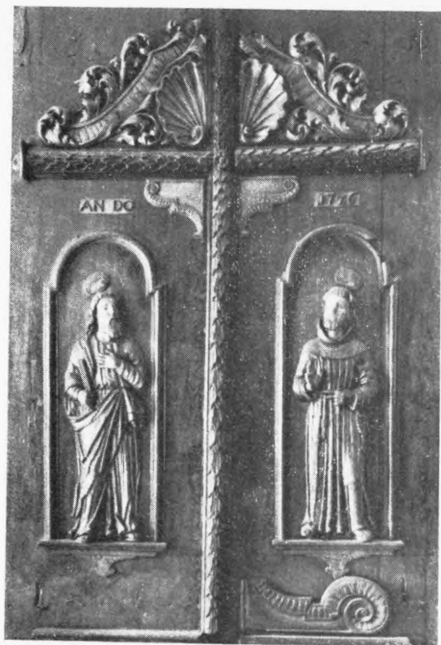

Fig. 129. Kobylin, kościół bernardynów.
Drzwi w przedsionku 1726 (s. 14).

Fig. 130. Zduny, dom ul. Mickiewicza nr 9. Drzwi pocz.
w. XIX (s. 65).

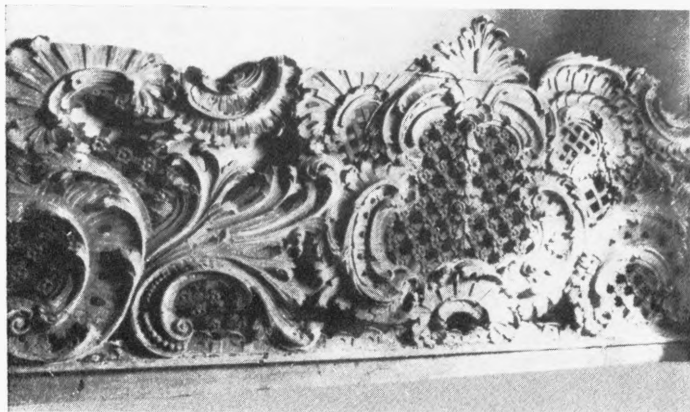

Fig. 131. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Balustrada łoży ok. 1775 (s. 39).

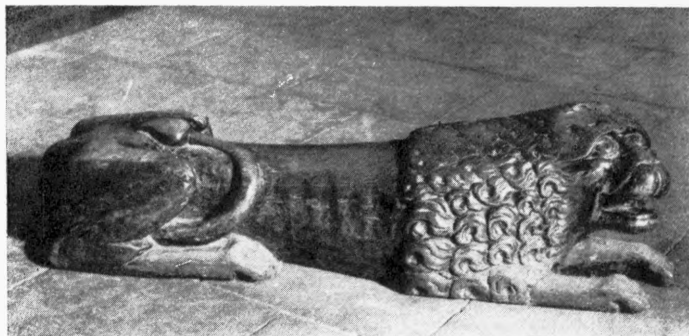

Fig. 132. Koźmin, kościół par. Rzeźba lwa w. XVII (s. 22).

Fig. 133. Kobylin, kościół par. Część środkowa tryptyku ze sceną
Zabójstwa św. Stanisława ok. 1518 (s. 10).

Fig. 134. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Kupna wsi ok. 1518 (s. 10).

Fig. 135. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Wskrzeszenia Piotrowina ok. 1518 (s. 11).

Fig. 136. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Piotrowin przed sądem królewskim ok. 1518 (s. 11).

Fig. 137. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Rozsiekania zwłok ok. 1518 (s. 11).

Fig. 138. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Zwiastowania ok. 1518 (s. 11).

Fig. 139. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku ze sceną Wniebowzięcia ok. 1518 (s. 11).

Fig. 140. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku z postaciami św. Barbary i Katarzyny ok. 1518 (s. 11).

Fig. 141. Kobylin, kościół par. Kwaterna tryptyku z postaciami św. Elżbiety i Jadwigi ok. 1518 (s. 11).

Fig. 142. Starygród, kościół par. Obraz św. Anny Samotrzcęć po poł. w. XVI (s. 54).

Fig. 143. Koźmin, kościół par. Obraz Wniebowzięcia N. P. Marii 3. ćw. w. XVI (s. 21).

Fig. 144. Strygród, kościół par. Obraz sw. Anny Samostrzeć z św. Janem Chrzcicielem 1567 (?) (s. 54).

Fig. 145. Lutogniew, kościół par. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem 1. poł. w. XVI (s. 44).

Fig. 146. Koźmin, kościół par. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem koniec w. XVI (s. 21).

Fig. 147. Koźmin, kościół Trójcy Św. Obraz Matki Boskiej adorującej Dzieciątko pocz. w. XVII (s. 28).

Fig. 148. Borzęciczki, kościół par. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem koniec w. XVI i w. XIX (s. 7).

Fig. 149. Koźmin, kościół Trójcy Św. Obraz Trójcy Św. koniec w. XVI (s. 27).

Fig. 150. Serafinów, kościół fil. Obraz św. Stanisława ok. 1600 (s. 52).

Fig. 153. Krotoszyn, kościół par. Obraz Zdjęcie z Krzyża ok. poł. w. XVII, kopia z P. P. Rubensa (s. 34).

Fig. 154. Kobylin, kościół par. Obraz Matki Boskiej Różańcowej ok. poł. w. XVII (s. 11).

Fig. 155. Krotoszyn, kościół par. Obraz św. Stanisława Kostki 1. ćw. w. XVII (s. 34).

Fig. 156. Koźmin, kościół pobernardyński. Obraz Niepokalanego Poczęcia N. P. Marii ok. poł. w. XVII (s. 25).

Fig. 157. Kobylin, kościół par. Fragment ołtarza w kaplicy z mal. sceną Zwiastowania N. P. Marii ok. poł. w. XVII (s. 11).

Fig. 158. Kobylin, kościół par. Fragment ołtarza w kaplicy z mal. sceną Koronacji N. P. Marii ok. poł. w. XVII (s. 11)

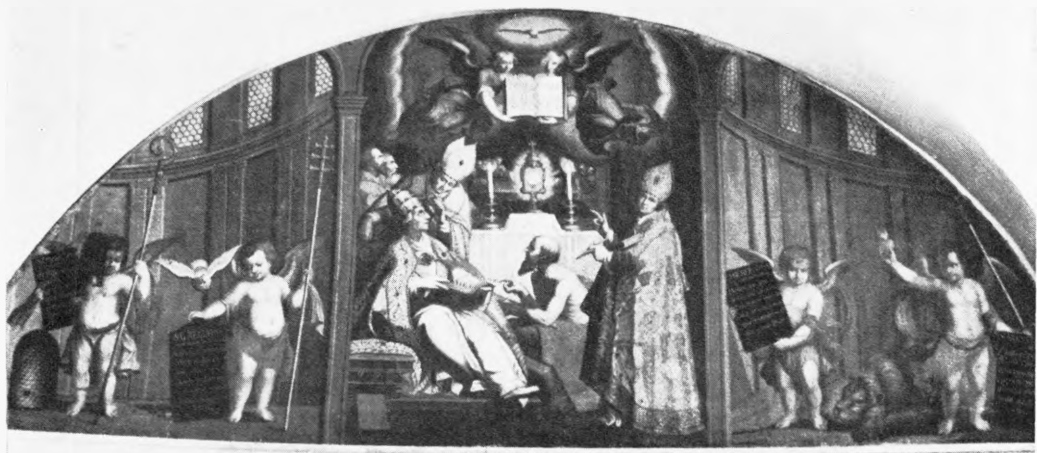

Fig. 159. Koźmin, kościół pobernardyński. Obraz ze sceną Dysputy o Najświętszym Sakramencie
2. poł. w. XVII (s. 26).

Fig. 160. Zduny, kościół par.
Obraz ze sceną Cudownego
rozmnożenia chleba 1734 (s. 62).

Fig. 161. Baszków, kościół par. Obraz
Wydobycia zwłok św. Jana Nepomu-
cena, mal. *L. Kapliński* (?) ok. 1850–60
(s. 2).

Fig. 162. Wyganów, dwór. Fragment polichromii salonu 1. éw. w. XIX (s. 59).

Fig. 163. Koźmin, kościół par. Portret trumienny
Andrzeja Przyjemskiego zm. 1677 (s. 22).

Fig. 164. Koźmin, kościół par. Portret trumienny
Władysława Przyjemskiego zm. 1699 (s. 22).

Fig. 165. Koźmin, kościół par. Portret trumienny Aleksandra Przyjemskiego zm. 1694 (s. 22).

Fig. 166. Koźmin, kościół par. Portret trumienny burmistrza Grzegorza Faldrowskiego zm. 1683 (s. 22).

Fig. 167. Koźmin, kościół par. Portret epitafijny ks. Wojciecha Dambrowskiego zm. 1690 (s. 23).

Fig. 168. Kobylin, klasztor bernardynów. Portret trumienny Anny Rogalińskiej zm. 1693 (s. 15).

Fig. 169. Koźmin, kościół par. Portret trumien-
ny Andrzeja Czepy zm. 1680 (s. 22).

Fig. 170. Koźmin, kościół par. Portret księdza
2. poł. w. XVII (s. 22).

Fig. 171. Koźmin, kościół par. Portret Mikołaja z Koźmina
ok. 1680 i w. XIX (s. 22).

Fig. 172. Koźmin, kościół par. Portret Benedykta z Koźmina
ok. 1680 i w. XIX (s. 22).

Fig. 173. Starygród, kościół par. Portret Franciszka Pruskiego zm. 1808 (s. 54).

Fig. 174. Starygród, kościół par. Portret Jana Nepomucena Węgorzewskiego zm. 1826 (s. 54).

Fig. 175. Starygród, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem koniec w. XIV (s. 54).

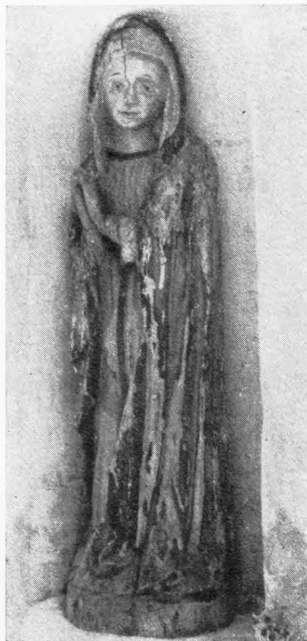

Fig. 176. Kobylin, kapliczka przy kościele bernardynów. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej 1. poł. w. XV (s. 16).

Fig. 177. Koźmin, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej w. XV/XVI (s. 22).

Fig. 178. Koźmin, kościół Trójcy
Sw. Rzeźba św. Jana Ewangelisty
pocz. w. XVI (s. 28).

Fig. 179. Sulmierzyce, kościół par. Rzeźba
Pietà 1. ćw. w. XVI (s. 56).

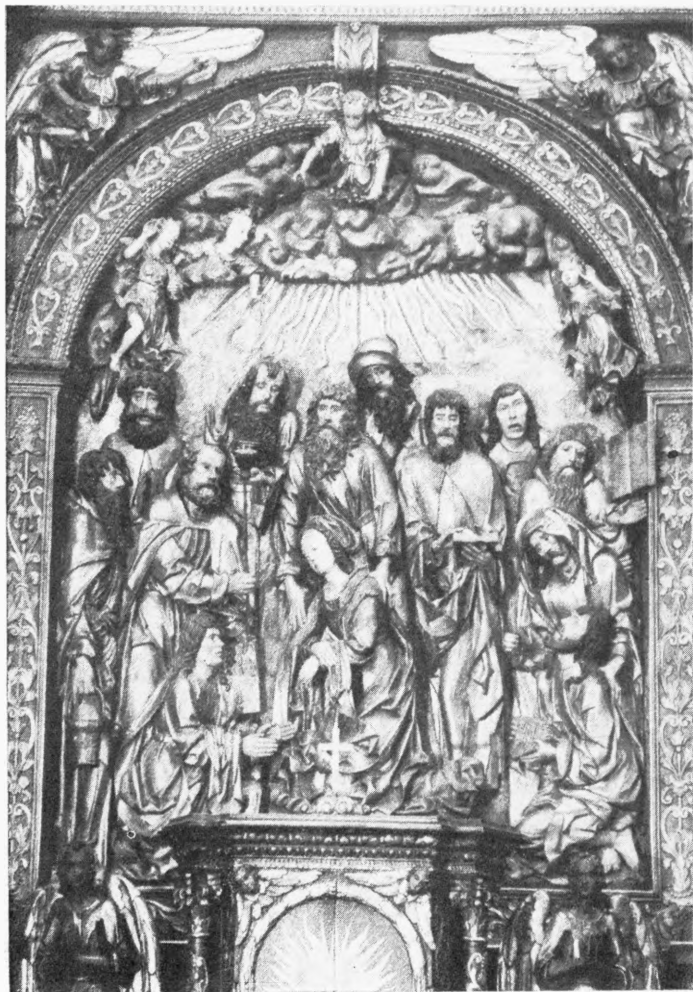

Fig. 180. Koźmin, kościół par. Płaskorzeźba ze sceną Zaśnięcia N. P. Marii 1. ćw. w. XVI (s. 21).

Fig. 181. Koźmin, kościół par. Fragment płaskorzeźby ze sceną Zaśnięcia N. P. Marii 1. ćw. w. XVI (s. 21).

Fig. 182. Koźmin, kościół par. Fragment płaskorzeźby ze sceną Zaśnięcia N. P. Marii 1. ćw. w. XVI (s. 21).

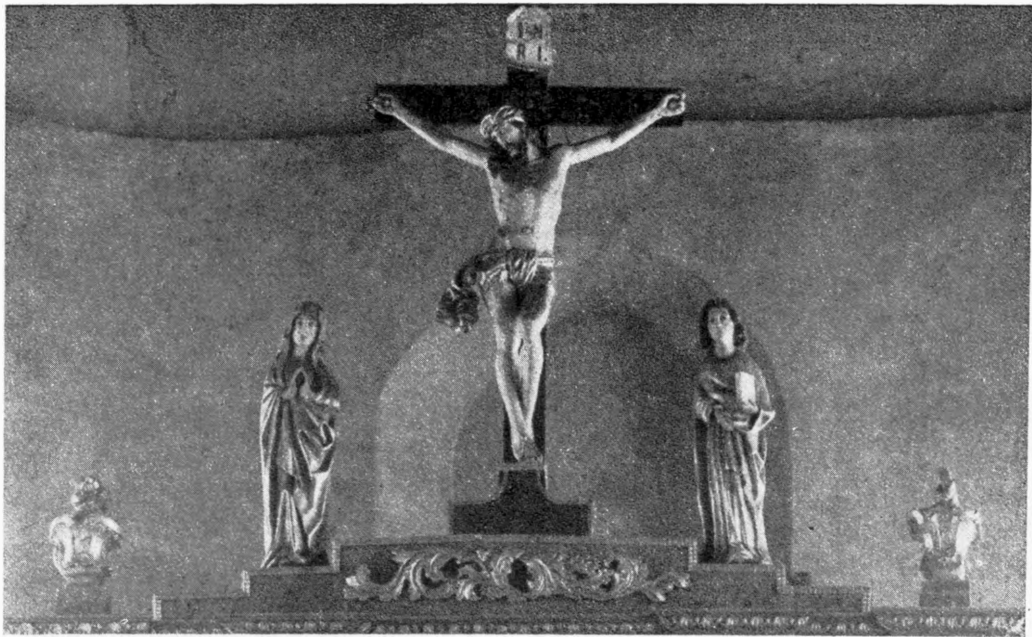

Fig. 183. Kobylin, kościół par. Grupa Pasji ok. 1518 w zwieńczeniu ołtarza głównego (s. 11).

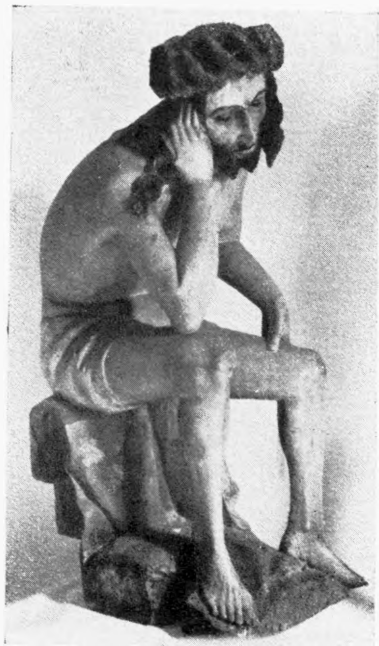

Fig. 184. Koźmin, kościół par. Rzeź-
ba Chrystusa Frasobliwego pocz. w.
XVI (s. 22).

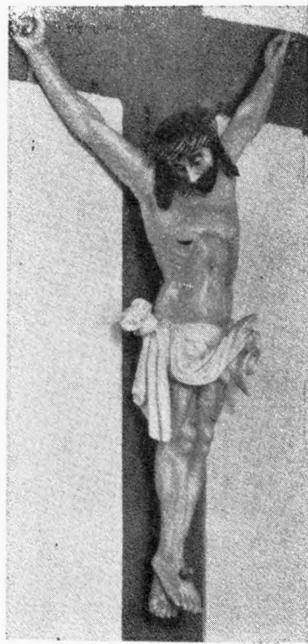

Fig. 185. Pogorzela, kościół par.
Krucyfiks I. ćw. w. XVI (s. 50).

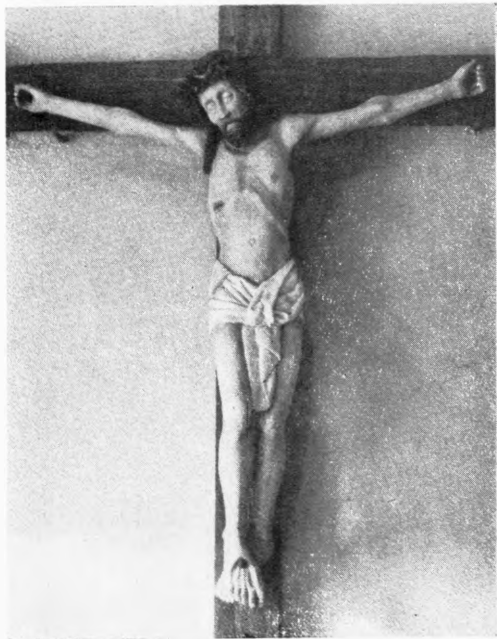

Fig. 186. Kobylin, kościół par. Krucyfiks 1. poł. w. XVI (s. 11).

Fig. 187. Wałków, kościół par. Rzeźba Chrystusa Frasobliwego 1. poł. w. XVI (s. 58).

Fig. 188. Koryta, kościół par. Rzeźba Pietą, wpółludowa o tradycjach gotyckich (s. 17).

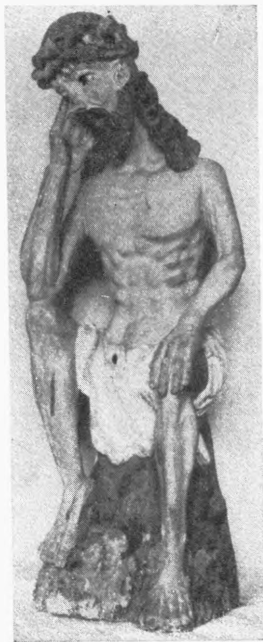

Fig. 189. Kobylin, kapliczka przy kościele bernardynów. Rzeźba Chrystusa Frasobliwego w. XVI (s. 16).

Fig. 190. Sulmierzyce, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem ok. 1630 (s. 56).

Fig. 191. Stary Krotoszyn, kościół fil. Rzeźba św. Elżbiety (?) l. pol. w. XVII (s. 55).

Fig. 192. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Rzeźba św. Jana Ewangelisty l. pol. w. XVII (s. 39).

Fig. 193. Koźmin, kościół Trójcy Św. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVI/XVII (s. 28).

Fig. 194. Zduny, kościół par. Rzeźba
Pieta w. XVII (?) (s. 62).

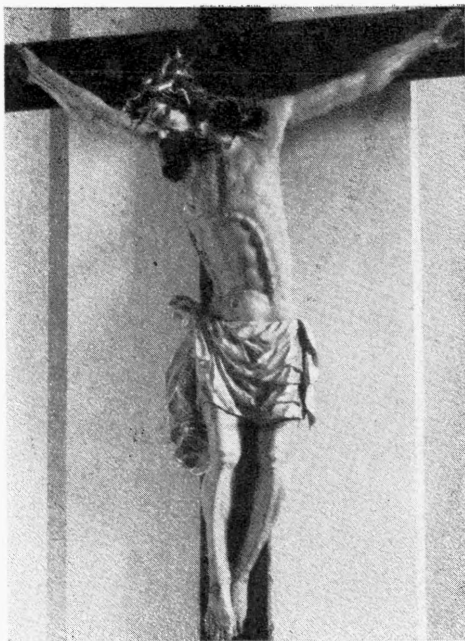

Fig. 195. Sulmierzyce, kościół par. Krucyfiks
pocz. w. XVII (s. 56).

Fig. 196. Krotoszyn, kościół par. Belka tęczowa z grupą Pasji 1. ćw. w. XVII (s. 33).

Fig. 197. Koźmin, kościół par. Plaskorzeźba ze sceną Przyjęcia N. P. Marii przez Chrystusa, w ołtarzu głównym przed 1635 (s. 21).

Fig. 198. Koźmin, kościół par. Rzeźba anioła w ołtarzu głównym przed 1635 (s. 21).

Fig. 199. Koźmin, kościół par.
Rzeźba św. Sebastiana w ołtarzu
bocznym 1. poł. w. XVII (s. 21).

Fig. 200. Koźmin, kościół par.
Rzeźba św. Wacława w ołtarzu
głównym przed 1635 (s. 20).

Fig. 201. Koźmin, kościół
par. Rzeźba św. Rocha
w ołtarzu bocznym 1. poł.
w. XVII (s. 21).

Fig. 202. Krotoszyn, kościół par. Fragment kolumny z ołtarza głównego ok. 1630—40 (s. 33).

Fig. 203. Krotoszyn, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej w ołtarzu głównym ok. 1630—40 (s. 33).

Fig. 204. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Krucyfiks w ołtarzu bocznym w. XVII (s. 38).

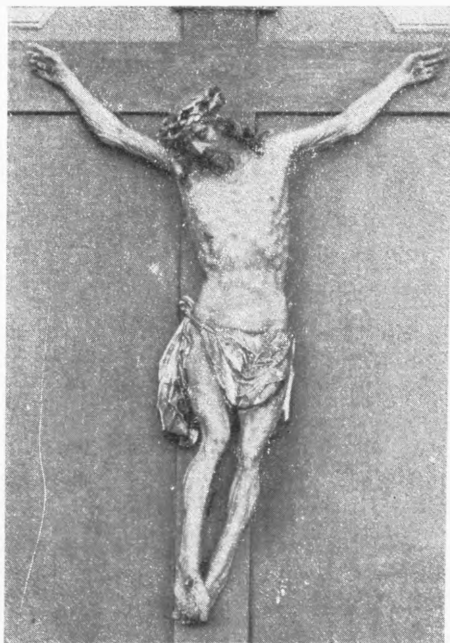

Fig. 205. Baszków, kościół par. Krucyfiks w ołtarzu głównym ok. poł. w. XVII (s. 2).

Fig. 206. Koźmin, kościół pobernardyński. Rzeźba anioła z ambony, wyk. F. A. Braumbacher 1725 (s. 26).

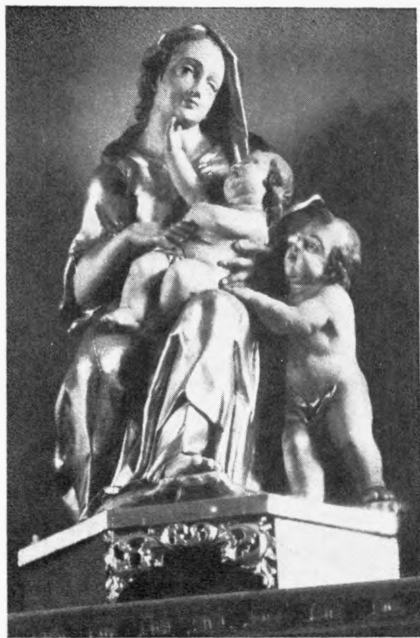

Fig. 207. Kobylin, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej ok. poł. w. XVIII w oltarzu głównym (s. 11).

Fig. 208. Borzęciczki, kościół par. Krucyfiks ok. poł. w. XVIII w ołtarzu głównym (s. 7).

Fig. 209. Krotoszyn, kościół par. Rzeźba św. Józefa z Dzieciątkiem w ołtarzu bocznym, 1775 (?) (s. 34).

Fig. 210. Koźmin, kościół pobernardyński. Rzeźba anioła z ołtarza bocznego, wyk. F. A. Braumbacher (?) ok. 1720—30 (s. 25).

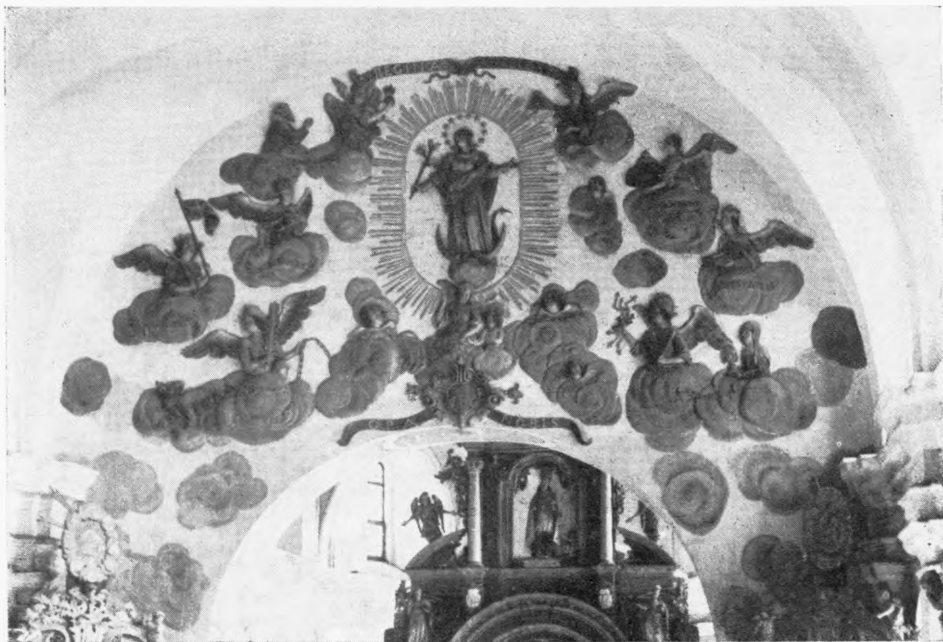

Fig. 211. Koźmin, kościół pobernardyński. Dekoracja ściany tęczowej ok. 1737—9 (s. 25).

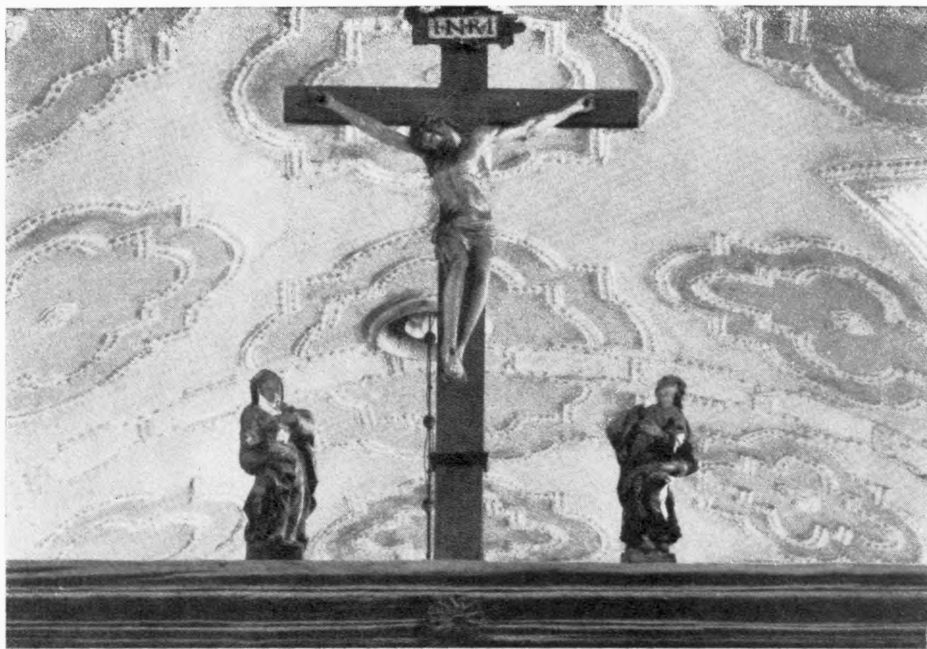

Fig. 212. Koźmin, kościół par. Belka tęczowa w. XVI/XVII z rzeźbami: Chrystusa w. XVI/XVII oraz Matki Boskiej i św. Jana 2. poł. w. XVIII (s. 20).

Fig. 213. Sarygród, kościół par. Belka tęczowa z rzeźbami: Chrystusa w. XVIII (?) oraz Matki Boskiej i św. Marii Magdaleny po poł. w. XIX (s. 53).

Fig. 214. Koźmin, kościół pobernardyński. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem, ludowa (s. 26).

Fig. 215. Stryków, kościół par. Rzeźba św. Zofii z córkami, ludowa po poł. w. XIX (s. 54).

Fig. 216. Stryków, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej, ludowa (s. 54).

Fig. 217. Starygród, kościół par.
Rzeźba św. Jana Nepomucena,
ludowa (s. 45).

Fig. 218. Łagiewniki, kapliczka.
Rzeźba Chrystusa Frasobliwego,
ludowa (s. 45).

Fig. 219. Starygród, kościół par.
Rzeźba św. Józefa,
ludowa (s. 54).

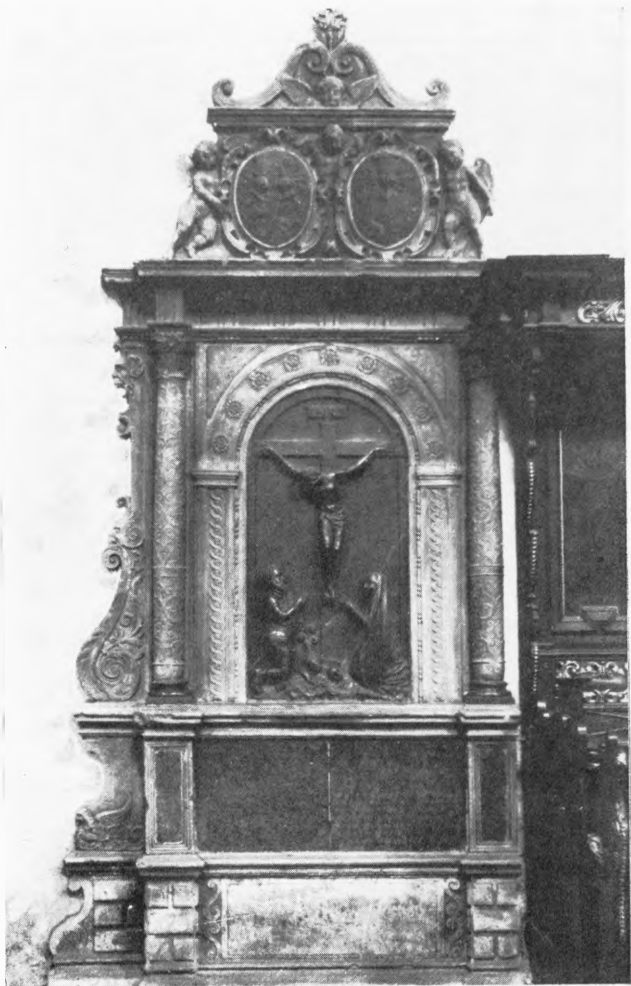

Fig. 220. Koźmin, kościół par. Nagrobek Andrzeja i Barbary Górków, przed 1583 (s. 23).

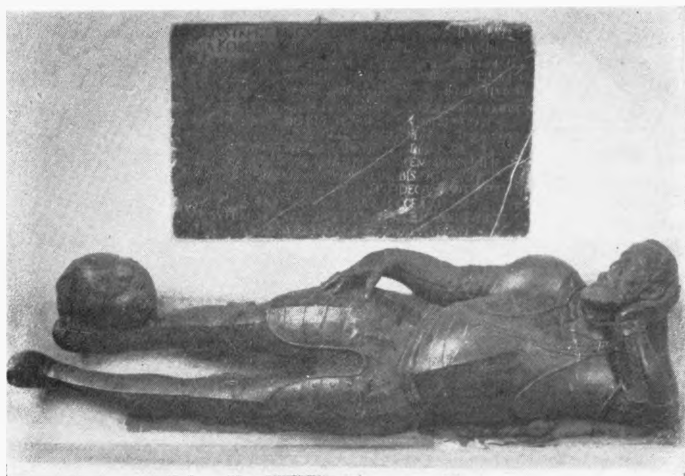

Fig. 221. Kobylin, kościół bernardynów. Płyta z nagrobka Jana Konarskiego 4. ćw. w. XVI (s. 15).

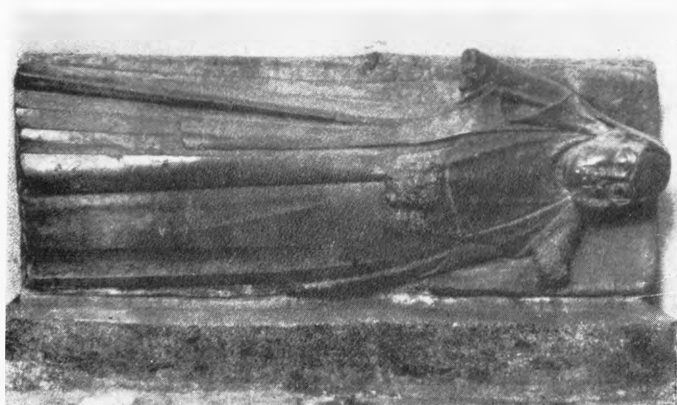

Fig. 222. Koźmin, kościół par. Nagrobek zapewne Katarzyny z Potulickich 1° voto Rozdrażewskiej 2° voto Weyherowej, zm. 1613 (s. 23).

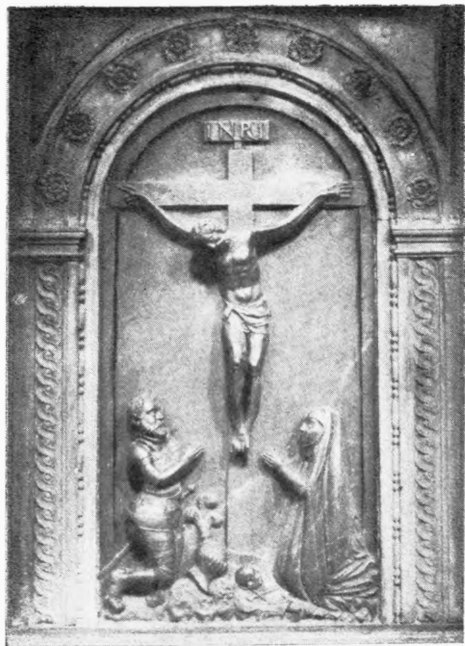

Fig. 223. Koźmin, kościół par. Fragment nagrobka Górków, przed 1583 (s. 23).

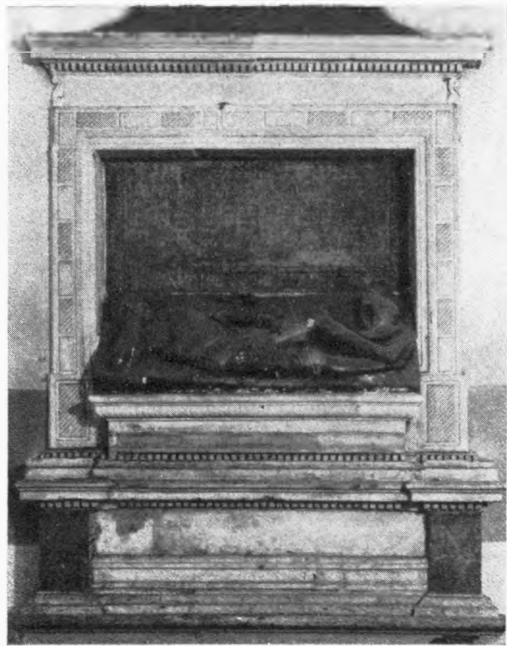

Fig. 224. Krotoszyn, kościół par. Nagrobek Jana Rozdrażewskiego ok. 1597—9 (s. 35).

Fig. 225. Pogorzela, kościół par. Płyta nagrobna Jadwigi Pogorzelskiej zm. 1588 (s. 50).

Fig. 226. Koźmin, kościół par. Płyta nagrobna Barbary Winklerówny zm. 1606 (s. 23).

Fig. 227. Borzęciczki, kościół par.
Płyta nagrobna Sulimowskiej (?)
pocz. w. XVII (s. 7).

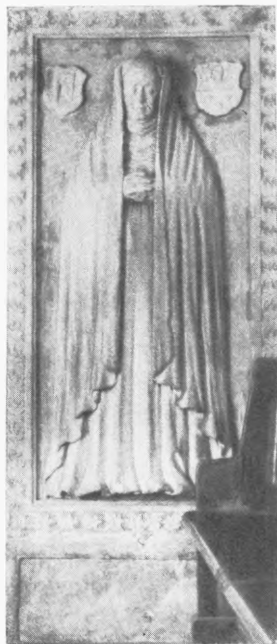

Fig. 228. Benice, kościół par.
Płyta nagrobna Anny Rozdrażewskiej
pocz. w. XVII (s. 5).

Fig. 229. Borzęciczki, kościół par. Płyta nagrobna Macieja Sulimowskiego zm. 1605 (s. 7).

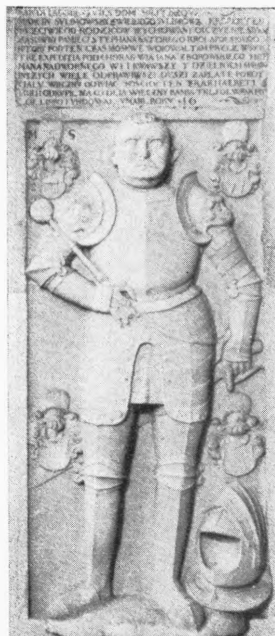

Fig. 230. Borzęciczki, kościół par. Płyta nagrobna Marcina Sulimowskiego pocz. w. XVII (s. 7).

Fig. 231. Koźmin, kościół par. Epitafium ks.
Wojciecha Dambrowskiego zm. 1690 (s. 23).

Fig. 232. Koźmin, kościół par. Epi-
tafium ks. Franciszka Grabowskiego
zm. 1710 (s. 23).

Fig. 233. Kobylin, klasztor bernardynów. Epitafium Kazimierza Skórzewskiego zm. 1692 (s. 15).

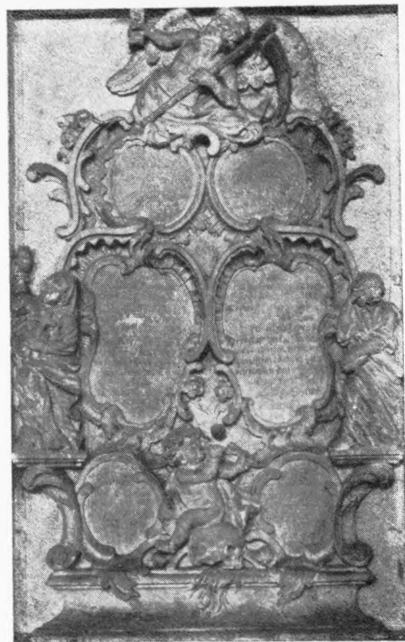

Fig. 234. Zduny, kościół poewangelicki. Płyta nagrobna Christiana Falkenhaana zm. 1765 (s. 63).

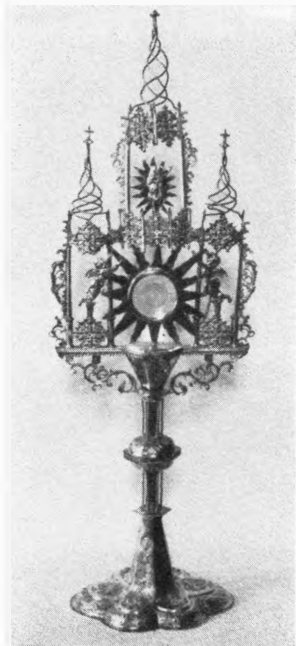

Fig. 235. Sulmierzyce, kościół par. Monstrancja 2. ćw. w. XVII (s. 56).

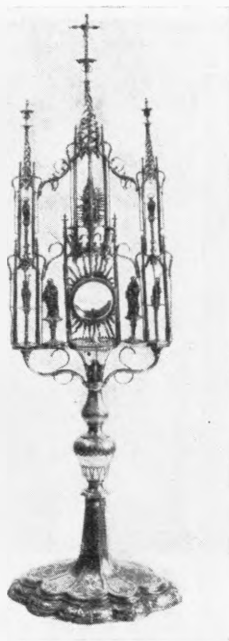

Fig. 237. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Monstrancja 1. ćw. w. XVII (s. 39).

Fig. 236. Walków, kościół par. Monstrancja 2. poł. w. XVI i ok. poł. w. XVII (s. 58).

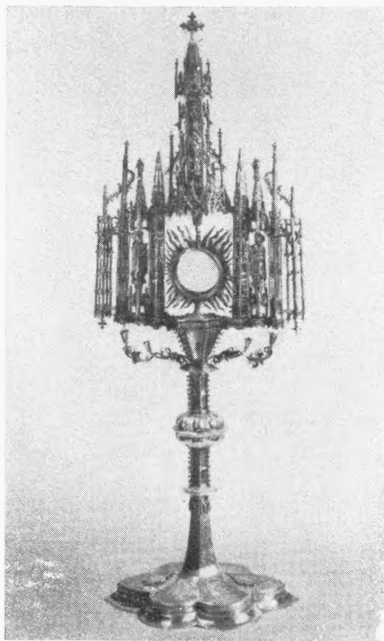

Fig. 238. Kobylin, kościół par. Monstrancja pocz. w. XVI i koniec w. XVI (s. 12)

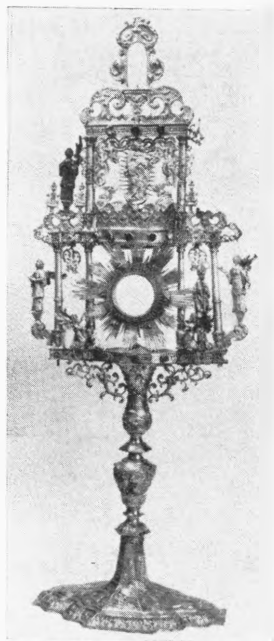

Fig. 239. Krotoszyn, kościół par. Monstrancja 1635 (s. 35).

Fig. 240. Zduny, kościół par.
Monstrancja 1744 (s. 63).

Fig. 241. Krotoszyn, kościół par.
Monstrancja pocz. w. XVIII
(s. 35).

Fig. 242. Lutogńiew, kościół
par. Monstrancja ok. 1765—7,
złotnik augsburski AGW
(s. 45).

Fig. 243. Pogorzela, kościół par. Monstrancja 3. ćw. w. XVIII (s. 50).

Fig. 244. Starygród, kościół par. Monstrancja 2. ćw. w. XVIII (s. 54).

Fig. 245. Benice, kościół par. Monstrancja 1759, złotnik wrocławski IC (s. 5).

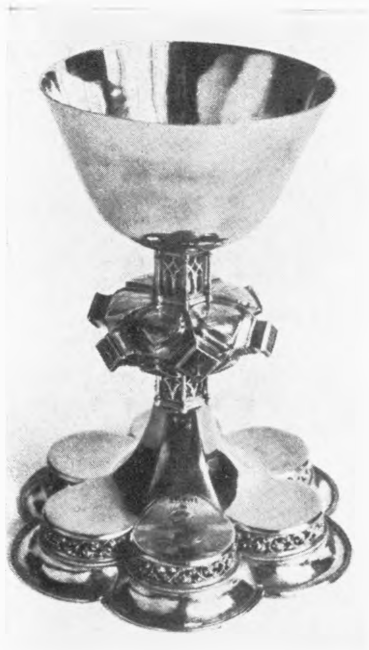

Fig. 246. Wałków, kościół par. Kielich w. XV/XVI (s. 58).

Fig. 247. Koźmin, kościół par. Kielich 1. poł. w. XVII (s. 23).

Fig. 248. Koźmin, kościół par. Kielich ok. poł. w. XVII (s. 23).

Fig. 249. Krotoszyn, kościół par. Kielich pocz. i 1. poł. w. XVII (s. 35).

Fig. 250. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Kielich 2. ćw. w. XVII (s. 39).

Fig. 251. Sulmierzyce, kościół par. Kielich 2. poł. w. XVIII, złotnik wrocławski (s. 56).

Fig. 252. Zduny, kościół par. Kielich 1742 (s. 63).

Fig. 253. Starygród, kościół par. Kielich ok. 1763—5, złotnik augsburski WM (s. 54).

Fig. 254. Koźmin, kościół par. Puszka ok. 1640 (s. 23).

Fig. 255. Benice, kościół par. Krzyż pacyfikału
2. poł. w. XVI (s. 5).

Fig. 256. Baszków, kościół par.
Pacyfikał 2. poł. w. XVI i w.
XVIII (s. 2).

Fig. 257. Borzęciczki, kościół par. Pacyfikał pocz. w. XVII (s. 7).

Fig. 258. Wałków, kościół par. Pacyfikał 1754 i koniec w. XVI (s. 58).

Fig. 259. Wałków, kościół par. Pacyfikał 1. ćw. w. XIX, złotnik poznański Blau (s. 58).

Fig. 260. Kobylin, kościół bernardynów. Łódka na kadzidło w. XVII/XVIII (s. 15).

Fig. 261. Kobylin, kościół par. Relikwiarz 1774, złotnik wrocławski IGG (s. 12).

Fig. 262. Koźmin, kościół pobernardyński (obecnie Muzeum Diecezjalne w Poznaniu). Misa chrzcielna w. XV/XVI (s. 26).

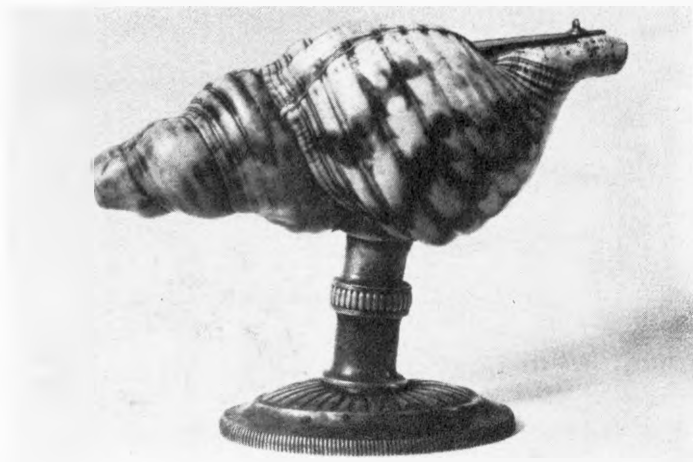

Fig. 263. Lutogiew, kościół par. Łódka na kadzidło 1831 (s. 45).

Fig. 264. Krotoszyn, kościół par. Relikwiarz ok. poł. w. XVIII (s. 36).

Fig. 265. Kozmin, kościół par. Watum 1772 (s. 23).

Fig. 266. Kobylin, kościół par. Lichtarz na paschał 1. poł. w. XVII (s. 12)

Fig. 267. Borzęciczki, plebania. Figurka św. Jana Nepomucena 2. poł. w. XVIII (s. 8).

Fig. 268. Kobylin, kościół par. Krzyż ołtarzowy 2. poł. w. XVIII (s. 12).

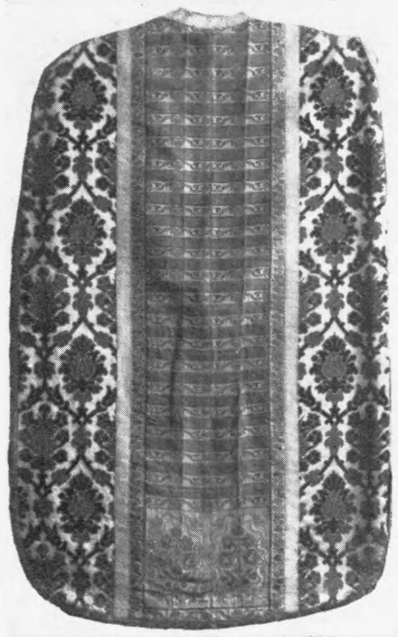

Fig. 269. Mokronos, kościół par. Ornat
koniec w. XVIII (s. 45).

Fig. 270. Krotoszyn, kościół potrynitarski. Dalmatyka ok.
poł. w. XVIII (s. 39).

Fig. 271. Nepomucenów, krzyż przydrożny, wyk. F. Nowak 1864 (s. 46).

Fig. 272. Kuklinów, krzyż przydrożny ok. 1800 (s. 44).

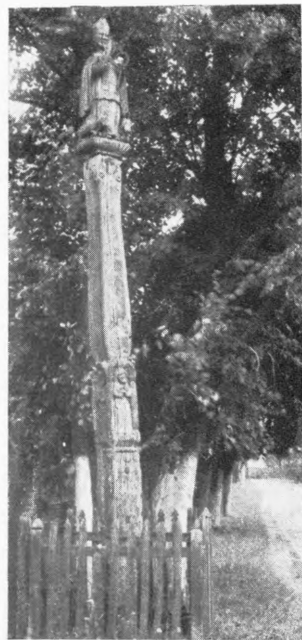

Fig. 273. Kuklinów, figura przydrożna z rzeźbą św. Benona, wyk. F. Nowak 1863 (s. 44).

Fig. 274. Nepomucenów, krzyż przydrożny, wyk. F. Nowak 1864 (?) (s. 46).

Fig. 275. Kuklinów, figura przydrożna, wyk. F. Nowak 1868. Fragment (s. 44).

Fig. 276. Konarzew, figura przydrożna św. Wawrzyńca 1. poł. w. XIX (s. 16).

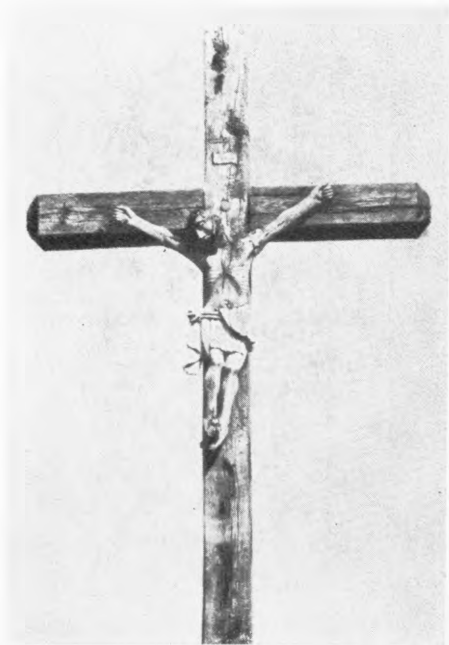

Fig. 277. Orpiszew, rzeźba Chrystusa na krzyżu przydrożnym, ludowa (s. 46).

Fig. 278. Koryta, kościół par. Rzeźba Chrystusa Frasobliwego, współludowa (s. 17).